

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2012

Bc. Šárka Vyvážilová

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Pozice kurátora v systému postpenitenciární péče

Position of the parole officer in the post-penitentiary care system

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
Mgr. Jaromír Pospíchal

Vypracovala:
Bc. Šárka Vyvážilová

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Pozice kurátora v systému postpenitenciární péče zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce. Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

1. listopadu 2012

Bc. Šárka Vyvážilová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat především vedoucímu diplomové práce Mgr. Jaromíru Pospíchalovi a vedoucímu oddělení sociálních kurátorů v Praze 1 panu PhDr. Pavlu Pěnkavovi za množství informací a rad poskytnutých během vypracování diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a pomoc při psaní této práce.

OBSAH

Úvod	2
1. Institut sociálního kurátora v České republice	4
1.1 Definice pojmu sociální kurátor	4
1.2 Vznik a historický vývoj postavení sociálního kurátora pro dospělé	4
1.3 Současné postavení a osobnostní předpoklady sociálního kurátora pro dospělé	7
1.4 Legislativní úprava	10
1.5 Metody a náplň práce sociálního kurátora pro dospělé	13
2. Resocializace, reintegrace a postpenitenciární péče	17
2.1 Charakteristika pojmu resocializace, reintegrace a postpenitenciární péče	17
2.2 Skupiny sociálně potřebných versus sociální kurátor pro dospělé	19
2.3 Vztah sociální práce a sociální pedagogiky	23
2.4 Všeobecná charakteristika osob ve VTOS včetně uvedení typu věznic v ČR	25
2.5 Statistické údaje o osobách ve VTOS a sociálních kurátorech registrovaných na území ČR	28
3. Výzkumná část – sociologický výzkum	30
3.1 Cíl sociologického výzkumu	30
3.2 Stanovení výzkumných otázek	31
3.2.1 Charakteristika použitých metod a vymezení okruhů výzkumných otázek	31
3.2.2 Charakteristika vybraných klientů sociálních kurátorů pro dospělé a výsledky provedeného výzkumu	32
3.2.3 Charakteristika vybraných sociálních kurátorů pro dospělé a výsledky provedeného výzkumu	49
3.3 Vyhodnocení výsledků sociologického výzkumu	62
3.4 Analýza získaných dat	66
Závěr	69
Resumé	71
Anotace, klíčová slova	72
Zdroje dat a seznam použité literatury	74
Seznam použitých zkratk	80
Seznam příloh	81
Přílohy	82

Úvod

Jedním z hlavních problémů současné trestní politiky je stále vysoké procento spáchaných trestných činů, kterých se dopouštějí osoby opakovaně trestané, tj. recidivisté. Hlavním způsobem řešení tohoto problému je bezesporu předcházení kriminality, kterého je možno dosáhnout, jednak začleňováním pachatelů trestných činů, kteří již vykonali právní následek trestného činu, do společnosti, a jednak prevencí. Na obou uvedených způsobech řešení tohoto problému se podílí celá řada osob a institucí, mezi něž patří i osoby a činnost sociálních kurátorů. Sociální kurátor poskytuje sociální služby a odborné sociální poradenství včetně socioterapie osobám, jež se dostaly do obtížné životní situace a nejsou schopny sami tuto situaci řešit. Konkrétně se jedná o osoby ohrožené sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní nebo ochranné výchovy nebo výkonu trestu, osobám, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby, a osobám, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností. Zejména pak u osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, o nichž bude tato práce pojednávat, došlo ve vězení následkem získaného defektu ke snížení úrovně socializace a právě prostřednictvím osoby sociálního kurátora, jeho činností, při níž využívá poznatků z oblasti sociální pedagogiky, se tyto osoby snaží opětovně zařadit do běžného chodu společnosti. Tato snaha je realizována na základě celého systému péče a pomoci, nazývané též péčí postpenitenciární. Vzhledem k závažnosti a stále aktuálnosti této problematiky, jsem si za předmět svého zájmu v této práci vybrala současný systém postpenitenciární péče a hledání odpovědí na některé otázky z této oblasti. Dalším důvodem výběru tohoto tématu byla i moje osobní zkušenost s jednáním a chováním osob, které se dopouštějí trestné činnosti, kdy již desátým rokem pracuji jako policejní komisařka na Krajském ředitelství policie hlavního města Prahy, kde se zabývám vyšetřováním závažné majetkové trestné činnosti a při řešení některých případů spolupracuji se sociálními kurátory. Z tohoto důvodu mi připadalo velmi zajímavé podrobně se seznámit s oblastí činnosti sociálních kurátorů, poznat chování a jednání jejich klientů z řad propuštěných v jiném prostředí než-li je prostředí související s výkonem mého zaměstnání, kdy nově nabyté poznatky by do budoucna mohly být pro mne a moji práci velkým přínosem a inspirací.

Jednou ze základních otázek této práce bude otázka, jaké postavení a vliv zaujímá sociální kurátor v systému postpenitenciární péče, jaké jsou jeho možnosti pomoci při resocializaci potažmo reintegraci propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody do běžného života a co tyto možnosti ovlivňuje, kdy na jedné straně budu porovnávat sociální kurátory a odsouzené navracející se do běžného života v prostředí malých obcí do 50.000 obyvatel a na straně druhé v prostředí obcí s počtem obyvatel nad 50.000 obyvatel.

Zajímat mne v práci bude, zda skutečně bude existovat nějaký markantní rozdíl mezi těmito dvěma prostředími, kde začlenění je pro jedince jednodušší a jaké kladné či záporné stránky tento proces v tom či onom prostředí osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody přináší.

Na jednotlivé otázky budu hledat odpověď prostřednictvím osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, tzn. klientů sociálních kurátorů a dále prostřednictvím sociálních kurátorů samotných. Jednotlivé poznatky budou zjišťovány jednak dotazníkovým šetřením a jednak polostrukturovanými rozhovory vybraných osob.

Cílem výzkumu je tedy zjistit do jaké míry odsouzení využívají systém postpenitenciární péče v prostředí malých obcí a velkých obcí a zda se jim dostává dostatečného množství informací o tomto systému a dále do jaké míry sociální kurátoři aplikují poznatky sociální pedagogiky do své činnosti při reintegraci propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody do běžného života ve dvou různých prostředích, zda toto prostředí má na daný systém nějaký vliv.

Cílem mé práce bude také zdokumentování aktuálního stavu systému postpenitenciární péče na malých a velkých obcích včetně zmapování současných problémů vyskytujících se v těchto prostředích.

1. Institut sociálního kurátora v České republice

1.1 Definice pojmu sociální kurátor

Původ slova “kurátor” pochází z latinského slova cura znamenající péči, starost, pozornost a latinského slova curator, jenž vyjadřuje český název pro správce, zástupce či poručíka.

(Davidová a kol. 2010)

“Sociální kurátor je specializovaný sociální pracovník, který na základě diagnostické činnosti a ve spolupráci s dalšími institucemi poskytuje sociální služby a dávky. Zároveň poskytuje, doporučuje, případně zprostředkovává sociální, právní a psychologickou pomoc osobám, kterým hrozí bez pomoci společnosti sociální vyloučení a propadnutí do chudoby, z důvodu jejich těživé životní situace.”

(<http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz>)

Ve slovníku sociální práce autor Matoušek definuje sociálního kurátora jako *“odborného pracovníka státní sociální pomoci v ČR, který poskytuje kontinuální poradenskou a socioterapeutickou službu a pomoc při překonávání obtížných životních situací svým klientům.”*

(Matoušek 2003, s. 209)

Klienti sociálního kurátora jsou dle platné české legislativy osoby společensky nepřizpůsobivé, jenž významnou část těchto klientů tvoří právě osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody. Název “klient” (cluere = slyšet, poslouchat) vznikl ve starověkém Římě a představoval chráněnce vlivného jedince, který jej podporoval jak po stránce ekonomické, tak i právní.

(Špiláčková 2011)

Současný systém péče sociálního kurátora o klienty klade důraz na individuální práci s klientem a jeho aktivní zapojení se do řešení nepříznivé sociální situace.

1.2 Vznik a historický vývoj postavení sociálního kurátora pro dospělé

Pomoc a péče osobám, které prošly výkonem trestu odnětí svobody nebo pobývaly v zařízeních určených pro výkon jiných soudních sankcí, má své kořeny již v křesťanské filozofii milosrdenství a pomoci bližnímu, kterému je třeba poskytnout pomoc bez ohledu na spáchaný trestný čin, jeho charakterové nedostatky či náboženské přesvědčení. Základem byla vždy láska k bližnímu bez nároku na odměnu.

(Mühlpachr 2004)

Prvotní zmínky o pomoci vězňům se objevují z italské Florencie, dále z oblasti Francie, Anglie, Německa a také Švýcarska. *“Jedním z prvních známých spolků působících na poli pomoci vězňům byl florentský církevní spolek Buoni homini založený v roce 1541. Začátky organizované pomoci lze najít v působení sv. Vincence z Pauli, kterého pověřil v roce 1619 francouzský král dohledem nad pastorační*

činností na galéřkách. Pod jeho vedením zahájilo činnost Sdružení milosrdných žen, jejichž pomoc zahrnovala také vězně. Pro galérníky založil sv. Vincenc dva azylové domy. O sto let později vystupuje před francouzským Národním shromážděním Mirabeu se zprávou o stavu vězeňství a projektem pomoci odsouzeným a propuštěným vězňům. Přibližně okolo roku 1776 začíná ve Filadelfii působit hnutí za reformu vězeňství a ulehčení životního osudu vězňů. V Anglii té doby působí John Howard, nazývaný prvním vězeňským inspektorem. V Anglii je také roku 1817 založeno Sdružení pro nápravu uvězněných žen. V Německu bylo ustanoveno v roce 1826 Rýnsko-vestfálské sdružení vězňů a v roce 1827 Berlínské sdružení pro nápravu vězňů. V roce 1846 ve Frankfurtu nad Mohanem a o rok později v Bruselu proběhly první penitenciární kongresy a byla založena Mezinárodní trestní a penitenciární komise. Ve dvacátém století sehrála významnou roli OSN. Dne 10.12.1948 schválilo Valné shromáždění OSN Všeobecnou deklaraci lidských práv. Článek 5 deklarace stanoví, že nikdo nesmí být mučen, nebo podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Pod záštitou OSN proběhl v Ženevě roku 1955 první kongres orientovaný na prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli trestné činnosti. Výsledkem kongresu byla Standardní minimální pravidla zacházení s pachatelem, která od té doby sehrála významnou roli při humanizaci vězeňských systémů v různých zemích.“

(Davidová a kol. 2010, s. 31-32)

Potřeba vytvořit systém péče o osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody na území Československa se objevuje v 50. letech 20. století, kdy vládním usnesením č. 864 ze dne 14.10.1959 byl přijat dokument o opatřeních k naplnění nápravy propuštěných osob. Z tohoto dokumentu vzešla také povinnost pracovníkům věznic oznámit příslušným orgánům okresního národního výboru ve lhůtě jednoho měsíce před propuštěním odsouzeného na svobodu skutečný den jeho propuštění a dalších důležitých údajů, jenž měly zásadní vliv pro jeho budoucí zaměstnání. Dále osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody nesměly být při přijímání do zaměstnání žádným způsobem výkonem trestu odnětí svobody limitovány či diskriminovány. Důraz byl kladen na spolupráci odborů okresních národních výborů a orgány Veřejné bezpečnosti.

(Davidová a kol., 2010)

Prvotní zákonná podoba systému postpenitenciární péče se objevila v zákoně č.59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, k níž důvodová zpráva uvádí: *“Podmínky života na svobodě, do nichž odsouzení vstupují po propuštění z výkonu trestu, mají rozhodující význam pro dovršení jejich nápravy. Ukazuje se zejména, že otázka recidivy trestné činnosti se často více spojuje s otázkou péče společnosti o odsouzené po jejich propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.”*

(Davidová a kol. 2011, s. 32)

Vzhledem k absenci komplexního systému péče o osoby navracející se z výkonu trestu odnětí svobody, odborná veřejnost navrhla prostřednictvím Koncepce sociálních služeb z roku 1969, vznik soustavy postpenitenciární péče, která by zajistila péči o odsouzené, jak v době jejich pobytu ve věznicích, tak po jejich návratu do běžného života. Na podkladě uvedených koncepcí Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR započal experiment *“Postpenitenciární péče”* v rámci

rozsáhlejšího výzkumu Faktorů recidivy, nazvaného “ *Projekt Řásnovka* ” , pojmenovaného podle místa prvních kanceláří výzkumníků. “*Do Projektu Řásnovka bylo zařazeno 100 odsouzených, se kterými se pracovalo po dobu jednoho roku po jejich odchodu z věznice. Výzkum dokázal, že kvalitně prováděná sociální práce může účinně přispět k omezení počtu recidivujících pachatelů. Na základě výzkumných zjištění bylo doporučeno použití sociální práce na úrovni sociálního servisu a poradenství. Od počátku bylo také zřejmé, že pouhá postpenitenciární péče není postačující a činnost kurátorů směřovala ke kontinuální práci s klienty. Zajímavý je údaj ze závěrečné zprávy projektu Řásnovka o tom, že již v průběhu ročního experimentu práce s propuštěnými se na výzkumné pracoviště obrátilo dalších 300 osob, které žádaly o pomoc. Jednalo se o další propuštěné z výkonu trestu, rodinné příslušníky odsouzených či propuštěných a dalších. I tato skutečnost napomohla k tomu, že ještě v průběhu trvání projektu Řásnovka bylo přistoupeno k budování sítě sociálních kurátorů, kteří byli jako specializovaní pracovníci postpenitenciární péče začleněni do sociálních odborů okresních národních výborů a obvodních úřadů měst.*”

(Davidová a kol. 2010, s. 32)

Prvopočátek působení sociálních kurátorů na území České republiky je datován do sedmdesátých let dvacátého století. Sociální kurátoři působili v rámci okresních národních výborů, jejichž původní náplní práce byla pomoc a péče o osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, avšak se společenskými a legislativními změnami došlo k rozšíření této péče na další skupiny nepřizpůsobených osob a tím zvyšování požadavků na práci sociálních kurátorů.

(Gojová a kol. 2007)

Za osoby společensky nepřizpůsobené se považovaly dle zákona osoby po skončení protialkoholního léčení a osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

(Špiláčková 2011)

Sociální kurátoři byli metodicky vedeni Ministerstvem práce a sociálních věcí Československé socialistické republiky, které vydávalo také časopisy “Práce sociálních kurátorů” a metodické sborníky, jenž velkou měrou přispěly ke zkvalitnění a sjednocení práce sociálních kurátorů. Od roku 1975 byla vytvořena první koncepce sociální péče o osoby společensky nepřizpůsobené.

(Gojová a kol. 2007).

V době trvání projektu Řásnovka vzniklo v Praze vybudováno první školicí centrum pro sociální kurátory a v Ostravě bylo vybudováno Středisko postpenitenciární péče. Po vzoru těchto dvou pracovišť začala být následně zřizována obdobná zařízení i na dalších místech České republiky jako je Most, Brno a Plzeň. Práce sociálních kurátorů se velice často zaměřovala na péči o rodinu a mládež, neboť za hlavní příčinu vzniku nepříznivé situace klienta se v té době považovala nedostatečná výchova a špatné fungování rodiny.

(Špiláčková 2011)

V roce 2003 došlo ke zrušení okresních úřadů a veškeré kompetence byly přeneseny v oblasti sociální péče o osoby společensky nepřizpůsobené na obecní úřady s rozšířenou působností, jenž následně rozhodovaly a řídily péči o tuto skupinu osob. V rámci provedené reformy následně byla na obecních úřadech s rozšířenou působností ustanovena funkce koordinátora sociální péče o osoby

společensky nepřizpůsobené, kteří koordinovali pomoc pro tyto osoby a sociální kurátor vykonával pouze přímou práci s klientem. Běžná praxe byla však taková, že obě tyto pozice vykonával jako kumulovanou funkci jeden a týž pracovník.

(Gojová a kol. 2007)

1.3 Současné postavení a osobnostní předpoklady sociálního kurátora pro dospělé

Pozice sociálních kurátorů se postupem doby značně měnila. Významnou změnou v jejich postavení představovalo zejména schválení nových právních předpisů o sociálních službách a zákona o pomoci v hmotné nouzi v roce 2006. Novými právními předpisy platnými od 1.1.2007 byly upraveny legislativní podmínky činnosti sociálních kurátorů a dále došlo k propojení koordinačních aktivit s výkonem činnosti s klienty sociálních kurátorů.

V současné době sociální kurátoři jsou zařazeni dle místních zřízení obcí na městských úřadech, úřadech městských částí či magistrátních úřadech. Působí v rámci oddělení sociální prevence, oddělení sociálně – právní ochrany dítěte, oddělení péče o seniory, zdravotně postižené příp. dalších oddělení příslušného úřadu. Tato různorodost zapříčiňuje nejen rozdílné přístupy nadřazených k jednotlivým sociálním kurátorům, ale zejména vede ke kumulaci práce sociálních kurátorů s dalšími agendami.

(Gojová a kol. 2007)

Ke kumulaci práce sociálních kurátorů s dalšími agendami dochází především v menších obcích a to z důvodu nízkých počtů klientů. Nejčastějším případem je kumulace agendy sociálního kurátora pro dospělé s agendou sociálního kurátora pro mládež. Kumulace práce sociálního kurátora s dalšími agendy je vnímána ze strany samotných sociálních kurátorů většinou negativně.

(Davidová a kol. 2010)

“Při souběžném výkonu několika činností může docházet ke vzájemnému konfliktu rolí. Kumulace funkcí staví pracovníka do pozice, kdy je nucen se rozhodovat, které agendě nebo kterému klientovi (či skupině klientů) dá ve své činnosti přednost. Tato situace může pracovníka vystavovat dilematu, kolik času a pracovního úsilí věnuje jednotlivým činnostem, je nucen rozhodovat se, která je důležitější. To v něm samo o sobě může vyvolat konflikt, protože se sám nemusí cítit být kompetentní k rozhodování v této oblasti. Do celé záležitosti dále zasahují vlivy, jako je zájem organizace, osobní preference, naléhavost činností a další. Pracovník je tedy nucen si vytvářet hierarchii svých činností, kterou musí neustále přehodnocovat a aktualizovat. Zároveň může nastat situace, že sociální administrativa mu v jeho pracovním prostoru zabere tolik času, že mu nezůstane čas na přímou práci s klientem a bude postrádat prostor pro práci v terénu, šetření v rodinách atd.”

(Gojová a kol. 2009, s. 330-331)

“Podle funkčního zařazení sociálního kurátora v rámci organizační struktury, druhu svěřené agendy a rozsahu jejího působení je sociální kurátor vnímán i dalšími pracovníky úřadu a zástupci samosprávy. Postavení sociálního kurátora v jednotlivých obcích v rámci celé ČR se tak diametrálně odlišuje. V řadě případů jsou sociální kurátoři pověřeni i úkoly jako např. vypracováním analýz sociálně patologických jevů, koncepcí fungování sociálních služeb dané lokality či regionu, poskytováním odborných stanovisek pro média a laickou veřejnost. Postavení sociálního kurátora závisí na mnoha faktorech, a to jak objektivních (organizační zařazení nebo množství kumulací funkcí, jak již bylo uvedeno výše), tak subjektivních (schopnosti a individuální dovednosti sociálního kurátora, včetně umění prezentace vlastní práce.”

(Davidová a kol. 2010, s. 11)

Vzhledem k velkému množství úkolů a potřeby být vnímán svými spolupracovníky a zejména svým nadřízeným pozitivně, dochází v činnosti jednotlivých kurátorů k upřednostňování těch činností, které jsou naléhavější a tzv. ”viditelnější” a tím může docházet v konečném důsledku k nedostatečné činnosti s problémovějším klientem, který pro sociálního kurátora představuje potřebu náročnější péče zabírající mnoho času, kdy výsledek poskytnuté péče a pomoci je vždy u těchto osob značně nejistý.

“Podle Musila, který prováděl výzkum mezi pracovníky v přímé péči, všichni dotazovaní reflektovali, že je jich méně, než by jich bylo vzhledem k počtu uživatelů služby potřeba, a také vyjadřovali naději, že se najdou finanční prostředky, aby jejich pracovní tým mohl být rozšířen. Dále (podle tohoto výzkumu) zejména sociální pracovníci podle svých slov nebyli schopni se věnovat všem klientům ve stejné míře. V jejich výpovědích zaznívalo, že se často na jejich klienty nedostane. Jejich potenciální klienty také odrazovala dlouhá fronta dalších klientů před kanceláří. Výsledkem této situace bylo, že si pracovníci vytvářeli vlastní neformální pravidla, jak zvládat množství klientů i úkolů, kdy se přednostně věnovali klientům s „akutními“ problémy, kterým poskytovali především materiální pomoc. Mezi nimi dále preferovali ty, kteří podobnou situaci již v minulosti řešili. Musil zároveň upozorňuje, že jako „naléhavé“ byly pracovníky charakterizovány situace, které z jejich pohledu byly zvladatelné díky rutinnímu, tudíž pro pracovníka méně náročnému způsobu práce. Klienty, pro které bylo třeba hledat nové postupy, potom odsouvali jako „neakutní“. Jak dále vyplývá z uvedeného výzkumu, v rozhodování pracovníka, který případ posoudil jako „naléhavý“, není důležitý názor klienta. Pracovník se často neuvědoměle rozhoduje podle jiných aspektů, popř. charakteristik klienta.”

(Gojová a kol. 2009, s. 331)

Od 1.1.2012 došlo v rámci sociální reformy v práci sociálních kurátorů k další podstatné změně a to v oblasti výplaty nepojistných dávek sociální ochrany, kdy výplatu těchto dávek včetně dávek pomoci v hmotné nouzi od 1.1.2012 kompletně zabezpečují kontaktní pracoviště příslušných Úřadů práce. (sdělení Úřadu práce České republiky ze dne 21.12.2011) Změna ve výplatě dávek má své kladné a záporné stránky. Na jedné straně práce sociálním kurátorům ubylo, nemusejí se již soustředit na poskytování materiální pomoci a o to více se můžou zaměřit na poskytování péče nemateriální, na straně druhé však řada propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody sociálního kurátora nemá v tomto případě již motivaci navštívit a spolupracovat s ním, protože zejména finanční hotovost byla, a s

největší pravděpodobností stále bude, pro většinu z nich, tím jediným důvodem a motivací, proč se sociálním kurátorem doposud spolupracovala.

Bez ohledu na dosud uvedené změny v práci sociálních kurátorů však i nadále zůstává cílem jejich práce usilovat o sociální začlenění jedince do společnosti. Cíl své práce sociální kurátor uskutečňuje na základě své odbornosti a profesionální etiky. V ustanovení § 110 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění zákona č. 366/2011 Sb., jsou definovány kvalifikační předpoklady pro výkon funkce sociálního kurátora, kdy hlavními předpoklady k výkonu jeho funkce jsou způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost a zdravotní a odborná způsobilost. S postupným rozšířením okruhu osob s nimiž sociální kurátor pracuje, souvisí samozřejmě zvyšování požadavků na jeho profesní a odbornou úroveň. Odbornou způsobilostí se podle odst. 4) § 110 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění zákona č. 366/2011 Sb., se rozumí:

“a) vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálněprávní činnost, charitní a sociální činnost,

b) vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském nebo magisterském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu,

c) absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů v oblastech uvedených v písmenech a) a b) v celkovém rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání nejméně 5 let, za podmínky ukončeného vysokoškolského vzdělání v oblasti studia, která není uvedena v písmenu b),

d) absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů v oblastech uvedených v písmenech a) a b) v celkovém rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání nejméně 10 let, za podmínky středního vzdělání s maturitní zkouškou v oboru sociálněprávním, ukončeného nejpozději do 31.prosince 1998.”

(Davidová a kol. 2010, s. 12-13, zákon č. 108/2006 Sb., ve znění zákona č. 366/2011 Sb.)

Ve smyslu ustanovení zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění zákona č.366/2011 Sb., je dále sociálním kurátorům ukládána ze zákona povinnost doplňovat si své vzdělání. Mezi nejvíce využívané formy tohoto vzdělání patří specializační vzdělávání zajišťované vysokými a vyššími odbornými školami, akreditované kurzy, odborné stáže a samozřejmě školení.

(Davidová a kol. 2010)

Sociální kurátor kromě své odbornosti musí mít pro výkon svého povolání také určité osobnostní předpoklady, které by se měly stát jeho součástí a mezi něž patří zejména zvýšená empatie vůči prostředí a různým životním situacím, kreativita, náklonnost, vlídnost a v neposlední řadě zvýšená emocionální stabilita.

“ Pokud jde o osobnostní předpoklady pomáhajícího, je třeba mít na zřeteli určité nebezpečí, které vyplývá ze základního určení pomáhající profese: pro slabé, vnitřně nejisté, zakomplexované,

neurotické osobnosti se "pomáhání" může zvrtnout v nutkavou obsesi, jejímž prostřednictvím řeší hlavně své vnitřní problémy, nikoli obtíže klienta."

(Kraus 2001, s. 178)

Ideálním typem osoby pro výkon tohoto povolání je prosociálně orientovaná osobnost, realisticky laděná, ochotna sebevzdělávání, se sebereflexí, otevřeností, bez neurotických a psychopatických rysů a vědomá si dodržování norem jako jsou *"ochrana práva na soukromí a na důvěrnost sdělení ze strany klienta, navrhování postupu ve spolupráci s klientem a respektování jeho přání o průběhu či ukončení spolupráce, odpovědné rozhodování při výběru vhodné metodiky včetně míry direktivity a či nedirektivity a uvarování se zneužití moci nad klientem či závislosti klienta, nepoužívání manipulativních technik."*

(Kraus 2001, s. 179)

1.4 Legislativní úprava

Činnost sociálních kurátorů byla do roku 1976 vymezena výkladem ustanovení § 79 zákona č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení současně se zákonem č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. 1.1.1976 vstoupil v platnost zákon ČNR č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení, zákon ČNR č. 129/1975 Sb., o působnosti orgánů ČSR o sociálním zabezpečení společně doplněny vyhláškou MPSV ČSR č. 130/1975 Sb., jež podrobně popsala péči o občany společensky nepřízpůsobené. Platnost zákona ČSR č. 121/1975 Sb. o sociálním zabezpečení, zákona ČSR č. 129/1975 Sb., o působnosti orgánů ČSR v sociálním zabezpečení a vyhlášky MPSV ČSR č. 130/1975 Sb. byla ukončena v roce 1988 přijetím zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, zákona č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení a prováděcí vyhlášky MPSV ČSR č. 152/1988 Sb.. Tato úprava byla platná do roku 2006, kdy byla nahrazena ustanoveními zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů platnými do 31.12.2011.

(Davidová a kol. 2010, zákon č. 108/2006 Sb., zákon č. 110/2006 Sb., zákon č. 111/2006 Sb.)

Od 1.ledna 2012 vstoupil v platnost zákon č. 366 ze dne 6.listopadu 2011, s výjimkou čl. VIII bodů 1 až 3, které nabývají účinnosti dnem vyhlášení, a s výjimkou č. III bodu 47, který nabývá účinnosti dnem 1.ledna 2014. Zákonem č. 366/2011 Sb., došlo ke změně zákonů č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů a dalších souvisejících zákonů.

(zákon č. 366/2011 Sb.)

Jednotlivé zákony, jimiž se sociální kurátor řídí, jsou doplněny vyhláškami a metodickými pokyny. Konkrétně se jedná o vyhlášku č. 504/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi, ve znění vyhlášky č. 626/2006 Sb., vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí ustanovení zákona o sociálních službách, metodický pokyn č. 2/2006 k zákonu č. 111/2006 Sb., ve znění zákona č. 366/2011 Sb., upraven a doplněn metodickým pokynem č. 7/2007 k zákonu č. 111/2006 Sb., opět ve znění zákona č. 366/2011 Sb., a dále doporučené postupy MPSV k vybraným oblastem zákona o sociálních službách a k vybraným otázkám vztahujícím se k působnosti obcí a krajů podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění zákona č. 366/2011 Sb. (zákon č. 108/2006 Sb., zákon č. 110/2006 Sb., zákon č. 111/2006 Sb., vše ve znění zákona č. 366/2011 Sb., Vy. 504,505, 626/2006, metodický pokyn 2,7/2006)

Ustanovením § 92 písm.b) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění zákona č. 366/2011 Sb., jsou definovány cílové skupiny sociálního kurátora, mezi něž patří osoby ohrožené sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní nebo ochranné výchovy nebo výkonu trestu a dále osoby, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností. (zákon č. 108/2006 Sb., ve znění zákona č. 366/2011 Sb.)

Cílové skupiny sociálního kurátora jsou rovněž vymezeny v ustanovení § 2 odst. 6 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění zákona č. 366/2011 Sb., dle kterého: *“za osobu v hmotné nouzi může orgán pomoci v hmotné nouzi považovat též osobu, která nesplňuje podmínky uvedené v odstavci 2, avšak v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků nemůže úspěšně řešit svoji situaci a je ohrožena sociálním vyloučením, jestliže zejména:*

- a) je propuštěna z výkonu zabezpečovací detence z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody, nebo*
- b) je po ukončení léčby chorobných závislostí propuštěna ze zdravotnického zařízení, psychiatrické léčebny nebo léčebného zařízení pro chorobné závislosti, nebo*
- c) je propuštěna ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo z pěstounské péče po dosažení zletilosti, respektive v 19 letech, nebo*
- d) nemá uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že je osobou bez přístřeší, nebo*
- e) je osobou, jejíž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby.“*

(zákon č. 111/2006 Sb., ve znění zákona č. 366/2011 Sb.)

Sociální kurátor poskytuje osobám ohroženým sociálním vyloučením sociální služby dle zákona č. 108/2006 Sb., ve znění zákona č. 366/2011 Sb., s čímž souvisí také poskytování dávek mimořádné okamžité pomoci těmto osobám. Problematikou se zabývá, jak již bylo uvedeno, zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění zákona č. 366/2011 Sb.. O přiznání a výši mimořádné okamžité pomoci pro uváděné cílové skupiny sociálního kurátora se rozhoduje podle ustanovení § 62 písm.a) zákona o pomoci v hmotné nouzi. Od 1.1.2012 rozhoduje a dávky podle daného zákona vyplácí příslušné kontaktní pracoviště Úřadu práce. Do 31.12.2011 byla výplata mimořádné okamžité

pomoci zcela v kompetenci jednotlivých sociálních kurátorů. Výše mimořádné okamžité pomoci je definována v ustanovení § 37 zákona č. 111/2006 Sb., ve znění zákona č. 366/2011 Sb.,” ... e) v § 2 odst. 6 se stanoví jednorázově až do výše 1 000 Kč s ohledem na okamžité nezbytné potřeby; celková výše mimořádné okamžité pomoci se stanoví s přihlédnutím k úložnému a k prostředkům, které obdrží osoba při propuštění ze školského zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Součet dávek poskytnutých podle tohoto ustanovení nesmí v rámci jednoho kalendářního roku překročit čtyřnásobek životního minima jednotlivce.”

(zákon č. 111/2006 Sb., ve znění zákona č. 366/2011 Sb.)

Z písmena b) ustanovení § 92 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění zákona č. 366/2011 Sb., je odvozena pracovní náplň sociálního kurátora včetně jeho působnosti, který stanovuje, že obecní úřad obce s rozšířenou působností koordinuje poskytování sociálních služeb a poskytuje odborné sociální poradenství osobám ohroženým sociálním vyloučením, jenž jsou již uvedeny shora a přitom spolupracuje se zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, s Vězeňskou službou České republiky, Probační a mediační službou České republiky, správními úřady a územními samosprávnými celky.

(Davidová a kol. 2010, zákon č. 108/2006 Sb., ve znění zákona č. 366/2011 Sb.)

Při spolupráci s Vězeňskou službou ČR a Probační a mediační službou se sociální kurátor řídí zákonem:

- “ č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- § 20 odst. 9 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- § 5 a § 13 odst. 3 vyhl. Ministerstva spravedlnosti ČR č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů;
- § 3 odst. 3 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů
- § 2 odst. 1 a § 57 odst. 2 vyhl. Ministerstva spravedlnosti ČR č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů;
- § 21 a § 41 zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- nařízení generálního ředitele č. 50/2008, č.j. 27/78/2008-50, o vedení vězeňské administrativy,
- § 5 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů”

(Davidová a kol 2010, s. 9)

Při péči o osoby, jenž jsou propuštěny ze školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy po dosažení zletilosti, sociální kurátor spolupracuje s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a řídí se v souladu s těmito zákony:

- *“§ 24 odst. 1 písm. j) a k) zákona č. 109/2002, o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů;*
- *zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů”*

(Davidová a kol. 2010, s. 9)

1.5 Metody a náplň práce sociálního kurátora pro dospělé

Sociální kurátor má ke své činnosti k dispozici celou řadu metod a technik sociální práce. Výběr vhodné metody vždy záleží na sociálním kurátorovi, jeho pracovních podmínkách a v neposlední řadě i situaci jeho klienta a daného případu. *“Před použitím každé metody je vždy důležité provést sběr údajů, informací, diagnostikovat problém a následně zvolit metodu činnosti založenou na pomoci.”*

(Bakošová 2008, s. 60)

Za jednu z hlavních metod práce sociálních kurátorů je možné považovat kontinuální sociální práci, která se využívá zejména při práci s osobami umístěnými v represivních zařízeních. *“Kontinuální práce je speciální formou případové práce, resp. vedení případu. Jde o individuální podporování klientovy schopnosti vyrovnat se s problémy při současném akcentu na koordinační a mediační činnosti sociálního pracovníka. Základní činností je poradenství.”*

(Matoušek 2003, s. 14)

Dle autora Matouška rozeznáváme dva druhy poradenství a to základní a odborný, jenž poskytují klientům sociálních kurátorů informace o nárocích, službách a možnostech, které jsou aplikovány k řešení jejich tíživé životní situace.

(Matoušek 2008)

Odborné poradenství navíc poskytuje klientům přímou pomoc řešení jejich konkrétních problémů, kdy se zaměřuje především na jejich praktickou stránku. Součástí tohoto poradenství je též terapeutická pomoc.

(Bednářová, Pelech 2003)

Mezi další hojně využívané metody patří rozhovor, který se řadí dokonce mezi nejpoužívanější techniky sociálního kurátora. Rozhovorem sociální kurátor může navázat velmi blízký vztah s klientem mající následně rozhodující vliv pro jeho další úspěšné výchovné působení na klienta a samozřejmě klientovu reintegraci. Rozhovor patří k základním vědeckovýzkumným metodám sociální pedagogiky s níž získáváme sociálně-pedagogické informace. Pro úspěšné použití této metody je třeba dodržovat určité zásady. Zejména se jedná o *“teoretickou přípravu a praktické znalosti, použití vhodného jazyka, znalosti zdvořilostních forem rozhovoru, schopnosti naslouchání, schopnosti navázání vztahu, důvěry a sympatií klienta.”*

(Bakošová 2008, s. 67)

Další hojně používanou metodou sociálního kurátora je práce s rodinou klienta, skupinová práce, představující zejména přednáškovou činnost ve věznicích, krizová intervence, práce komunitní,

preventivní metody, výchovné a sociální poradenství, doprovázení či supervize nebo již zmíněné terapie. Nedílnou součástí činnosti sociálního kurátora je taktéž terénní sociální práce, známá v praxi jako sociální šetření. Při terénní sociální práci se jedná o práci s klienty v jejich přirozeném prostředí, v rámci které sociální kurátor *“zprostředkovává kontakt se společenským prostředím a podporuje klienta, pomáhá klientovi při uplatňování jeho práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, pomoc při vyřizování běžných záležitostí, pomoc při sociálním začleňování, obnovení či upevnění kontaktu s rodinou, sociálně terapeutické činnosti (rozvoj dovedností podporujících sociální začlenění klienta), poskytování informací o rizicích spojených se současným způsobem života a snižování těchto rizik.”*

(Davidová a kol. 2010, s. 56)

Další z řady sociálních metod a technik sociálního kurátora je socioterapie, jenž můžeme považovat za prostředek, jak pomoci klientovi využívat sociální služby, které mohou vést k reintegraci. *“Socioterapie by měla být páteří komplexního sociálně-výchovného působení. Zdůrazňuje terapeutický aspekt práce, který není okolím sociálního kurátora zcela doceněný. Klienti sociálního kurátora mají obvykle problémy v mezilidských vztazích, jejich postoj k povinnostem je pro sociální okolí často hůře akceptovatelný. Vyhledání kurátora je často vedeno jejich potřebou uspokojení převážně biologických potřeb a řešení technicko-administrativních záležitostí (neboli sociálněprávního poradenství). Jedná se o stravu, hygienu, ubytování, zaměstnání, komunikaci s úřady a dalšími organizacemi. Vzájemná spolupráce se může dále rozvinout v socioterapeutický vztah, který je základem k hlubším změnám a reintegraci klienta.”*

(Davidová a kol. 2010, s. 58)

Ať se jedná o tu či onu metodu, pro všechny shora vyjmenované metody platí jedna společná zásada a to zásada dobrovolnosti spolupráce, kdy veškeré uvedené techniky jsou založeny především na dobrovolnosti ze strany klienta. Mezi další zásady používaných metod sociálního kurátora by mělo být nabuzení klienta konstruktivně řešit složité situace a vyrovnávat své společenské deficity.

(Kraus 2008).

Postupem času došlo v sociální oblasti ke změnám nejen v pojetí sociální práce a metod jako takových, ale taktéž v pojetí a přístupu ke klientům. *“Klient je nazírán jako partner sociálního pracovníka v jejich interaktivním vztahu. Klient není objektem působení sociálního pracovníka, ale je brán jako subjekt poskytované sociální péče, pomoci ze strany sociálního pracovníka. Klient je subjektem poskytované sociální péče, činí vlastní rozhodnutí a také nese odpovědnost nejen za své rozhodnutí, ale i za sociální situaci a celý svůj sociální vývoj.”*

(Mühlpachr 2004, s. 54)

Cílem práce sociálního kurátora je úspěšné začlenění odsouzeného po odpykání trestu odnětí svobody do běžného života bez dalšího páchání trestné činnosti. Dosahování cíle naráží:

“ - na velmi malé možnosti pro stupňovité integrování jedince do společnosti, např. pracovní střediska pro propuštěné, ubytovny s různou mírou možnosti využívání sociální péče a uplatňování samostatnosti, odpovědnosti v řešení sociální situace,

- na velmi obtížné řešení obnovení základních materiálních podmínek života klientů, finančně dosažitelné ubytování nebo dočasné sociální ubytovny, nedostatek vhodného pracovního zařazení,
- velké administrativní zatížení v práci sociálních kurátorů, velký počet klientů, což mnohdy odklání od vlastního těžiště práce,
- nedostatečné docenění významnosti a společenského přínosu této práce včetně její obtížnosti a náročnosti,
- s tím souvisí možnost výběru zájemců o práci sociálních kurátorů a naplnění požadavků na odborné vzdělání.”

(Mühlpachr 2004, s. 63)

“I. Úlehla se domnívá, že na tom, zda se pracovník rozhodne klienta spíše řídit (využít direktivní způsoby vedení) nebo mu spíše pomáhat (být nedirektivní), se podílí hlavně to, do jaké míry si pracovník troufá přibrat klienta do spolurozhodování o tom, co budou spolu dělat... Jinak řečeno, v jaké míře je schopen v sobě najít prostor, který by se mohl otevřít pro spolupráci s klientem.”

(Kraus 2001, s. 179)

Cíle v práci sociálního kurátora bývá dosaženo v individuálních případech, kdy však vymýcení kriminality je zcela prakticky nemožné. Aplikací některých metod včetně poznatků ze sociální pedagogiky se sociální kurátor snaží v co největší míře minimalizovat dopad nepříznivé sociální situace svých klientů a tím jim poskytnout pomoc při jejich zařazení se do běžného života společnosti.

Všechny tyto shora uváděné aspekty v práci sociálních kurátorů jsou součástí jejich náplně práce. Do náplně práce sociálního kurátora v přímé práci s klientem patří :

- *“aplikace metody kontinuální sociální práce, kterými se minimalizují následky nepříznivé sociální situace klientů*
- *usiluje o vytvoření optimálního socioterapeutického vztahu s klientem a pomáhá mu formulovat cíle spolupráce a nabízí klientovi alternativy strategií k jejich dosažení*
- *v rámci základního sociálního poradenství poskytuje klientům informace potřebné k překonání jejich nepříznivé životní situace*
- *v rámci odborného sociálního poradenství pomáhá klientům zprostředkovat kontakt se společenským prostředím, snaží se zabránit sociální izolaci klientů, pomáhá jim při uplatňování práva o oprávněných zájmech, je klientům nápomocen při obstarávání osobních záležitostí a realizuje sociálně terapeutické činnosti, které se zaměřují na obnovení vztahů klientů s jejich okolím, jejich praktických schopností a dovedností*
- *pomáhá zmírnit dopad vlivu rizikových skupin na klienta*
- *vypracovává program individuálního motivačního postupu při řešení aktuální situace klientů, kteří se ocitli v hmotné nouzi tak, aby došlo k odvrácení sociálního vyloučení těchto klientů*
- *kontaktuje klienty ve věznicích, ve školských zařízeních zajišťujících ústavní a ochrannou výchovu, v léčebnách, nouzových nocležnách a dalších zařízeních poskytujících sociální služby*
- *společně s odborníky v těchto zařízeních připravuje plynulý přechod klientů do života mimo tato zařízení a napomáhá jejich následné adaptaci*
- *vyhledává zájemce o sociální služby v jejich přirozeném prostředí*

- *vyjednává v zájmu klientů, je-li tomu klienty zmocněn, především záležitosti spojené s ubytováním, zaměstnáním, zdravotním a materiálním zabezpečením po návratu do běžného života*
- *na požádání poskytuje klientům asistenci při různých jednáních*
- *vede spisovou dokumentaci*
- *vede statistické výkazy*
- *spolupracuje s rodinami klientů s cílem obnovit nebo zlepšit vzájemné vztahy*
- *spolupracuje se školskými zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, se soudy, s Policií ČR, s Vězeňskou službou České republiky, s Probační a mediační službou České republiky, se zdravotnickými zařízeními, se správními úřady a územními samosprávnými celky*
- *dodržuje profesní etiku stanovenou Etickým kodexem Společnosti sociálních pracovníků ČR*
- *účastní se odborných konferencí, seminářů a celoživotního vzdělávání.*”

(Gojová a kol. 2007, s. 13-14)

- plní i další úkoly dle pokynů a příkazů pověřeného vedoucího sociálního odboru či vedoucího oddělení sociální prevence a sociálně právní ochrany

Sociální kurátor vykonává činnost vždy v souladu s platnou legislativou, jak je blíže uvedeno v předchozí kapitole.

2. Resocializace, reintegrace a postpenitenciární péče

2.1 Charakteristika pojmu resocializace, reintegrace a postpenitenciární péče

Pojem resocializace je možno definovat jako *“strukturovaný, široce pojatý a velmi cílevědomě realizovaný proces celkové obnovy (rekonstrukce) kriminální infekcí narušené, rozvrácené a dysfunkční socializace, kdy cílem resocializačních snah je navázat znovu spojit přerušené řetězce socializace v místech, kde došlo k narušení a pokusit se formovat či modulovat budoucí život odsouzeného tak, aby jeho opětovné začlenění do společnosti bylo možné, reálné a bezporuchové.”*

(Černíková, Sedláček 2002, s. 101)

“V širším smyslu je resocializace chápána jako jakási zpětná socializace s cílem vrátit člověka do normálního života společnosti, ke společensky přijatelnému způsobu chování. Takový proces se samozřejmě neobejde bez proměn postojů a hodnotové orientace. Při svém návratu do života jím ovšem neprocházejí jen delikventi, ale i např. lidé, kteří se musejí vyrovnávat se změnou zdravotního stavu a následnou invaliditou, nebo při přechodu do jiného zaměstnání apod. Návrat do života společnosti po výkonu trestu se nazývá reintegrací.”

(Kraus 2008, s. 152-153)

Reintegraci lze definovat jako proces, *“završující výchovné funkce trestu ve smyslu efektivního, účelného a trvalého znovuspojení všech dosud kriminalitou silně narušených a desorganizovaných vztahů, vazeb, struktur a procesů sociálních, mravních, psychických, povahových a osobnostních. Reintegrační proces je procesem systémovým a celoživotně fungujícím a nelze jej omezovat pouze na období výkonu trestu odnětí svobody.”*

(Černíková, Sedláček 2002, s. 102)

Termín postpenitenciární péče pochází z latinského post=po a poena=trest (Špiláčková 2011) *“a je zvláštním druhem sociální péče, která byla poskytována v samém začátku jen osobám, které byly propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody, z ochranného léčení a z ochranné výchovy (u mladistvých). V poslední době byla postpenitenciární péče rozšířena o tzv. včasnou pomoc už ve fázi trestního řízení u obviněné osoby.”*

(Mühlpachr 2004, s. 51)

“Postpenitenciární péče představuje specifickou oblast sociální péče o člověka, který prošel trestním řízením a výkonem trestu odnětí svobody nebo ochranným léčením a ochrannou výchovou (u mladistvých). Postpenitenciární péče je realizována prostřednictvím odborných poznatků a postupů obsažených v sociální práci:

- *je to určitá dílčí nabídka sociální služby, představující nejvýše následnou prevenci, tj. prevenci recidivy trestné činnosti,*

- její obsah, rozsah je vždy určen sociální politikou státu, ve které se odráží i postoj k jedincům – pachatelům trestných činů a snaha a úsilí společnosti o jejich integraci do společnosti, včetně prostředků a opatření, které jsou voleny k dosažení tohoto cíle,
- podílí se na dosažení nápravy odsouzeného po propuštění z výkonu trestu, za tímto účelem je rozvíjena spolupráce se státními institucemi, společenskými a církevními organizacemi, které plněním svých specializovaných úkolů sociální péče vytvářejí předpoklady pro integraci jedince do společnosti (např. možnost bydlení – azylové domy, možnost pracovního zařazení - úřady práce)” (Zapletal a kol. 2005, s. 96)

Postpenitenciární péče je v odborné literatuře vymezena značně nejednotně, kdy se můžeme setkat až se třemi pojetími tohoto pojmu:

- “v užším smyslu – kdy postpenitenciární péče je poskytována jen odsouzeným osobám po výkonu trestu odnětí svobody pouze na základě dobrovolnosti, mimo zařízení věznic a to ve formě sociální péče a sociální pomoci,

- v širším smyslu – kdy postpenitenciární péče je poskytována jen odsouzeným osobám po výkonu trestu odnětí svobody nejen na bázi dobrovolnosti, ale má i státní formu nuceného – povinného – dohledu (kontroly) nad zvláště narušenými osobami v oblasti sociální adaptace, reintegrace, kde je velké riziko opětovného sociálního selhání.

- v nejširším pojetí – kdy sociální péče a pomoc je poskytována ze strany společnosti na bázi dobrovolnosti, bezplatně a to všem pachatelům, i těm, kteří si odpykali jakýkoliv jiný trest než trest odnětí svobody. Tato nákladná sociální péče a pomoc pachatelům trestných činů se rozšiřuje o tzv. ranou pomoc – pomoc už v momentu konfliktu se zákonem v trestně přípravném řízení.”

(Mühlpachr 2004, s. 53)

Mezi základní důvody vzniku postpenitenciární péče a její potřeby jsou jako hlavní argumenty uváděny:

-nedostatečné dosažení či ustálení cílů penitenciárního procesu včetně potřeby odborné pomoci a péče při adaptaci na nové životní podmínky a při integraci do nového prostředí jedince

-vysoká náchylnost k negativnímu chování a jednání v prvních dnech po propuštění na svobodu

-vysoké procento recidivy v průběhu prvního roku na svobodě

-prožívání krize prvních dnů na svobodě

-nedostatečná zkušenost a znalosti při řešení problémů a konfliktů na svobodě a z toho vyplývající negativní chování

-sociální stigma kriminálního

-neschopnost a neznalost vlastního rozhodování a odpovědnosti za své chování

-ztráta sebevědomí a smyslu života

-heteronomní morálka

-ztráta či problémy v partnerské oblasti

-ztráta rodičovské role či problémy v oblasti vztahů s dětmi

-ztráta zaměstnání a obnova nebo vytvoření si nových materiálních podmínek života

(Mühlpachr 2004)

V rámci postpenitenciární péče sociální kurátor odsouzenému může nabídnout pomoc při hledání zaměstnání, pomoc při zprostředkování ubytování, sociálně-poradenskou pomoc v sociálně-právních věcech, pomoc při začlenění do sociálního prostředí či pomoc s počáteční finanční podporou. V souvislosti s realizací postpenitenciární péče došlo postupem času k transformaci této péče do tzv. systému kontinuální sociální práce.

“Myšlenka kontinuální sociální práce s pachateli trestné činnosti v průběhu trestního řízení a po jeho skončení se začala realizovat z iniciativy sociálních kurátorů v době po amnestii prezidenta republiky na počátku 90. let. Do té doby sice existovala jistá spolupráce sociálních kurátorů s pracovníky tehdejších nápravně výchovných ústavů, neměla však systémový charakter, soustředila se na realizaci tzv. “předvýstupních besed”, individuální přístup k odsouzeným byl ojedinělý.”

(Mühlpachr 2004, s. 54)

Kontinuální sociální práce představuje práci s klienty ve všech fázích trestního řízení, včetně řízení soudního a práce s klienty ve výkonu trestu odnětí svobody a samozřejmě na svobodě, kdy obrovskou devízou tohoto systému je především možnost řešit problémy klientů s co největším předstihem před jejich propuštěním z výkonu trestu odnětí na svobodu a tím usnadnění jejich návratu do společnosti. Za hlavní cíl kontinuální sociální práce lze považovat navázání vzájemného socioterapeutického vztahu pro upevnění případně vytvoření kladné sociální vazby klienta k okolí a tím co možná maximální eliminaci sociální izolace, která může mít za následek snadné sklouznutí klienta k patologickému chování a způsobu života a naopak může klienta motivovat integrovat se do společnosti a žít spořádaným způsobem života. Do této oblasti pomoci opět spadá především práce s rodinou klienta, omezování vlivu sociálně patologických skupin na klienta a v neposlední řadě pomoc klientovi při materiálním zabezpečení, zdravotní péči či úředních jednání.

Systém kontinuální sociální práce je založen na úzké spolupráci sociálních pracovníků Vězeňské služby ČR s jednotlivými sociálními kurátory, kdy zařazení klientů do tohoto procesu probíhá buď na základě pravidelných depistáží ve vazebních věznicích a ve věznicích pro výkon trestu odnětí svobody a nebo na základě zasílaných seznamů odsouzených sociálními pracovníky Vězeňské služby ČR.

(Mühlpachr 2004)

2.2 Skupiny sociálně potřebných versus sociální kurátor pro dospělé

Sociální kurátor poskytuje sociální pomoc občanům společensky nepřizpůsobeným zejména:

- a) osobám propuštěným z výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody,
- b) osobám, proti nimž je vedeno trestní stíhání,
- c) osobám propuštěným ze školských zařízení pro výkon ochranné a ústavní výchovy,
- d) osobám propuštěným z léčebných zařízení,
- e) osobám bez přístřeší,
- f) osobám, jejichž zájmy a práva jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby.

(zákon č. 108/2006 Sb., ve znění zákona č. 366/2011 Sb.)

Jednotlivé skupiny sociálního kurátora jsou podrobně definovány v ustanovení § 92 písm. b) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění zákona č. 366/2011 Sb. a v ustanovení § 2 odst. 6 písm. a,b,c,d,e) zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění zákona č. 366/2011 Sb..

Historicky prvními klienty sociálních kurátorů byli osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody. Do dnešního dne propuštění z výkonu trestu odnětí svobody tvoří stále nejpočetnější skupinu klientů sociálních kurátorů.

(Davidová a kol. 2010)

Základními znaky osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody jsou “ *trestná činnost, včetně ohrožení stát se obětí trestné činnosti (vydírání, lichva apod.), zvýšená recidiva páčání trestné činnosti, opakované selhávání v pokusech nepáchat trestnou činnost, omezená možnost a schopnost řešení sociální situace samostatně, zvýšené riziko návratu do kriminogenního prostředí, přetrhané sociální vazby (ztráta bydlení, ztráta podpory rodiny), častější výskyt psychických poruch (včetně různých forem závislostí), častější projevy agresivního a manipulativního chování, vysoká nezaměstnanost a nezaměstnatelnost (bez pracovních návyků, nízká nebo žádná kvalifikace, nezáměr o práci, omezující záznam v rejstříku trestů), špatná ekonomická situace (bez finančních prostředků, častá zadluženost, exekuce, někdy nedosažitelnost dávek hmotné nouze).*”

(Davidová a kol. 2010, s. 59)

První kontakt mezi osobou propuštěného a osobou sociálního kurátora má velice zásadní vliv na jejich budoucí spolupráci a následný vztah sociální kurátor – klient. Sociální kurátor je velice často jedinou osobou, na níž se po svém propuštění osoba propuštěná z výkonu trestu může obrátit a od něhož může očekávat pomoc. Sociální kurátor může pomoci svému klientovi jak psychickou podporou, tak i pomocí při zprostředkování bydlení, zaměstnání, výplatě dávek v hmotné nouzi či např. poradenstvím. Každá sebemenší poskytnutá pomoc ze strany sociálního kurátora, může klientovi velkou měrou přispět k zamezení tzv. “krize ze svobody” a pomoci mu k jeho úspěšnému začlenění se do společnosti. Jedinci propuštění z výkonu trestu odnětí svobody mají velice často při návratu do běžného života zcela zkreslený pohled na realitu a možnost svého budoucího působení či uplatnění na svobodě, jenž může následně vést u jedince ke zklamání a tím vyústit až k následnému selhání a návratu k opětovnému páčání trestné činnosti. Na následné začlenění propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody do společnosti má velký vliv samotná osobnost propuštěného, jeho zkušenosti, vědomosti, dovednosti, odolnost vůči zátěži, dále jeho většinou nevyřešené sociální zázemí, chybějící finanční prostředky atd. Často nejsou také naplněna očekávání propuštěných ze strany jejich rodin a partnerů.

(Davidová a kol. 2010).

“*Sociální kurátor pomáhá klientům překonat případné problémy spojené s návratem k běžnému způsobu života, ale také musí klientovi nastavovat jakési „reálné zrcadlo“ jeho situace. Někteří klienti takovou aktivitu kurátora vyhodnocují jako neochotu pomáhat, nebo dokonce jako odepírání jejich „práv.“*”

(Davidová a kol. 2010, s. 67)

Sociální kurátor poskytuje propuštěným, jak již bylo v úvodu řečeno, sociální pomoc. *“ Z hlediska sociální pedagogiky definujeme pomoc jako aktivní účast při řešení konkrétní životní situace, a to s konkrétním cílem, který vyplývá z daného ohrožení nebo nouze. Je to soubor činností, kterými se snažíme kompenzovat odhalené nedostatky, tj.aktivizovat člověka a pomáhat mu zajistit sociální i psychickou stabilitu a sociální nezávislost.”*

(Kraus 2008, s. 135)

Pomoc ze strany sociálního kurátora může mít charakter poskytnutí opory, výchovně-vzdělávacího působení případně charakter poradenský, vždy záleží na případě či osobě klienta. Sociální kurátor zpravidla je ze strany svých klientů kontaktován nejčastěji se žádostí o poskytnutí pomoci při zprostředkování bydlení a zaměstnání, kontaktu klienta s rodinou, pomoc v otázce řešení svých financí - zadluženosti, asistenci při doprovodu či pomoci při zajišťování a vyřizování osobních dokladů.

(Kraus 2008)

“ Propuštěný člověk často nemá sociální zázemí, nemá kam jít, nikam nepatří, nikdo na něj nečeká. Kontakt s bývalými spoluvězni zvyšuje riziko recidivity kriminálního chování, ale často neexistuje nikdo jiný, kdo by tyto lidi akceptoval. Téměř 30% recidivistů nemělo po propuštění domov ani žádnou jinou sociální vazbu. To znamená, že jim opět zbyli jen ti, kteří mají podobnou zkušenost a z toho vyplývající návyky.”

(Vágnerová 1999, s. 424)

Důvodem proč propuštěný nemá po svém návratu na svobodu bydlení je v první řadě fakt, že toto bydliště propuštěný neměl ani v době před svým uvězněním, dále jeho odmítnutí rodinou a v neposlední řadě samozřejmě nedostatek finančních prostředků na jeho zajištění. Sociální kurátor na základě písemné nebo osobní žádosti propuštěného může tento problém pomoci klientovi řešit. V souvislosti s řešením této problematiky sociální kurátor spolupracuje s poskytovateli sociálních služeb v místě bydliště, obecními či komerčními ubytovny případně fyzickými osobami nabízejícími vhodné podnájmy. V případě, že sociální kurátor nenalezne vhodné ubytování pro klienta v místě jeho trvalého pobytu, hledá možnosti v dalších regionech. Pro toto vyhledávání slouží Informační portály, databáze služeb sociální prevence pro osoby ohrožené sociálním vyloučením nebo Registr poskytovatelů sociálních služeb.

(Davidová a kol. 2010)

Dalším problémem u propuštěných je nedostatek finančních prostředků a motivace k práci. *“ Tito lidé nebývají schopni zvládnout zátěž stereotypu a námahy, které pracovní poměr přináší. Další zátěží je malá nabídka možného zaměstnání, nezájem společnosti přijmout do pracovního poměru člověka , jenž přichází z “kriminálu”. Větší šanci mají propuštění, kteří nebyli tak dlouho vězněni a mají dosud zachované pracovní návyky, případně mají profesní kvalifikaci. J. Němec (1993) zjistil, že pouze 30% recidivistů vydrželo v pracovním poměru déle než tři měsíce.”*

(Vágnerová 1999, s. 425)

Sociální kurátor opět na základě žádosti propuštěného je schopen pomoci svému klientovi při hledání vhodného zaměstnání, kdy informace o volných pracovních místech získává buď z evidencí

příslušných úřadů práce, internetu případně z vlastních znalostí pracovního trhu v daném regionu. Řada klientů však o zaměstnání ve skutečnosti zájem nemá, řada jich hledá zaměstnání pouze účelově z důvodu možnosti svého následného možného podmínečného propuštění na svobodu, kdy po propuštění do zaměstnání nenastoupí. U většiny z nich se také jedná o obavu či strach *“ze vstupu do riskantního světa zaměstnání a životní šance, kde není pouze úspěch ve formě trvalého pracovního místa a mzdy, ale hlavně nebezpečí ztráty svobody. Dahrendorf tento stav označuje jako syndrom deprivace, který se u postižených projevuje tím, že se uzavírají do svého vlastního světa, který nazývá ghettem existence. Určitá část klientů bez zaměstnání se tak pohybuje v bludném kruhu a stává se stále více závislá na péči státu realizované, buď formou dávek nebo dotacemi charitativním institucím, které klienti vyhledávají při řešení svých problémů zejména s bydlením. Řada z klientů řeší hledání jistot další trestnou činností se zákonnými následky.”*

(Šich a kol. 2007, s. 20)

V dnešní době častým jevem je také z důvodu velké zadluženosti klientů a nařízených exekucí, tzv. práce na černo (bez uzavření řádné pracovní smlouvy).

(Davidová a kol. 2010)

Problém zadluženosti propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody se stává v současné době čím dál více aktuální a dovolím si i tvrdit jedním z hlavních důvodů opakovaného páchání trestné činnosti. V uvedené problematice sociální kurátor je schopen klientům poskytnout poradenství, zjistit dostupné informace, případně doklady a odkázat je na další odbornou pomoc. Zadluženost klientů sociálních kurátorů je nutné začít řešit ještě před propuštěním klienta z výkonu trestu, neboť může znamenat pro většinu z nich obrovskou překážku, která brání danému jedinci v jeho sociální reintegraci *“Problémy, které pro mnoho z nich z této situace vyplývají, často znemožňují po propuštění dotyčným dlužníkům zařadit se do nekriminální komunity. Vysoké srážky ze mzdy a snaha zachovat se alespoň minimální životní standard je tlačí do hledání nelegální práce. Ztráta majetku a vědomí doživotního zadlužení pak napomáhají pasivnímu chování v řešení zadluženosti a páchání trestných činů se tak stává tím nejsnazším způsobem k získání finančních prostředků.”*

(Hasmanová a kol. 2008, s. 76)

Propuštění se na sociálního kurátora obracejí také velice často se žádostí o zprostředkování kontaktu s jejich rodinou, která je po čase jejich výkonu trestu, přestala navštěvovat, případně písemně kontaktovat. Sociální kurátor bývá také občas kontaktován a požádán samotnou rodinou odsouzeného ke zprostředkování kontaktu s odsouzeným případně žádostí o sdělení některých informací týkajících se jeho klientů. Zejména se jedná o *“zjištění věznice, ve které se klient nachází, obava o klienta ve vězení, který je přestal kontaktovat, podání žádosti o podmínečné propuštění klienta z výkonu trestu odnětí svobody, závislosti klienta a jeho možnosti léčby ze závislosti na alkoholových a nealkoholových drogách, gamblerství atd.), příp. žádosti o potvrzení o vzetí klienta do vězení (pro DSSP, DHN, ÚP).”*

(Davidová a kol. 2010, s. 69)

Propuštění mohou sociálního kurátora požádat kromě zprostředkování kontaktu s rodinou i o zprostředkování kontaktu s poskytovateli sociálních služeb, služeb protidrogové prevence nebo odbornými zařízeními.

Část klientů sociálního kurátora nemá dostatečné vědomosti a schopnosti, zejména se potýká s problémy při komunikaci, jež představuje jistou překážku při jednání na úřadech, ubytovacích zařízeních, zdravotnických zařízeních apod.. Pro tyto okolnosti sociální kurátor může klientovi nabídnout doprovod k vyřízení jeho potřeb. U klientů, kteří se navracejí na svobodu po vykonání dlouhodobějších trestů doprovod ze strany sociálního kurátora je vhodný i při běžných činnostech, mezi které se řadí například nákup základních potřeb a potravin.

(Davidová a kol. 2010)

“Doprovázení je metodou převzatou z rogersovské terapie, kde mělo silný terapeutický efekt právě pro svoji neodsuzující, s klientem souznějící povahu. Více než k řešení problému přispívá doprovázení k stabilizaci klienta, k navázání atmosféry, důvěry, přináší emoční podporu.”

(Kraus 2001, s. 180)

Velice často sociální kurátoři pomáhají klientům také při vyřizování žádostí o vydání nových osobních dokladů, potřebných po jejich propuštění při zajišťování ubytování, zaevidování na úřadu práce či výplatě nárokových dávek.

Sociální kurátoři při poskytování pomoci a zajišťování služeb pro své klienty spolupracují s celou řadou osob a institucí mezi něž patří odbory (oddělení) městských úřadů, měst (úřady městských částí), věznice, probační a mediační služba ČR, orgány činné v trestním řízení, poskytovatelé sociálních a jiných služeb, úřady práce, zdravotnická zařízení a zdravotní pojišťovny, zaměstnavatelé, poradny a jiná odborná zařízení případně ostatní sociální kurátoři. Sociální kurátoři ke své činnosti využívají také celou řadu poznatků a metod z oblasti sociální pedagogiky, bez níž jejich práce by nemohla být vykonávána.

2.3 Vztah sociální práce a sociální pedagogiky

Pojmem sociální se nejčastěji označuje vztažnost ke společnosti, kdy může mít povahu teoretickou nebo praktickou. Obsahem tohoto pojmu je sociální politika, sociální péče a samozřejmě sociální práce.

(Mühlpachr 2011)

Sociální práce je *“fundovaná odborná disciplína, která speciálními pracovními metodami zajišťuje provádění péče o člověka na profesionálním základě. Jedná se o odbornou disciplínu, která vychází z obsáhlého systému teoretických poznatků mnoha společenských věd, stejně jako sociální péče a sociální politika je ovlivněna morálkou, kulturním systémem, historickou tradicí, zvyky, společenskými hodnotami určité společnosti. Specifikum sociální práce spočívá v aplikaci vědeckých poznatků do praktické činnosti. Sociální práce je činnost, která předchází nebo upravuje problémy jednotlivců,*

skupin, komunit vznikající z konfliktů potřeb jedinců a společenských institucí. Jejím záměrem je zlepšit kvalitu života všech lidí.”

(Mühlpachr 2004, s. 53)

Sociální pedagogiku můžeme definovat jako *“teorii pomoci, specializovanou, aplikovanou disciplínu, v níž jsou pedagogické postupy využívány v situacích, kde běžné způsoby ovlivňování psychosociálního vývoje selhávají a kde je výchovné působení provázáno problémy.”*

(Kraus 2007, s. 16)

Má transdisciplinární a integrující charakter, jenž rozvíjí teoretické poznatky pedagogických, společenských a mnohých dalších vědních disciplín. Nejblíže má k sociální pedagogice sociální práce.

(Kraus 2007)

Velmi blízká vazba těchto dvou disciplín podněcuje mnohé k názoru, že *“sociální pedagogika je pro sociální práci vlastně jakousi teoretickou oporou a je chápána jako akademičtější.”*

(Kraus 2007, s. 14)

Prolínání sociální práce se sociální pedagogikou není nic neobvyklého a naopak například v Německu je tato skutečnost všeobecně známa. *“Podle A. Wagnera má sociální pedagogika a sociální práce homogenní odborné paradigma.”*

(Kraus 2007, s. 13)

V Polsku sociální pedagogika je chápána jako metodologický základ pro sociální práci, kdy sociální práce je studována jako specializace sociální pedagogiky. Na Slovensku vztah sociální pedagogiky se sociální prací je chápán v podobném duchu jako u nás. Vztah sociální pedagogiky se sociální prací na Slovensku a u nás se však od vztahu v ostatních zemích liší, což je dáno jako důsledek geneze oboru sociální práce v průběhu devadesátých let.

(Kraus 2007)

“Vztah sociální pedagogiky a sociální práce (především v oblasti teorie) je tedy možné charakterizovat jako diferencovaný, i když i u nás platí, že oba obory mají v zásadě shodný objekt zájmu a homogenní, či přinejmenším velmi podobné paradigma. Z toho pro sociální pedagogiku paradoxně plyne, že vymezování se vůči sociální práci má jednodušší,” (Kraus 2007, s. 15), což však ale o její celkové situaci říci nelze.

Pojmy sociální pedagogika a sociální práce jsou historicky vytvořené pojmy, kdy sociální práce je pojem mnohem rozmanitějším. Sociální pedagogika sdružuje pouze oblasti s pedagogickými institucemi. Sociální práce a pojem sociální práce se v sociální pedagogické literatuře vyskytuje častěji než-li pojem sociální pedagogika. O sociální pedagogice se hovoří především ve spojení s vývojovými fázemi a dějinami této vědy, v praxi se používá označení sociální práce. Pojmy sociální pedagogika a sociální práce jsou užívány různými odborníky v různých souvislostech. Sociální práce označuje kromě výchovných opatření, taktéž opatření nevhodná. Sociální práce a sociální pedagogika v praxi se prolíná v sociálně – pedagogické činnosti. Oba uvedené obory se na vysokých školách studují odděleně. Označení sociální pracovník a sociální pedagog se často slučují a diskutuje se o jednotném označení pro obě profese, a to sociolog. Přes uvedené rozdíly mezi oběma uvedenými disciplínami lze najít i společné prvky. Sociální práce a sociální pedagogika shodně směřují k cíli

vytvořit takové podmínky, aby člověk nacházející se v tíživé životní situaci si byl schopen pomoci sám, aby se aktivně zapojil do realizace řešení svých potíží. U obou oborů, jak u sociální pedagogiky, tak i sociální práce užívají společný pojem, pojem POMOC a společně směřují k jednotnému funkčnímu systému sociální pomoci.

(Mühlpachr 2008)

Bakošová (2008) uvádí celkem sedm společných aspektů mezi těmito dvěma disciplínami. Dle autorky se jedná o společné globální cíle (pomoc dětem, mládeži a dospělým, jednotlivcům i skupinám), dále o společného odběratele pomoci v procesu výchovy, převýchovy a sebevýchovy, společný obsah sociálních problémů, společné metody, kde však je třeba odlišit metody činnosti a vědeckovýzkumné metody, společné pojmy, spoluúčast odborníků v praktické činnosti a v neposlední řadě spoluúčast na vzdělávání odborníků pro sociální oblast.

Možnosti uplatnění profese sociálního pedagoga je také velice široká. Uplatnění je možné najít v resortu školství, mládeže a tělovýchovy. Konkrétně se jedná o výkon funkce v školních klubech, družinách, domovech mládeže, dětských domovech, střediscích volného času, v institucích ochranné výchovy, institucích výchovného poradenství, systémů preventivně výchovné péče. V resortu spravedlnosti se jedná o oblast penitenciární a postpenitenciární péče, což jsou zejména vychovatelé v nápravných zařízeních, věznicích či výkon probačního pracovníka. V resortu sociálních věcí to jsou posty sociálních asistentů, samozřejmě sociálních kurátorů, instituce sociálně výchovné péče o seniory a ústavů sociální péče. V oblasti zdravotnictví a ministerstva vnitra, pak můžeme hovořit o pracovnících v kontaktních centrech, psychiatrických léčebnách či utečeneckých táborech.

(Kraus, 2007)

2.4 Všeobecná charakteristika osob ve výkonu trestu odnětí svobody včetně uvedení typů věznic v České republice

Jedinec, který byl soudem odsouzen k trestu odnětí svobody získává od veřejnosti označení kriminálního, jenž pro člověka samotného představuje do budoucna velice závažné sociální stigma. Do situace obviněného a následně odsouzeného z trestného činu se dostávají různé typy osob.

“V literatuře se uvádějí tyto základní typy:

- Pachatel, který se dopustil trestného činu poprvé, jeho čin má epizodickou povahu a neopakuje se. Osobnost tohoto člověka nebývá narušena a za svůj čin se cítí vinen.

- Člověk, jehož trestná činnost je důsledkem psychické poruchy, duševní nemoci nebo mentální retardace. Do této kategorie patří např. trestně nezodpovědní, duševně nemocní jedinci. Často nejsou schopni přiměřené orientace v situaci, neumí odlišit přijatelné a nepřijatelné chování, mnohdy nedovedou svoje chování potřebným způsobem ovládat. Často nechápou význam sociálních či právních norem chování.

- Defektně, respektive nedostatečně socializovaný jedinec, který se neřídí obecně platnými normami a nedovede ovládat své chování (i když je jeho inteligence v normě a netrpí žádnou duševní chorobou): Bývají to lidé s disociální poruchou osobnosti nebo s emočně nestabilní poruchou osobnosti.

Deviantně socializovaný typ, který respektuje jiné sociální normy než ty, jež jsou platné v majoritní společnosti a chráněné právními předpisy. Do této kategorie patří příslušníci jiného etnika, určitých sociálních skupin (mafii, sekt apod.). Jde o deliktní chování podmíněné sociokulturními vlivy.”

(Vágnerová 1999, s. 419)

I přes různé typy osob, je pro člověka v době pobytu ve vězení společné nejen to, že přichází o svoji svobodu, ale také o své zaměstnání, sociální vztahy, velice často dochází k jeho vyloučení z vlastní rodiny a tím ke ztrátě veškerého zázemí včetně jeho bydliště. Mimo těchto vesměs materiálních ztrát dochází u jedince zpravidla taktéž ke ztrátě vědomostí, dovedností a návyků. Důsledkem ztráty možnosti samostatně se rozhodovat ve vězení se jedinec stává pasivním. Jeho hlavní a v podstatě jedinou rolí je role trestaného, který je povinen plnit rozkazy svých dozorců a vychovatelů.

(Vágnerová 1999).

“Vězeň je objektem zacházení zvenku, je na něho vykonáván režimový a další nátlak. Je závislejší, spíše dělá, co mu je umožněno, dovoleno nebo přikázáno. Životní rytmus mu určují jiní (ať personál nebo spoluvězni) a jde o rytmus pro něho nezvyklý. Sebedůvěra je snižována, člověk nic nedělá, nebo dělá to, co nechce, neumí, či co se mu protiví, co ho neuspokojuje. Výrazná, i když relativní je sociální izolace a styk s neznámými lidmi nebo styk s lidmi, jemuž se nedá vyhnout, a o který nestojí. Pobyt v nepřívětivém a často neznámém prostředí s minimální možností výběru jiného prostředí. Okruh zájmů se zúžil na uspokojení nejzákladnějších potřeb, často jde jen o náhradní uspokojování. V začínající krizi z uvěznění jedinec nerozumí svému psychickému stavu, ztrácí nad ním vládu a kontrolu. V jeho citovém stavu začíná dominovat soubor negativních emocionálních zážitků, komplexnost časoprostorové dimenze se bortí, intenzivně žije jen v přítomnosti, budoucnost je velmi nejistá, s obavami očekávaná a minulost je ztracena.”

(Sochůrek 2007, s. 24)

Typické pro vězení jsou taktéž zcela rozdílné vzorce a způsoby chování. “Způsoby chování získané na svobodě vyhasínají – nejsou zde potřebné, někdy jsou dokonce nežádoucí a spoluvězni sankcionované. Adaptace na prostředí vězení zásadním způsobem mění hodnoty, normy i vzorce chování a stává se překážkou návratu trestaného člověka do společnosti.”

(Vágnerová 1999, s. 422)

Shora uvedená a zároveň požadovaná přeměna člověka v jeho chování a jednání se odborně nazývá prisonizace, jenž se při pobytu ve vězeňské izolaci objevuje téměř ve 100%. “Penologičtí odborníci hovoří o tom, že bez prisonizace by člověk vlastně nepřežil, ale z druhé strany tento fenomén znamená obrovskou potíž při reintegraci do společnosti. Tento člověk si mnohdy dlouho osvojuje vězeňské návyky důležité pro přežití, potom se dříve nebo později přiblíží jeho doba výstupu na svobodu, tedy zpět k návykům, které před lety musel opustit a najednou je zde problém.”

(Šich a kol. 2007, s. 26)

“Americké studie dokonce poukazují na to, že po čtyřech letech pobytu ve výkonu trestu se na člověku začnou projevovat nevratné změny osobnosti. Čtyři roky jsou tresty v nižší kategorii, a přesto to vliv na člověka má. Z rodinného zázemí odešla před lety jiná osobnost, než se vrací, s jinými způsoby, návyky i potřebami. I kdyby se tento člověk měl kam vrátit, vrací se s oním stigmatem prisonizace. Vzniká obrovský problém vlastní identity a jeho rodiny musí najít, a to pouze má-li hodně síly, nový MODUS VIVENDI.”

(Šich a kol. 2007, s. 29)

Změna může být pro některé jedince po propuštění na svobodu tak markantní, že jedinec již není schopen bez pomoci druhých začít žít normálním způsobem života. Jak uvěznění, tak i propuštění na svobodu představuje pro člověka velikou psychickou zátěž. *“Propuštění na svobodu představuje tím větší zátěž, čím déle byl člověk uvězněn. Propuštěný může prožívat tzv. krizi ze svobody, která je jakýmsi traumatem z náhlé změny prostředí.”*

(Vágnerová 1999, s. 424)

“Krizí se rozumí situace, která způsobuje změnu v obvyklém způsobu života, a vyvolává stav nerovnováhy, ohrožení a stresu.”

(Matoušek 2003, s. 120).

V klasifikaci životních událostí, které se mohou stát spouštěčem krize se uvěznění řadí dokonce na čtvrtou příčku, hned po úmrtí partnera/partnerky, rozvod a rozvrat manželství a na dvacátém osmém místě této klasifikace stojí samotná změna životních podmínek, které mohou souviset samozřejmě právě s uváděným návratem jedince na svobodu.

(Matoušek 2003, s. 122).

Zásadní roli hraje i bezesporu druh věznice, ve které si odsouzený odpykává uložený trest. Věznice v České republice se dělí podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti. Věznice členíme do čtyř základních typů:

- 1) věznice s dohledem
- 2) věznice s dozorem
- 3) věznice s ostrahou
- 4) věznice se zvýšenou ostrahou

Do věznice prvního typu, věznice s dohledem jsou soudem zařazováni jedinci, kteří byli odsouzeni k trestu odnětí svobody pro nedbalostní trestný čin a kteří dosud nebyli ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin. Pohyb po věznici je bez omezení a bez doprovodu osoby z věznice a v případě zájmu o práci, odsouzení pracují mimo prostory věznice. Návštěvy odsouzení absolvují taktéž bez dozoru osoby z věznice a jedenkrát za 14 dní může odsouzený se souhlasem ředitele věznice opustit výkon trestu na 24 hodin. V mimopracovní dobu je odsouzeným v tomto typu věznice povolována mimo věznici návštěva kulturní, sportovní či osvětové akce nebo bohoslužby.

Ve věznicích s dozorem jsou soudem umístováni odsouzení, kterým byl uložen trest odnětí svobody pro nedbalostní trestní čin a kteří byli již ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin, nebo úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující dva roky, případně nebyli dosud ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin. Pohyb v prostorách věznice je zpravidla pod dozorem oprávněné osoby. Zaměstnání vykonávají odsouzení na nestřežených pracovištích mimo věznici a osoba věznice zde provádí pouze namátkovou kontrolu. V mimopracovní dobu vybraní odsouzení mohou za doprovodu osoby z věznice navštívit kulturní, sportovní či osvětovou akci případně bohoslužbu. Osobní návštěvy ve věznicích odsouzení absolvuji zpravidla bez dozoru. Opuštění věznice na 24 hodin je těmto odsouzeným povolováno se souhlasem ředitele pouze jednou měsíčně.

Do věznic třetího typu, do věznic s ostrahou jsou zařazováni odsouzení, kterým byl uložen trest za úmyslný trestný čin a nesplňují podmínky pro umístění do věznice s dozorem ani do věznice se zvýšenou ostrahou. Odsouzení se v prostorách věznice pohybují pod dohledem zaměstnance věznice, pouze výjimečně se souhlasem ředitele věznice může být povolen odsouzenému pohyb po věznicích v rámci plnění pracovních povinností bez dohledu. Zaměstnání vykonávají tito odsouzení uvnitř věznice případně na střežených pracovištích mimo věznici. Veškeré návštěvy se uskutečňují pod dozorem zaměstnance věznice a akcí mimo věznici se mohou účastnit pouze odsouzení, kteří jsou umístěni ve výstupním (předpropouštěcím) oddělení, avšak opět pod dozorem zaměstnance věznice. Opuštění věznice na 24 hodin je zde možné pouze se souhlasem ředitele a to jednou za dva měsíce.

V posledním typu věznice, věznice se zvýšenou ostrahou, se nacházejí odsouzení s doživotními tresty, dále odsouzení za zvlášť závažný trestný čin a nebo odsouzení, kteří byli odsouzeni za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchli z vazby či výkonu trestu odnětí svobody. V tomto typu věznice se odsouzení pohybují vždy pod dohledem zaměstnance vězeňské služby, volný pohyb po prostorách věznice není povolen. Zaměstnání je vykonáváno pouze na střežených pracovištích věznice případně přímo na celách. Osobní návštěvy jsou uskutečňovány taktéž vždy pod dohledem příslušníka vězeňské služby.

(Sochůrek 2007)

2.5 Statistické údaje o osobách ve VTOS a sociálních kurátorů registrovaných na území České republiky

Dle statistických údajů za rok 2011 bylo zjištěno, že ve věznicích v České republice se nacházelo průměrně celkem 22.964 osob, z tohoto bylo 2.566 osob obviněných, 20.385 osob odsouzených a zbývajících 13 osob v zabezpečovací detenci (viz. příloha č. 1). Nejpočetněji zastoupenou skupinu obviněných a odsouzených ve vězení představují osoby ve věkové kategorii od 30 do 40 let (viz. příloha č. 2), kdy jednoznačně počet mužů dopouštějících se trestné činnosti je několikanásobně vyšší než-li počet žen (viz. příloha č.3). Nejvyšší počet odsouzených podle délky uloženého trestu dle stavu k 31.12.2011 byl v rozmezí od 1 roku do dvou let, kdy tento trest byl uložen celkem 5.013

odsouzeným (viz. příloha č.4). V roce 2011 mezi tři nejčastěji spáchané trestné činy dle stavu k 31.12.2011 patřilo spáchání trestného činu krádež dle ust. § 205 trestního zákoníku (8.530 případů), trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí dle ust. § 337 trestního zákoníku (3.068 případů) a trestného činu loupež dle ust. § 173 trestního zákoníku (2.922 případů) (viz. příloha č. 5). V roce 2011 recidivisté spáchali celkem 74.212 skutků z celkového počtu 317.177 trestných činů. Od roku 2005 se tak jedná o druhý nejvyšší počet spáchané trestné činnosti touto skupinou osob (viz. příloha č. 6). Dle dostupných statistik Ministerstva práce a sociálních věcí je dále zřejmé, že v roce 2011 bylo propuštěno celkem 14.792 osob, z nichž 6.498 osobám byla poskytnuta jednorázová pomoc. V roce 2011 sociální kurátoři pracovali celkem s 1.367 osobami nacházejícími se ve VTOS, kdy počet sociálních kurátorů za tento rok je ve výši 289 osob (vše viz. příloha č.7). Dle údajů z informačního portálu a databáze sociální prevence pro osoby ohrožené sociálním vyloučením je uváděno k 23.10.2012 celkem 295 sociálních kurátorů působících v rámci České republiky - 205 žen (tj. 69,49%) a 90 mužů (tj.30,51 %) (viz. příloha č.8). Z tohoto počtu sociálních kurátorů, dle dostupných údajů, bylo zjištěno, že pouze 9,15% sociálních kurátorů zastává pozici sociálního kurátora bez dalších kumulovaných funkcí. Ostatní sociální kurátoři vykonávají post sociálního kurátora s dalšími kumulovanými funkcemi (viz. příloha č. 9). 61,36 % sociálních kurátorů působí v rámci sociálního odboru, sociálních věcí případně s přidruženou oblastí. Zbývající část vykonává svoji činnost v rámci jiných odborů než-li odbory sociální, případně jiných než sociální s přidruženou oblastí (viz. příloha č. 10).

3. Výzkumná část – sociologický výzkum

3.1 Cíl sociologického výzkumu

Cílem výzkumu diplomové práce je najít odpověď na otázku, do jaké míry propuštění využívají systém postpenitenciární péče, zda se jim dostává dostatečného množství informací o tomto systému, do jaké míry sociální kurátoři aplikují poznatky sociální pedagogiky do své činnosti při reintegraci propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody do běžného života, včetně porovnání obou uvedených skupin respondentů, kdy jedna část propuštěných a sociálních kurátorů pochází a působí v městech a obcích s počtem obyvatel do 50.000 a druhá část v městech nad 50.000 obyvatel.

Práce je rozdělena na část teoretickou, v níž jsou popsány mimo jiné základní pojmy, uveden vznik, historický vývoj a současná pozice sociálních kurátorů na území České republiky. V následující praktické části se budu zabývat drobným sociologickým výzkumem, který byl prováděn dotazníkovým šetřením a dále na základě polostrukturovaného rozhovoru zaměřeného na využívání a znalost služeb systému postpenitenciární péče u vybraného vzorku respondentů. V diplomové práci, jak již v úvodu bylo zmíněno, bude porovnávána a hodnocena pozice a vliv sociálních kurátorů na osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody žijících v prostředí maloměsta a prostředí velkoměst, včetně porovnání úrovně tohoto systému v obou zmiňovaných lokalitách. Výzkumem se pokusím zjistit, zda bude existovat nějaký markantní rozdíl mezi propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody žijícími v rozdílném prostředí, zda začlenění ve velkoměstě je pro propuštěné jedince jednodušší a jaké kladné či záporné stránky tento proces v tom či onom prostředí osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody skutečně přináší. Nejen výchova, rodinné zázemí, ale také samozřejmě lokální prostředí ovlivňuje jeho aktéry, kdy rozdíly mezi jedinci jsou zřejmé především v sociální přizpůsobivosti, sociabilitě, míře konzervatismu a radikalismu či životní aspiraci. Taktéž existuje celá řada výzkumů, které potvrdily, že odlišnosti jednotlivých typů lokalit se projevují v odlišném chování či povahových znacích jedinců.

(Kraus 2008)

Na jednotlivé otázky budu hledat odpověď prostřednictvím náhodně vybraných osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, tzn. klientů sociálních kurátorů a dále prostřednictvím náhodně vybraných sociálních kurátorů samotných. Jednotlivé poznatky budou zjišťovány jednak dotazníkovým šetřením a jednak polostrukturovanými rozhovory vybraných osob.

Zkoumaná oblast byla pro mě oblastí zcela novou a neznámou, na pozici sociálního kurátora nepracuji, s touto oblastí se setkávám pouze okrajově a to v souvislosti s výkonem svého povolání. Na jedné straně toto považuji za velkou nevýhodu, neboť jsem musela prostudovat spoustu materiálů, oslovit spoustu odborníků, od kterých jsem následně čerpala informace a poznatky k této problematice, na straně druhé se však na danou oblast mohu dívat pohledem zcela nezasvěceného pozorovatele a posuzovat ji bez jakýchkoliv emocí či ovlivnění, což může být v konečném důsledku i velkou výhodou.

3.2 Stanovení výzkumných otázek

Pro výzkum prováděný v rámci této diplomové práce byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

- 1) Do jaké míry propuštění využívají systém postpenitenciární péče v rámci měst a obcí s počtem obyvatel do 50.000 obyvatel a v rámci měst nad 50.000 obyvatel a dostává se jim v obou lokalitách dostatečného množství informací o tomto systému ?
- 2) Uplatňují sociální kurátoři poznatky sociální pedagogiky do své činnosti při reintegraci propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody do běžného života a existují nějaké rozdíly v možnostech a pracovních podmínkách sociálních kurátorů působících v rámci měst a obcí s počtem obyvatel do 50.000 a nad 50.000 obyvatel ?

3.2.1 Charakteristika použitých metod a vymezení okruhů výzkumných otázek

V diplomové práci pro zpracování drobného sociologického výzkumu jsem zvolila metodu dotazníkového šetření a dále metodu polostrukturovaného rozhvoru. Metodu dotazníkového šetření jsem použila na získání informací a poznatků z řad náhodně vybraných sociálních kurátorů. Na zjištění údajů od náhodně vybrané skupiny propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody jsem kromě dotazníkového šetření použila také ve třech případech metodu polostrukturovaného rozhvoru. Rozhovor jsem provedla se dvěma muži a jednou ženou. Otázky byly daným respondentům kladeny dle předem stanovené osnovy (viz. příloha č.11) a jednalo se o náhodně oslovené respondenty, kteří byli ochotni odpovídat na mé kladené otázky. Při teoretické přípravě jsem zamýšlela u vybrané skupiny propuštěných používat pouze metodu polostrukturovaného rozhvoru, avšak provedenou sondáží k ověření vhodně zvolené metody jsem zjistila, že ne ve všech případech bude tuto metodu možné použít. Propuštění respondenti se na předem domluvené schůzky se sociálními kurátory často nedostavovali a pokud přeci jen po několika jim stanovených termínech na schůzku dorazili (většinou však mimo domluvený termín), nebyli příliš ochotni na dané téma hovořit. U některých propuštěných bylo obtížné držet linii rozhvoru, neboť řada otázek u nich vyvolávala nová témata, o kterých chtěli a měli tendenci se mnou hovořit. Z důvodu potřeby získání určitých dat bylo z mé strany také často do rozhvoru vstupováno, což narušovalo plynulost rozhvoru. Nakonec jsem tento druh metody vyhodnotila vzhledem k problematickému získávání dat, jako nevhodný, s tím že i u této skupiny respondentů bude použita metoda dotazníkového šetření. V případě, že během dotazníkového šetření respondent projevil zájem více se k tomuto tématu vyjádřit, hovořit k dané věci, využila jsem původně zamýšlené techniky a s respondentem navázala rozhovor ke shodným tématickým okruhům, což se mi podařilo celkem ve třech případech. Do rozhvoru jsem pak zasahovala pouze okrajově a to drobnými

doplňujícími otázkami. Rozhovor jsem si následně zaprotokolovala a samozřejmě i s těmito osobami vyplnila požadovaný dotazník pro následné snazší zpracování prováděného výzkumu. Pro druhou skupinu respondentů, a to skupinu sociálních kurátorů, jsem zvolila ihned od prvopočátku metodu dotazníkového šetření a to vzhledem k jejich časové vytíženosti a i možnosti jejich oslovení prostřednictvím e-mailu. V dotaznících se objevují otázky kvantitativního charakteru, na zjištění tvrdých dat, ale také otázky otevřené k možnosti se samostatně bez ovlivnění daných možností k tématu vyjádřit. Dotazování sociální kurátoři pocházeli z měst z celé republiky, dotazníkové šetření bylo provedeno rozesláním dotazníků sociálním kurátorům prostřednictvím interních stránek, vyhledaných e-mailů a část sociálních kurátorů byla mnou taktéž oslovena telefonicky či osobně. Oslovení klienti sociálních kurátorů pocházejí taktéž z maloměst a velkoměst z celé republiky a to dle ochoty a časových možností jednotlivých sociálních kurátorů, kteří mne se svými klienty byli ochotni zkontaktovat či jim byli ochotni předložit mnou vypracovaný dotazník. Z tohoto je zřejmé, že část dotazníků klientů sociálních kurátorů byla vyplňována za mé přítomnosti a část pouze za přítomnosti sociálních kurátorů samotných.

V dotaznících pro propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody (označené jako Dotazník č.II – viz. příloha č.13) se v první části daného dotazníku objevují otázky zaměřené na zjišťování tzv. tvrdých dat, jako je věk, pohlaví, vzdělání, rodinný stav, místo trvalého a současného pobytu a k zjištění jejich situace v původní rodině. V části druhé jsou otázky zaměřené na druh a délku trestu, životní podmínky propuštěného a situaci oslovených klientů sociálních kurátorů před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody. V poslední části dotazníku, nejrozsáhlejší a taktéž pro výzkum nejpodstatnější, je zjišťován vztah, kontakty a vlastní spolupráce osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody a jejich příslušných sociálních kurátorů. V dotaznících pro propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody byl ponechán taktéž prostor pro vlastní vyjádření bez ovlivnění daných možností.

V dotaznících pro sociální kurátory (označené jako Dotazník č.I – viz. příloha č.12) se opět v části první, jak jsem se již shora zmínila, objevují otázky na zjištění tvrdých dat – věk, pohlaví, vzdělání, délka praxe, pozice v zaměstnání. Částí druhou jsou v dotazníku zjišťovány informace na způsob současného sebevzdělávání sociálních kurátorů, zařazování nových poznatků do jejich praxe včetně přínosu těchto poznatků pro vlastní práci a v poslední části dotazníku mne zajímali vztahy a spolupráce mezi klienty sociálních kurátorů a sociálními kurátory.

3.2.2 Charakteristika vybraných klientů sociálních kurátorů pro dospělé a výsledky provedeného výzkumu

Pro daný výzkum bylo osloveno celkem 66 náhodných klientů sociálních kurátorů (respondentů) z měst s počtem obyvatel do 50.000 a nad 50.000, s cílem porovnat tyto dvě skupiny osob. Oslovení jsou klienti sociálních kurátorů, především osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody. Tito jedinci byli o vyplnění dotazníku (viz. dotazník č.II – příloha č. 13) požádáni buď mnou osobně nebo prostřednictvím svého sociálního kurátora. Výzkum proběhl v roce 2012, od měsíce 2/2012 do měsíce

8/2012. Do měsíce 8/2012 jsem obdržela nazpět celkem 36 vyplněných dotazníků, kdy pro další zpracování je použitelných pouze 34 dotazníků. 2 odevzdané dotazníky z důvodu nedostatečného nebo chybného vyplnění nelze pro další zpracování použít. Celkem tedy pro výzkum je použitelných 51% vyplněných dotazníků. Z použitelných dotazníků pochází 18 dotazníků od respondentů žijících ve městech a obcích s počtem obyvatel do 50.000 a 16 dotazníků odevzdali respondenti žijící ve městech nad 50.000 obyvatel. 32 oslovených respondentů odmítlo předložené dotazníky vyplnit a to z nejrůznějších důvodů, kdy nejčastějším důvodem odmítnutí vyplnění byla nedůvěra a neochota sdělovat "cizímu" požadované informace. Uvedeného výzkumu se účastnilo celkem 29 mužů a 3 ženy. Pro potvrzení či vyvrácení stanovených výzkumných otázek není třeba dále pohlaví rozlišovat. Vzhledem k počtu účastníků jsou jednotlivé výsledky uváděny v absolutních hodnotách.

Co se týká vlastní charakteristiky vybraných respondentů z řad propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody pocházejících z měst s počtem obyvatel pod 50.000 a nad 50.000, tyto jsem rozdělila do dvou skupin, kdy respondenti z měst s počtem obyvatel do 50.000, budou reprezentovat skupinu označenou č. I a respondenti pocházející z měst s počtem obyvatel nad 50.000 jsem označila jako skupinu č. II. Zjištěné výsledky v grafickém provedení jsou barevně odlišeny, skupina označená jako číslo I bude zakreslena modrou barvou a skupinu č. II bude znázorňovat barva červená. 3 oslovení respondenti, se kterými se mi podařilo navázat rozhovor pocházeli z měst s počtem obyvatel nad 50.000 (zařazeni do skupiny označené č. II). Jednalo se o dva muže a jednu ženu, označeny jako respondent č. 7, 8 a 11.

Respondent č. 7 - žena, věk 32 let, svobodná, bezdětná, vzdělání středoškolské, ve VTOS 3x, bydliště Praha. Uvedená respondentka dochází k sociálnímu kurátorovi dle svých potřeb, při našem setkání se jedná již o dvacátou návštěvu (neví to, odhaduje) po svém posledním propuštění. Na svobodě se nachází jeden rok. Se sociálním kurátorem se zná již z dob svého předchozího pobytu ve vězení, má k němu velice kladný vztah, velice jí mohl se zajištěním jejího současného ubytování a brigády. Do vězení jí sociální kurátor napsal, po propuštění věděla kam má jít a že jí se vším pomůže. Zprvu jej navštěvovala tak jednou za 14 dní, dnes už jen dle potřeby. Naučil jí spousty věcí, ví kam a na koho se obracet když potřebuje něco zaplatit, zajistit si doklady, najít si práci. Trestána byla za drobné krádeže a podvody, čehož se dopustila z důvodu nedostatečných finančních prostředků. Před svým uvězněním žila společně se svým již dnes bývalým přítelem v bytě, kde zajišťovala veškerý chod domácnosti, byla bez zaměstnání, přítel často holdoval alkoholu a na domácnost jí nepřispíval, což byl důvod její následně spáchané trestné činnosti – potřebovala prostě peníze, neměla na zaplacení bytu. Blíže se k uvedenému nechce vyjadřovat, potrestána za toto byla a více se nechce k tomuto vracet. Ví, že to byla chyba. Po svém odsouzení a následném nástupu do VTOS jí přítel opustil, našel si novou známost. Mrzí jí, že to v podstatě udělala pro svého přítele, který jí následně opustil a naopak zklamala tím svého kurátora, který jí věřil. Bere to jako ponaučení. V současné době žije na ubytovně, má nového přítele, ale nechce s ním prozatím mít společnou domácnost, pracuje brigádně jak se dá, v současné době u technických služeb – uklízí ulice. Ví, že vzhledem ke svým záznamům v rejstříku trestu prozatím nemůže dosáhnout na lepší práci. Dnes si je ale jistá, že za pomoci sociálního kurátora již

neselže a začne nový život. V současné době není nikde trestně stíhána, již se snaží žít řádným životem, žádné trestné činnosti se nedopustila. Chtěla by založit rodinu a pracovat jako servírka v restauraci – má vystudovanou střední hotelovou školu. Ke své rodinné situaci uvedla, že pochází z neúplné rodiny, rodiče se rozvedli, když jí byly 3 roky, s otcem se nestýká s matkou občas, sourozence nemá. Matka jí v době VTOS občas navštěvovala. Má s ní, ale velice komplikovaný vztah pocházející z dob jejího dospívání, blíže nechce specifikovat. Pokud má nějaký problém řeší většinou toto se sociálním kurátorem, na matku se neobrací. Dnes si přišla k sociálnímu kurátorovi tzv. pro radu – chce se odstěhovat z ubytovny a pronajmout si byt. Chtěla by si najít také ještě jednu brigádu, domnívá se, že by obě práce zvládla, chce si našetřit nějaké peníze. Dluhy ještě nějaké má, ale již jen drobné (blíže neupřesňuje, nechce). Tyto splácí, s tímto jí pomohl také sociální kurátor. Za jeho pomoci se také naučila hospodařit s vydělanými penězi. Chce i nadále spolupracovat se svým kurátorem, nedovede si představit, že by se již nevidali, považuje ho v podstatě za svého dobrého známého, na kterého se může obracet, který jí vždy pomůže. Je velice ráda, že je a doufá, že jej již nezklame.

Respondent č. 8 - muž, věk 34 let, svobodný, 2 děti (nežije s nimi – žijí s matkou) vzdělání středoškolské, ve VTOS 1x, bydliště Kladno. Respondent č. 8 navštívil svého sociálního kurátora potřetí. Propuštěn z VTOS byl před půl rokem. Odseděl si 2,5 roku za ublížení na zdraví. Byl to nesmysl, vyprovokovaná hádka, která dopadla špatně. Mrzí jej to. Štve ho záznam v rejstříku, je to dle jeho vyjádření pro něho do budoucna velký handicap. O existenci sociálního kurátora byl informován od sociální pracovnice ve VTOS a po svém propuštění jej vyhledal, protože potřeboval najít zaměstnání, případně vyplatit nějakou finanční pomoc. Sociální kurátor ho ve vězení nekontaktoval. Při návštěvě u sociálního kurátora se dozvěděl, že peníze mu může vyplatit pouze úřad práce a sociální kurátor mu může pouze pomoci při zprostředkování zaměstnání či brigády. Práci za pomoci kurátora po třech měsících skutečně našel. Je ale ještě ve zkušební době, práce není nic moc, ale alespoň něco. Jedná se o práci ve skladu – vyskladňování a doplňování zboží. Do budoucna by se chtěl vrátit ke své původní profesi – byl svářeč. Hledá si souběžně práci v tomto oboru. Bydlí se svojí přítelkyní, čekala na něho až se vrátí z vězení. Přítelkyně má byt, když má peníze přispívá jí na domácnost, jinak ale zatím vše táhne většinou přítelkyně sama. Je jí za toto velmi vděčný a doufá, že jí to jednou vrátí. Platí totiž ještě alimenty a zatím moc nevydělává. Se svými dětmi v kontaktu není, od dětí odešel když jim byl jeden rok a dva roky, byl mladý, chtěl si ještě užívat. Je to již dvanáct let, moc informací o své bývalé partnerce a dětech nemá. Chtěl by si najít práci v oboru a nebo pokusit se vydělat si nějaké peníze v zahraničí. Myslí si, že by o svářeče mohl být v cizině zájem, má již v Anglii jednoho známého, který se zde dobře uchytil. Přítelkyně se pobytu v cizině také nebrání, chce se naučit jazyk. Do budoucna mají v plánu založit rodinu, ale až tak nejdřív za pět let, přítelkyně je ještě mladá, 25 let. Ke své původní rodině oslovený respondent uvedl, že pochází z úplné funkční rodiny, s rodinou v kontaktu je, vězení jejich vztah neovlivnil, znají okolnosti případu a vědí, že již nikdy by nic takového neudělal. Své problémy řeší se svojí přítelkyní, rodiče nezatěžuje. Funkci sociálního kurátora hodnotí kladně, určitě má jeho práce pro lidi, kteří se vrátí z VTOS do běžného života velký význam a přínos,

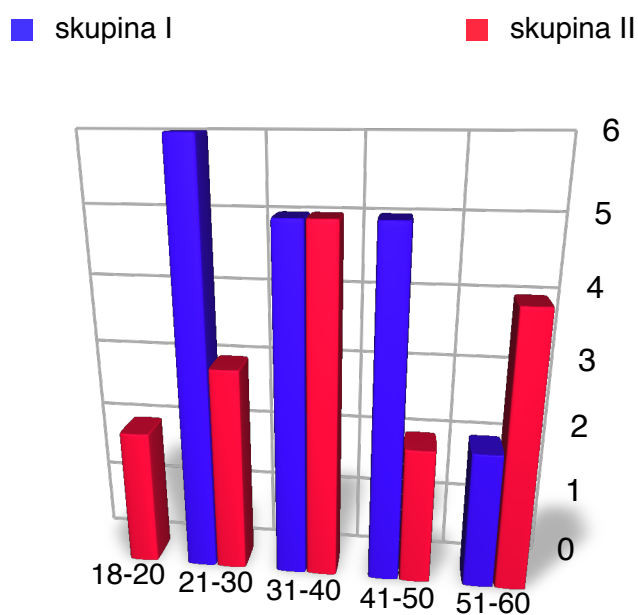
zejména pro ty, kteří nikoho nemají. Těch je dle jeho slov, jak zjistil při svém pobytu ve vězení, poměrně hodně. Domnívá se, že návrat na svobodu by on zvládl i bez sociálního kurátora, ale většina ne. On má výhodu, protože má přítelkyni a svoji rodinu. Dnes přišel za sociálním kurátorem, aby jej informoval, že mu bude končit zkušební doba v zaměstnání, že chce zatím v této práci pokračovat, ale časem uvažuje o odchodu do zahraničí. Byli s kurátorem domluveni, že dokud nebude tzv. aklimatizován, že čas od času se u něho ukáže a popovídají si spolu. Nepřipadá mu na tom nic divného, naopak je příjemné, že má zájem sledovat jeho osud. I nadále pokud to bude potřeba, tak rád bude se sociálním kurátorem spolupracovat.

Respondent č. 11 - muž, věk 40 let, rozvedený, bezdětný, vyučen jako malíř pokojů, ve VTOS 4x, bydliště Praha. Respondent č. 11 navštívil svého sociálního kurátora již asi po desáté (neví přesně, neevduje si toto). Propuštěn z VTOS byl před půl rokem. Ve vězení strávil 2 roky, dopustil se trestného činu krádeže. Jeho předchozí trestná činnost byla také majetkového charakteru. Krade protože potřebuje peníze, má dluhy, nemá pořádnou dobře placenou práci. Chtěl by již s tím přestat, ale moc si nevěří, je skeptický. O existenci sociálního kurátora věděl z minulosti, služby sociálního kurátora využil již v dřívějších dobách při výstupu z vězení, nyní mu sociální kurátor do VTOS napsal. Během trestu si psali. Sociální kurátor je dle jeho slov fajn, ale on má tolik problémů, že ani deset sociálních kurátorů by mu nepomohlo. Pochází s úplné rodiny, rodina však vzhledem k jeho způsobu života a trestní minulosti nemá o něho zájem, snaží se s nimi dát zase dohromady, ale je to těžké. Má dva starší sourozence, ti žijí spořádaně, mají rodiny, pouze on se nepovedl. Neměl na rodinu žádný kontakt a kurátor mu pomohl rodinu najít, stejně tak mu pomohl zajistit ubytování na ubytovně. Sám si údajně našel brigádu, ale více o tom nechce mluvit. S rodiči se párkrát teď viděl, ale neklape to mezi nimi, nevěří mu, proto možná si ani on nevěří. Je to těžké. Celkem si již odseděl i s přestávkami asi deset let. Vše začalo užíváním drog v partě a od té doby má problémy. Je to již asi 20 let. Za kurátorem přišel, protože mu ukradli asi před týdnem doklady a on jej přišel požádat, zda by mu je nepomohl vyřídit a také si přišel s ním popovídat. Je sám, žádnou partnerku nemá a ani nechce, z toho koukají jen problémy. S kurátorem má určitě zájem i nadále spolupracovat. Představy o budoucnosti žádné nemá, chce mít hlavně klid.

Se zbývajícimi respondenty z řad propuštěných byly vyplněny dále již pouze dotazníky, o bližší vyjádření k věci zájem neměli.

Ve skupině označené č. I se objevují respondenti ve věku od 22 do 57 let, tvoří ji sedmnáct mužů a jedna žena. Skupinu č. II reprezentují dvě ženy a čtrnáct mužů ve věku od 18 do 59 let. Nejpočetněji jsou ve skupině č. I zastoupeny muži ve věku 21-30 let a ve skupině č. II se jedná o muže a ženu ve věku 31- 40 let (graf č. 1), což potvrzuje výsledky současných statistik, že nejvíce dochází k páchání trestné činnosti u kategorie osob ve věku 30 - 40 let.

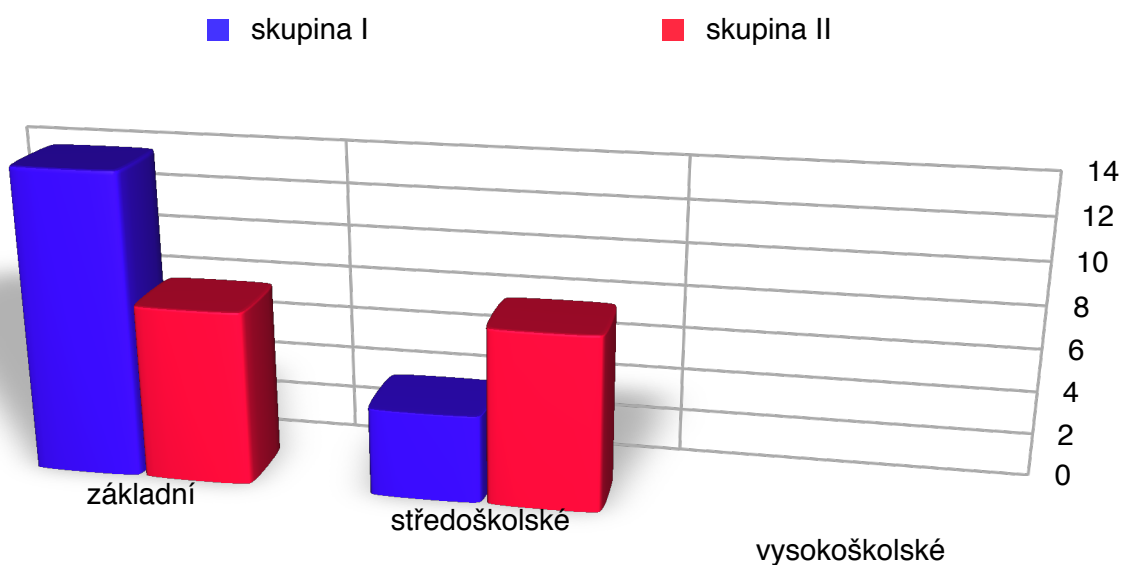
Graf č. 1: Respondenti podle věku

Zdroj: Vlastní šetření

Čtrnáct z dotázaných respondentů ze skupiny č. I má pouze vzdělání základní a čtyři osoby vzdělání středoškolské. U skupiny č. II osm osob vystudovalo střední školu zakončenou maturitou a osm osob dosáhlo opět pouze vzdělání základní. Ani v jedné ze skupin se neobjevil vysokoškolsky vzdělaný jedinec. Z výsledků je opět zřejmé, že páchaní trestné činnosti se dopouštějí ve vyšší míře osoby s nižším vzděláním (graf č. 2).

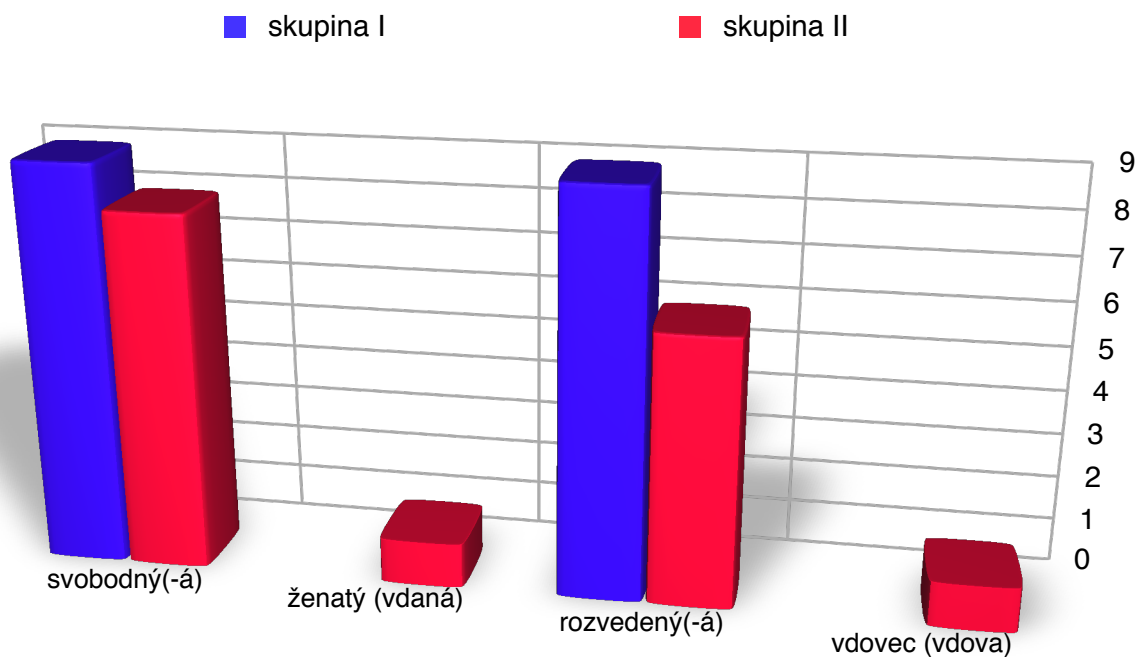
Graf č. 2: Respondenti podle vzdělání

Zdroj: Vlastní šetření

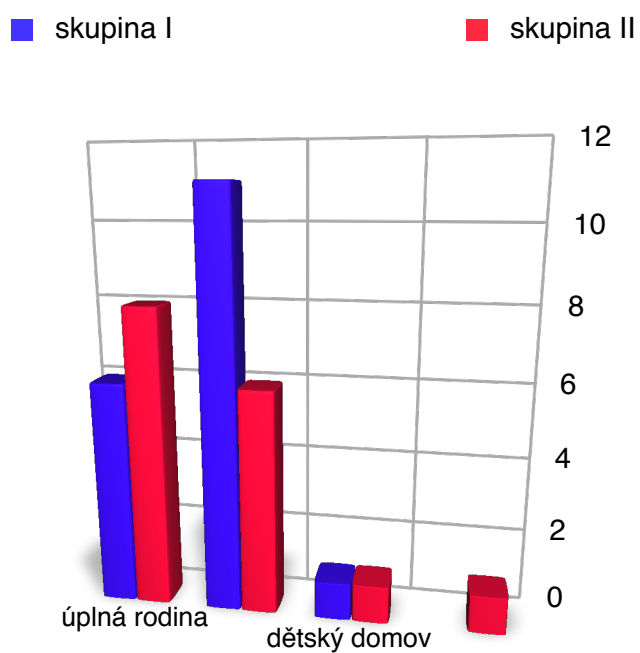
Žádný z dotázaných respondentů ve skupině č. I nežije v oficiálně registrovaném svazku, devět dotázaných osob je svobodných a devět rozvedených. Šest osob vyrůstalo dle zjištěných informací v rodině úplné, jedenáct v rodině neúplné (která byla kvalifikována jako soužití pouze s jedním z rodičů) a jedna osoba vyrůstala v dětském domově. Před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody deset oslovených respondentů z této skupiny žilo samo, pět s partnerem či partnerkou, a pouze jeden respondent s partnerkou a dětmi. Dva dotázaní vyplnili kolonku jiné, kde údaj upřesnili sdělením – kamarádi, známí. Ve skupině č. II je svobodných osm osob, šest rozvedených a pouze jedna osoba – muž, je ženatý. V uvedené skupině se ještě objevuje vdovec. Osm jedinců ze skupiny č. II vyrůstalo v rodině úplné, šest v neúplné, jeden muž v dětském domově a jeden z respondentů byl vychováván babičkou. Opět zde je shoda se skupinou č. I, kdy před nástupem trestu odnětí svobody deset jedinců žilo samo. Tři dotázané osoby žily v partnerském vztahu, dvě s partnerem nebo partnerkou a dětmi a jeden muž uvedl důvod jiný – u babičky. Na uvedených výsledcích je zajímavé, že většina z odsouzených osob žilo či i nadále žije bez partnerů a partnerek a ani o žádný vztah či soužití s druhým pohlavím se nepokouší. V jedenácti případech z obou skupin, kteří žijí v partnerském vztahu, pouze tři respondenti žijí ve vztahu s dětmi (jedná se o děti jejich partnerek) (graf č. 3, 4, 5).

Graf č. 3: Rodinný stav respondentů

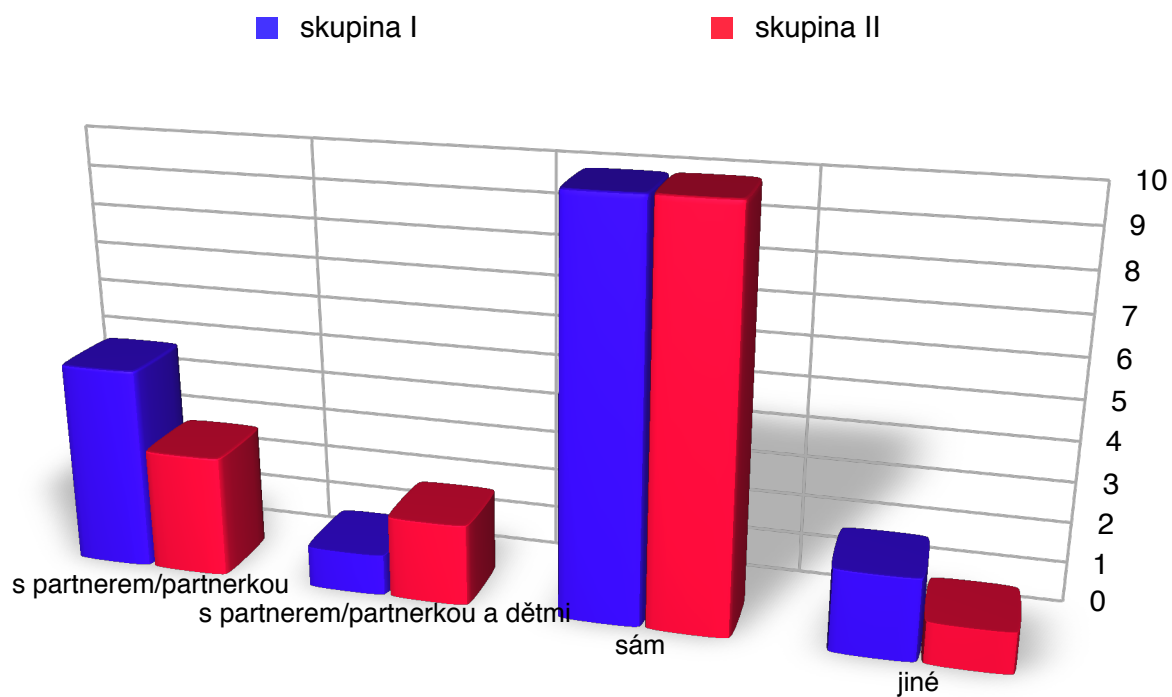
Zdroj: Vlastní šetření

Graf č. 4: Rodinné zázemí respondentů

Zdroj: Vlastní šetření

Graf č. 5: Rodinné soužití respondentů

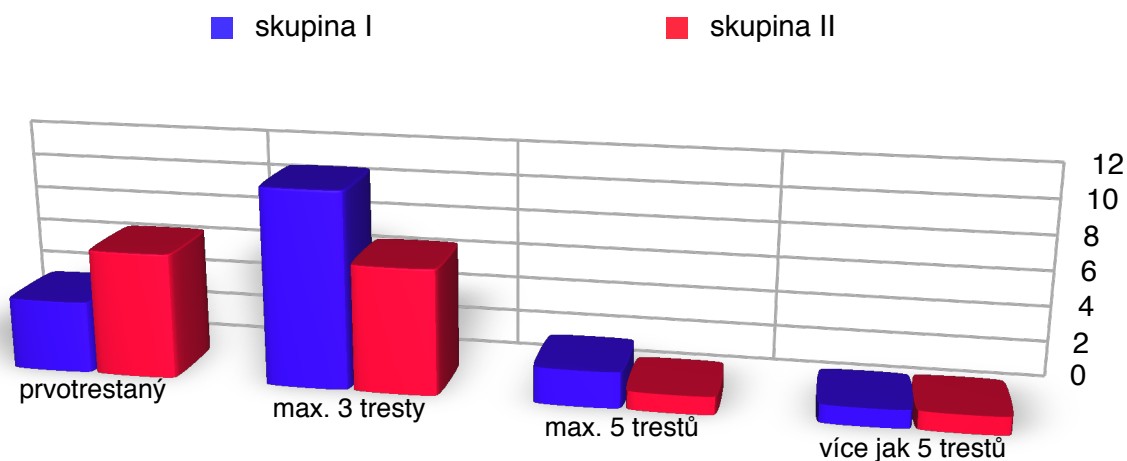

Zdroj: Vlastní šetření

V předložených dotaznících bylo zjišťováno také místo, kde jednotliví respondenti žili před nástupem trestu odnětí svobody. Ze skupiny č. I, tj. respondenti z měst do 50.000 obyvatel, bylo zjištěno, že šest respondentů žilo v domě nebo bytě, šest respondentů na ubytovně, čtyři osoby žily na ulici a dvě, tak jak se dalo - po kamarádech, známých. Oproti tomu osm respondentů ze skupiny označené č. II žilo v domě nebo bytě, tři na ubytovně a obdobně jako v prvním případě čtyři osoby žily na ulici a jeden respondent v dětském domově.

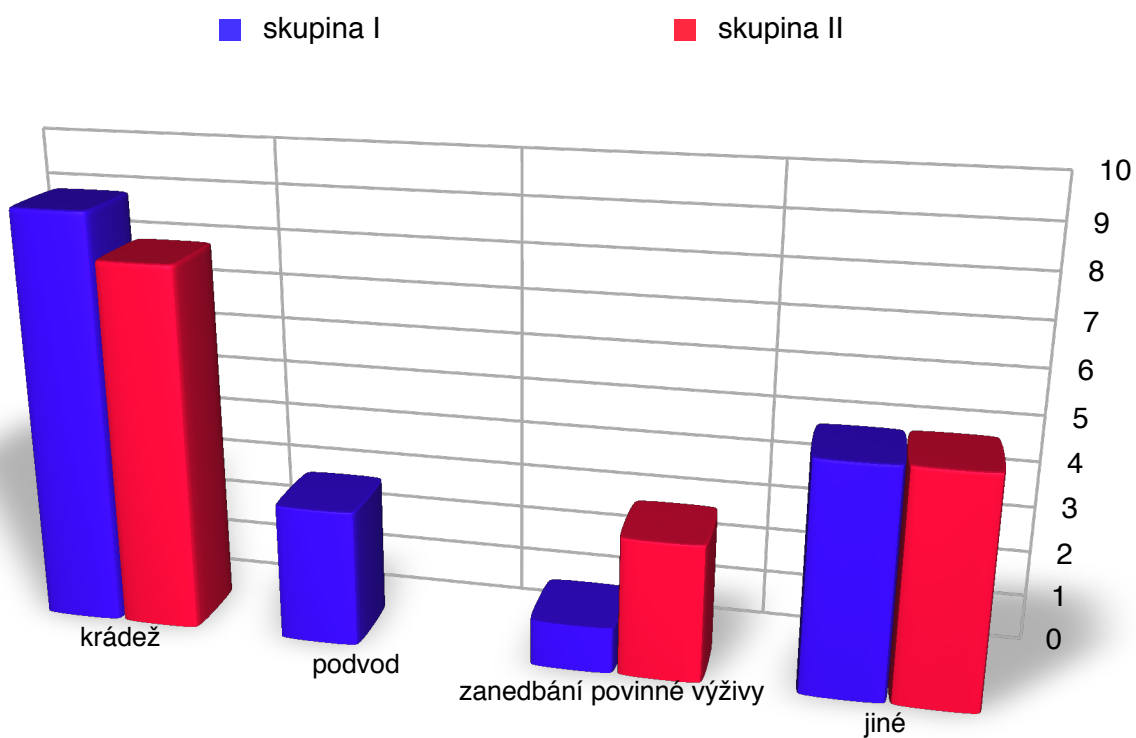
Jedenáct respondentů ze skupiny č. I bylo trestáno již vícekrát než-li jednou, maximálně však do tří trestů, čtyři osoby byly prvotrestané, dvě se dopustily spáchání trestné činnosti již více jak třikrát a pouze jedna osoba byla trestána více jak pětkrát. Všichni oslovení respondenti byli odsouzeni nepodmíněně, z toho devět osob za krádež, tři za podvod a zbytek respondentů, vždy po jednom jedinci za mravnostní trestný čin, maření úředního rozhodnutí, násilný trestný čin a neplacení výživného (v grafickém znázornění označeno jako "jiné"). Motivem spáchání trestného činu byly ve dvanácti případech dluhy, v jednom případě se jednalo o drogy a v pěti případech důvod jiný, který specifikovali někteří z respondentů jako špatné podnikání či nedostatek finančních prostředků. Ve skupině č. II bylo sedm osob prvotrestaných a sedm osob se dopustilo trestného činu více jak jedenkrát, ale méně jak třikrát, více jak třikrát trestána byla pouze jedna osoba a jedna osoba se dopustila trestné činnosti více jak pětkrát. Opět jako v první skupině se jedná v osmi případech o majetkový trestný čin, konkrétně krádež, ve dvou případech o násilnou trestnou činnost a ve třech případech neplacení výživného. Jedna z dotázaných osob byla potrestána za spáchaný trestný čin maření úředního rozhodnutí, jedna za loupež a jedna za trestný čin zběhnutí z vojenské služby (v grafickém znázornění znázorněno taktéž pod názvem - jiné). Opět nejčastějším důvodem spáchání trestné činnosti jsou dluhy jednotlivých respondentů, konkrétně v sedmi případech, v jednom případě motivem ke spáchání trestného činu byly drogy a u zbývajících osmi případů se jednalo o důvod jiný – ztráta zaměstnání, hádka, pomsta atd.(graf č. 6,7,8).

Graf č. 6: Respondenti dotazníkového šetření dle četnosti trestů odnětí svobody

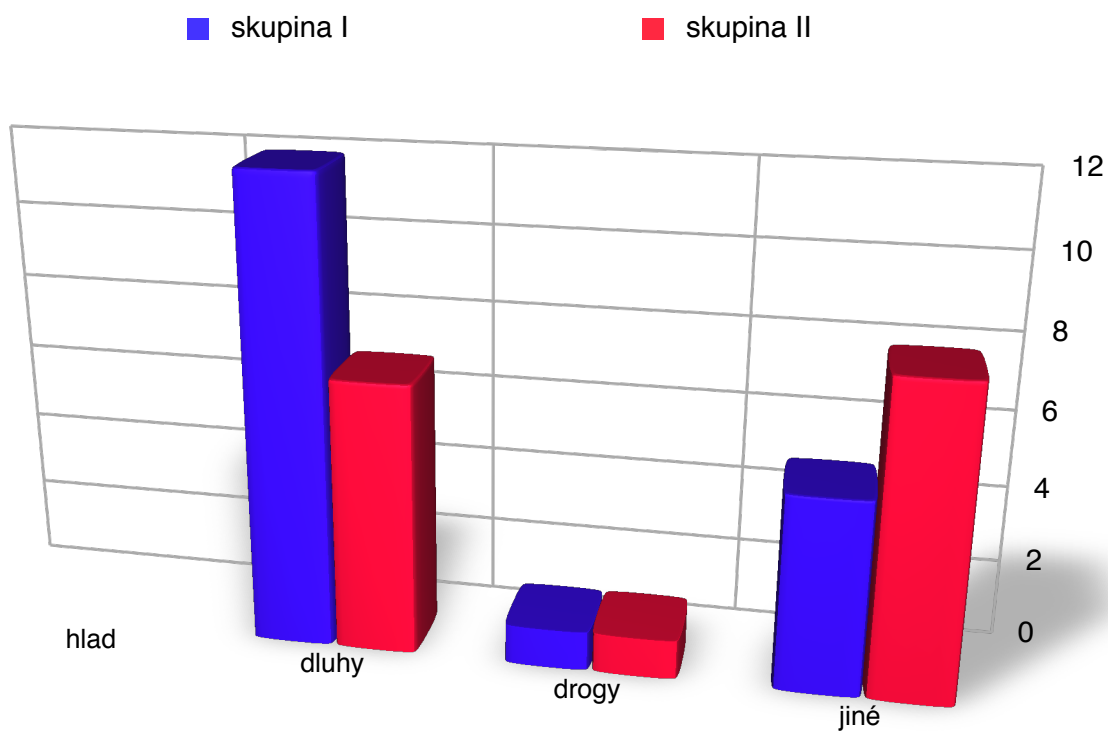
Zdroj: Vlastní šetření

Graf č. 7: Respondenti dotazníkového šetření dle druhu spáchané trestné činnosti

Zdroj: Vlastní šetření

Graf č. 8: Respondenti dotazníkového šetření dle motivu spáchání trestné činnosti

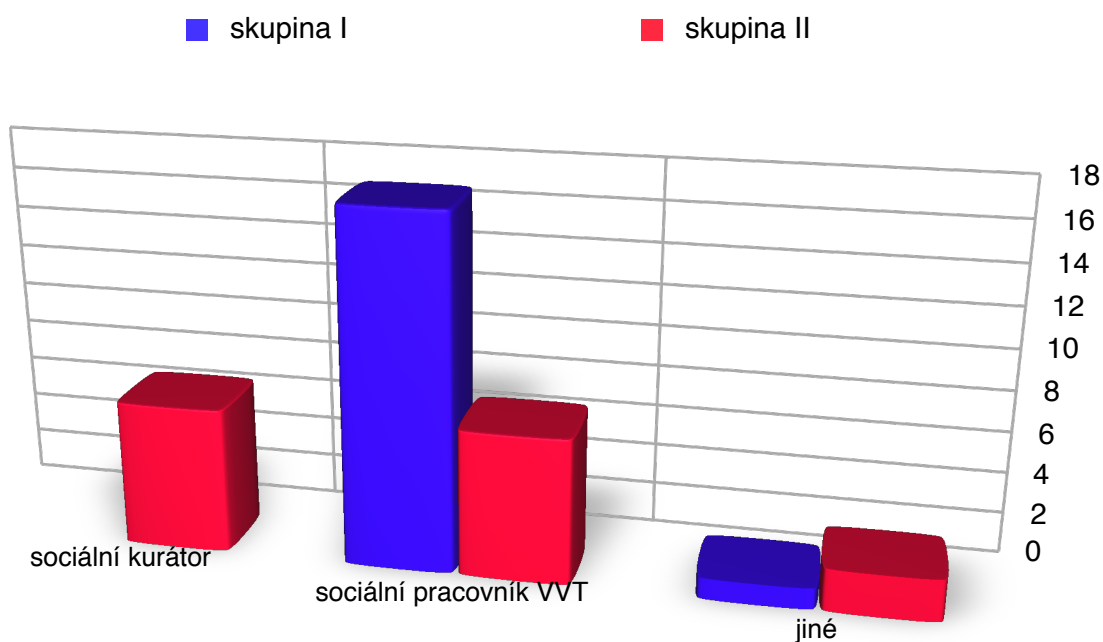
Zdroj: Vlastní šetření

Nejpočetnější skupina propuštěných navštěvující sociálního kurátora je v době těsně po propuštění z výkonu trestu odnětí na svobodu, konkrétně se jedná o třináct respondentů, nad 1 rok po svém propuštění navštívily sociálního kurátora již pouze čtyři osoby a pouze jeden z respondentů, který i nadále spolupracuje se sociálním kurátorem se na svobodě nachází již 5 let. Ve skupině č. II jsou výsledky v této oblasti obdobné, kdy deset respondentů navštívilo sociálního kurátora krátce po svém propuštění, nad 1 rok se jedná o dva respondenty a více jak 3 roky navštěvuje sociálního kurátora pouze jedna osoba. Jedna osoba dotazník v uvedeném bodě nevyplnila.

Deset respondentů ze skupiny č. I odpovědělo, že jejich pobyt ve VTOS neovlivnil jejich vztah s jejich rodinou, u tří osob pobyt ve VTOS vztah ovlivnil velmi, tři nepatrně a dvě zásadně. U skupiny č. II u pěti osob pobyt ve VTOS neovlivnil vztah rodiny k osobě odsouzené, u jedné osoby nepatrně, u osmi velmi a u dvou zásadně. Při bližší specifikaci této otázky většina z oslovených respondentů se blíže k této problematice nevyjadřovala, ti co byli ochotni k tomuto něco uvést, sdělili, že jejich rodina je velmi psychicky v této době podporovala a v podstatě výkon trestu napomohl jejich vztahy prohloubit a upevnit, což však je asi případ ojedinělý. U některých respondentů naopak jejich pobyt ve VTOS způsobil úplné odcizení od jejich rodiny, opovržení rodinou a také zapříčinil rozpad rodiny, což je naopak v dnešní době jev velice častý.

Ve skupině označené č. I uvedlo shodně sedmnáct respondentů, že o existenci a možnosti pomoci ze strany sociálního kurátora se dozvěděli až od sociální pracovnice či vychovatele ve výkonu trestu odnětí svobody a jeden z respondentů od pracovníka úřadu práce, kde byl po výkonu trestu odnětí svobody registrovaný jako nezaměstnaný. Tzn., že ani jednoho z dotázaných respondentů sociální kurátor v době vazby, VTOS či po propuštění z VTOS ve skupině č. I neoslovil. Ve skupině č. II sedm respondentů uvedlo, že o existenci a možnosti pomoci sociálního kurátora se dozvědělo přímo od samotného sociálního kurátora, který jej buď písemně nebo osobně v době vazby či výkonu trestu sám kontaktoval, sedm respondentů se o existenci sociálního kurátora dozvědělo ve výkonu trestu odnětí svobody od sociální pracovnice a dvě osoby se o tomto institutu dozvěděly od svých spoluvězňů (graf č. 9).

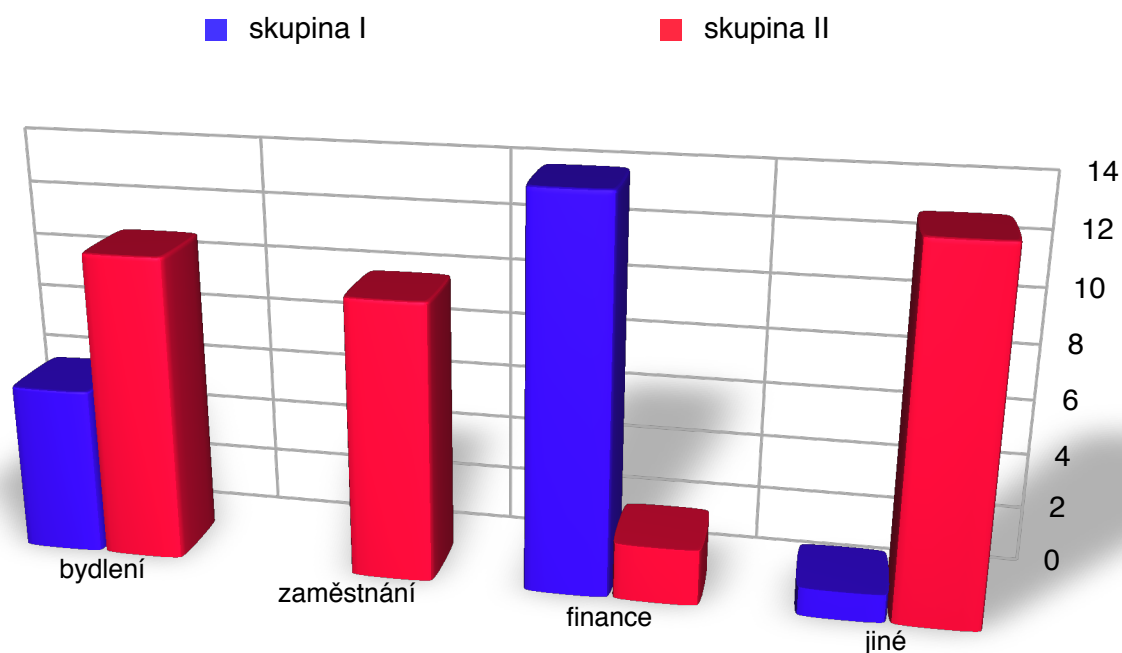
Graf č. 9: Způsob získání informace o existenci institutu sociálního kurátora

Zdroj: Vlastní šetření

Nejčastějším důvodem pro návštěvu sociálního kurátora pro respondenty ve skupině č. I byla žádost o dávky MOPS (celkem čtrnáct respondentů), šest z dotazovaných respondentů požadovali pomoc s bydlením v kombinaci právě s výplatou dávky a jeden z dotázaných uvedl, že nepožadoval od sociálního kurátora pomoc žádnou. Danou položku vyplnili všichni respondenti. Zajímavé jsou výsledky respondentů ze skupiny č. II, kde důvody pro využití pomoci sociálního kurátora jsou podstatně variabilnější a překvapivě zde převládá pomoc při hledání bydlení a zaměstnání. Žádost o pomoc při zprostředkování bydlení se vyskytuje u šesti respondentů a je vždy v kombinaci se žádostí o pomoc při hledání zaměstnání či vyžádání nových dokladů případně zkontaktování s rodinou či pomocí při žádosti o výplatu dávky MOPS. Z tohoto tedy vyplynulo, že důvodem návštěvy sociálního kurátora bylo u jedenácti respondentů pomoc při zprostředkování bydlení, u deseti pomoc při zprostředkování zaměstnání, pouze jeden respondent navštívil sociálního kurátora v této skupině z důvodu žádosti o pomoc při výplatě dávky MOPS, jeden z důvodu pomoci při vyřizování splátkového kalendáře (v grafu zahrnuto pod položku peníze), v osmi případech žádost o pomoc při vystavení nových či chybějících dokladů, ve třech případech to byla rada či konzultace. Dva respondenti se obrátili na sociálního kurátora z důvodu pomoci při kontaktu s rodinou. V dané otázce jednotliví respondenti uváděli ve většině případech více důvodů jejich návštěvy. S danou otázkou souvisela i otázka následující, ohledně požadovaných služeb respondentů od sociálního kurátora a naopak nabídky pomoci sociálních kurátorů svým klientům, kdy výsledky jsou u obou skupin respondentů totožné. (graf č. 10).

Graf č. 10: Důvod návštěvy sociálního kurátora

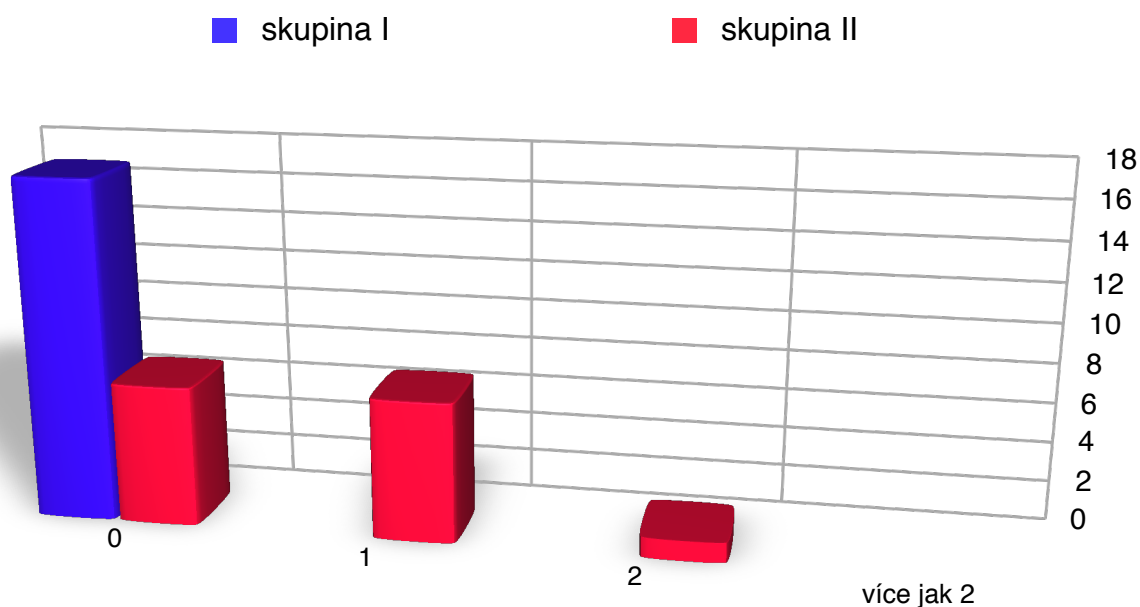

Zdroj: Vlastní šetření

Ve skupině č. I shodně sedmnáct dotázaných respondentů uvedlo, že sociální kurátor je v době vazby ani následně ve výkonu trestu odnětí svobody nenavštívil, což pro mne byla velice překvapivá odpověď, neboť dle šetření u sociálních kurátorů působících ve městech s počtem obyvatel do 50.000 všichni shodně uváděli, že šetření a návštěvy u obviněných a následně odsouzených ve věznicích samozřejmě provádějí. Jeden z dotázaných respondentů danou položku nevyplnil. Respondenti ze skupiny č. I v době výkonu trestu odnětí svobody měli kontakty především se svojí rodinou (čtrnáct respondentů), tři osoby se nekontaktovaly s nikým, ve styku se svojí rodinou nejsou a jedna osoba byla ve styku se svým kamarádem. Vesměs se vždy jednalo o kontakty písemné. Na život a podmínky po propuštění se dotázaní respondenti připravovali především prostřednictvím sociální pracovnice ve výkonu trestu (sedm respondentů) či své rodiny (tři respondenti). Pět osob na danou otázku neodpovědělo a čtyři osoby se na výstup z výkonu trestu nepřipravovaly vůbec. Sedm respondentů ze skupiny č. II uvedlo, že je sociální kurátor navštívil během výkonu trestu jedenkrát, se třemi udržoval v době výkonu písemný styk. Jeden respondent uvedl, že jej sociální kurátor navštívil dvakrát a pouze čtyři z této skupiny uvedli, že je během vazby či výkonu trestu sociální kurátor nenavštívil vůbec. Jedna osoba z dotázaných odpověděla, že si nepamatuje zda jí ve výkonu sociální kurátor navštívil či naopak. V době vazby či výkonu trestu sedm odsouzených bylo v kontaktu se sociálním kurátorem, čtyři se sociální pracovníci ve věznici, šest s rodinnými příslušníky a ve třech případech se svými kamarády. Jedna osoba nebyla v kontaktu s nikým a jedna osoba kromě kontaktu se svojí rodinou a sociálním kurátorem udržovala kontakt i s psychologem. Opět vesměs se jedná o styk písemný. Co se týká přípravy na život po výstupu z vězení, tak u respondentů ve skupině č. II jim nejvíce pomohl opět

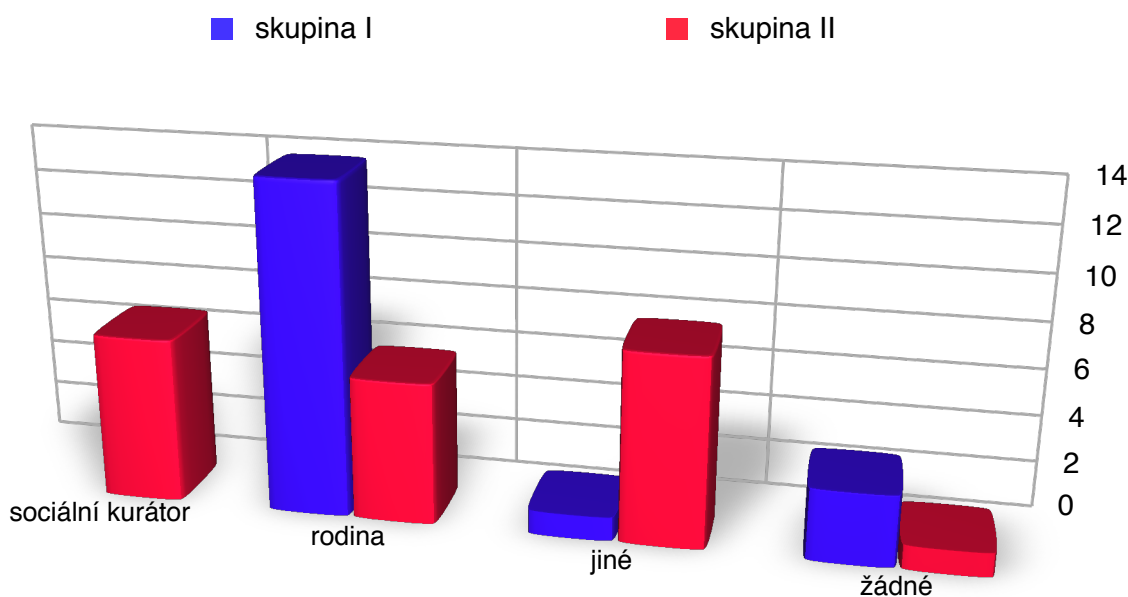
sociální pracovník (sedm respondentů) společně s vězeňským psychologem (dva respondenti) a speciálním pedagogem (jeden respondent), sociální kurátor dle daných odpovědí pomohl třem respondentům, tři respondenty podpořila jejich rodina a čtyři oslovení danou položku nevyplnili případně se na výstup žádným způsobem nepřipravovali (graf č. 11, 12).

Graf č. 11: Počet návštěv sociálního kurátora ve vazbě a výkonu trestu odnětí svobody

Zdroj: Vlastní šetření

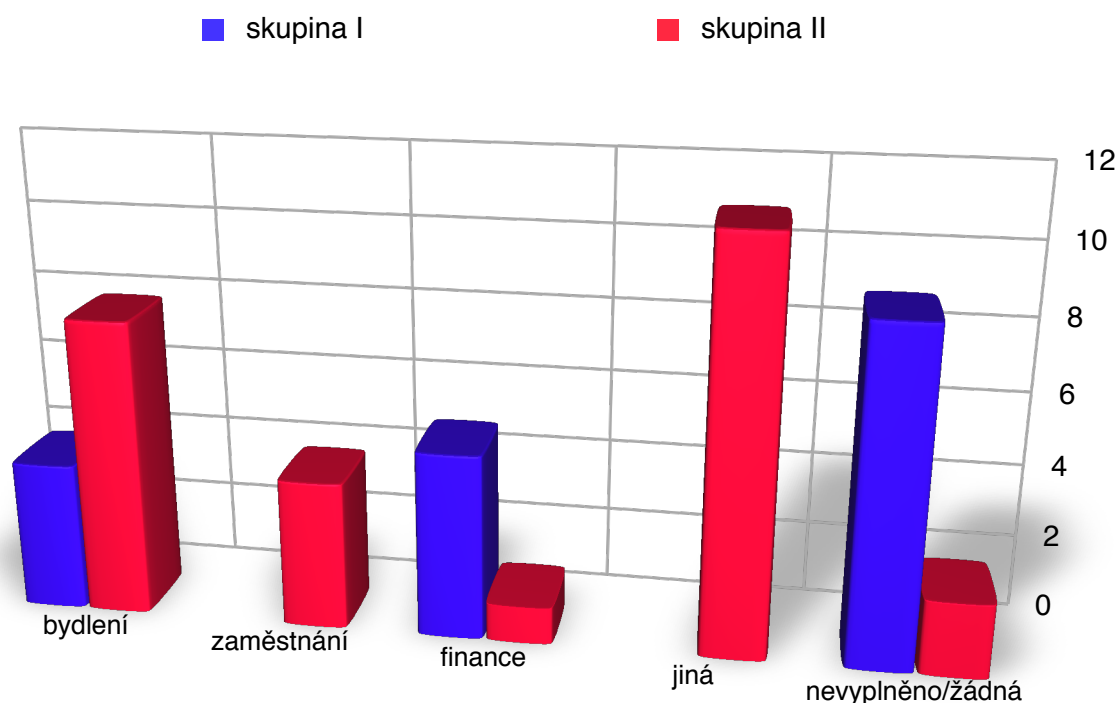
Graf č. 12: Kontakty respondentů v době výkonu trestu odnětí svobody

Zdroj: Vlastní šetření

Ze skupiny č. I sociální kurátor čtyřem respondentům pomohl při řešení otázky bydlení, pěti respondentům pomohl při vyřizování výplaty dávky MOPS, čtyřem respondentům nepomáhal vyřizovat dosud nic a celkem pět dotázaných na danou otázku neodpovědělo. Ve skupině č. II opět někteří z respondentů uvedli, že sociální kurátor jim pomohl s více problémy a to konkrétně osmi respondentům pomohl zprostředkovat bydlení, devíti osobám pomohl při vyřizování platných či chybějících dokladů, čtyři respondenti uvedli pomoc při zprostředkování zaměstnání, jedna osoba pomoc při řešení záležitosti ohledně splátkového kalendáře a po jednom z dotázaných respondentů to byla konzultace a zprostředkování kontaktu s rodinou. Pouze jedna osoba danou položku nevyplnila a jedna uvedla, že sociální kurátor jí dosud v daném problému nepomohl (graf č. 13).

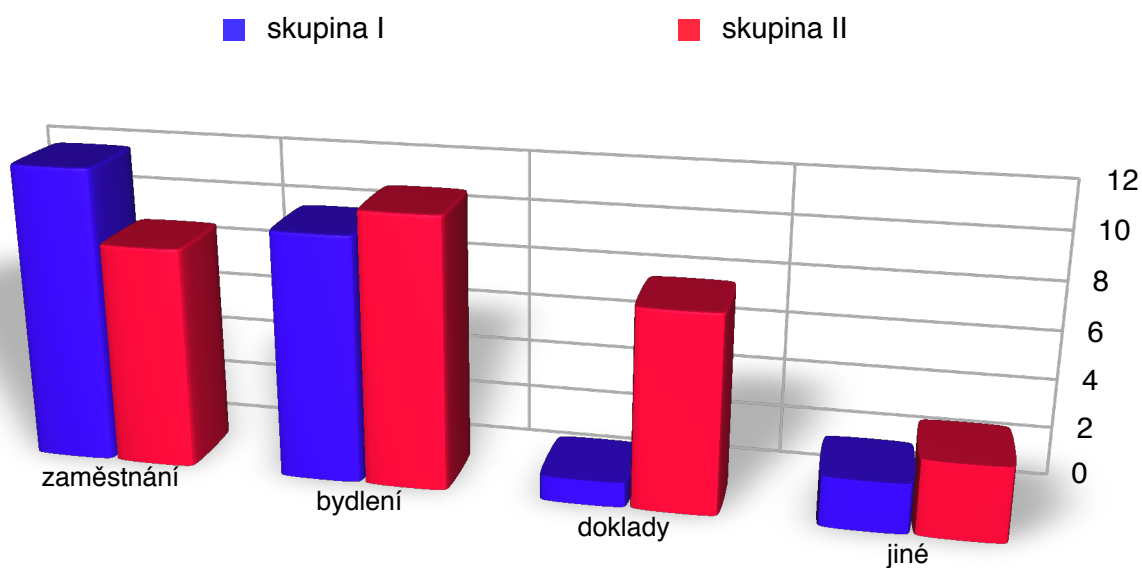
Graf č. 13: Pomoc sociálního kurátora

Zdroj: Vlastní šetření

Jako nejdůležitější po propuštění z VTOS na svobodu, dvanáct respondentů ze skupiny č. I považovalo mít zaměstnání, deset bydlení, jedna platné doklady a dva respondenti uvedli důvod jiný – peníze. Opět v této otázce oslovení respondenti uváděli více možností, nejčastější kombinace bylo zaměstnání s bydlením. Ve skupině č. II je situace obdobná, zde devět respondentů považuje po svém propuštění na svobodu jako nejdůležitější mít zaměstnání, jedenáct respondentů bydlení, osm platné doklady a tři potřeby jiné jako jsou peníze, čistý rejstřík trestu či nemít dluhy. Nejčastější kombinací zde bylo zaměstnání, bydlení, doklady. U obou skupin danou položku vyplnili všichni oslovení respondenti (graf č. 14).

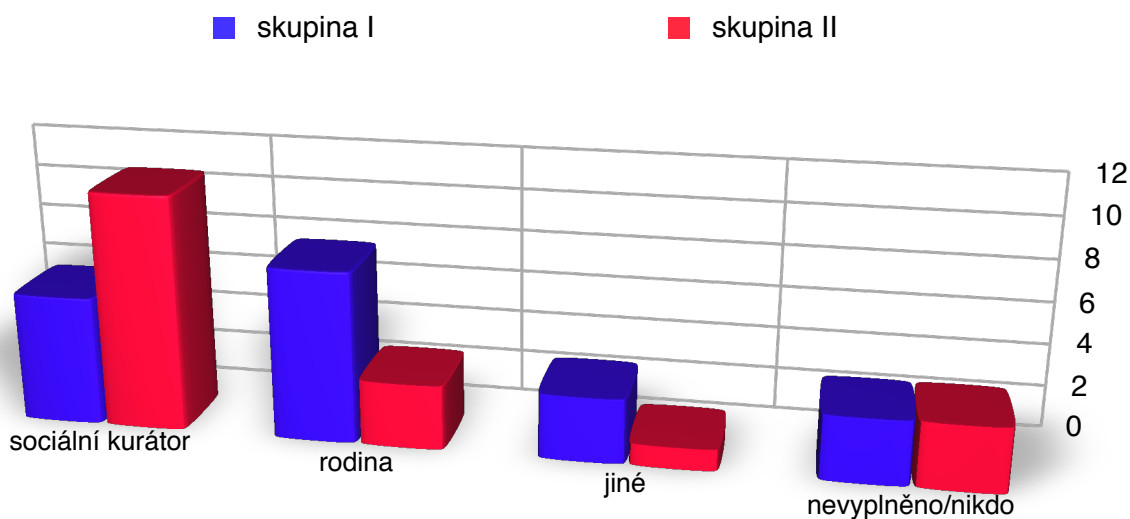
Graf č. 14: Nejdůležitější potřeby po propuštění na svobodu

Zdroj: Vlastní šetření

Po propuštění z výkonu trestu šesti respondentům poskytl pomoc sociální kurátor, osmi rodina, třem kamarádi a jednomu úřad práce. Tři respondenti na danou otázku neodpověděli. V uvedených odpovědích se vyskytuje kombinace pomoci ze strany sociálního kurátora a rodiny. U skupiny č. II jedenáct respondentů požádalo po výstupu z VTOS o pomoc sociálního kurátora, třem respondentům pomohla jeho rodina, jedna osoba odpověděla, že si pomohla sama, jedné osobě pomohl sociální pracovník na úřadu práce a dva respondenti položku nevyplnili případně pomoc od nikoho nepožadovali (graf č. 15).

Graf č. 15: Pomoc po propuštění na svobodu

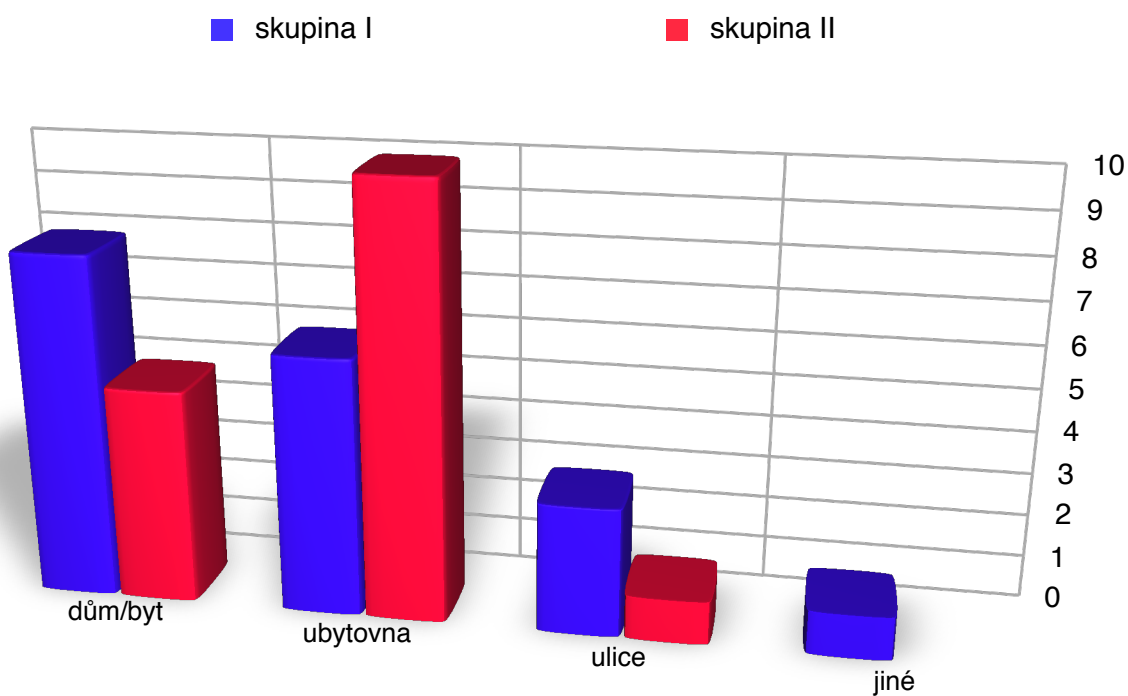

Zdroj: Vlastní šetření

Frekvence návštěv u sociálního kurátora se u jednotlivých účastníků lišila. Nejčastější odpovědí bylo, že u sociálního kurátora jsou dotazováni poprvé (osm respondentů) nebo že sociálního kurátora vyhledávají až v případě, když něco od něho požadují (dva respondenti). Často (blíže však nebylo respondentem specifikováno) navštěvuje sociálního kurátora ze skupiny č. I pouze jeden respondent, jeden respondent jej navštívil již dvakrát, šest dotázaných na danou otázku neodpovědělo nebo jej nenavštěvují vůbec. U respondentů ve skupině č. II bylo zjištěno, že sedm osob navštěvuje svého kurátora často (1x za 14 dní), pět osob dle svých potřeb, jedna osoba byla u kurátora poprvé a jedna jej navštěvuje nepravidelně. Pouze dvě osoby uvedly, že kurátora nenavštěvují.

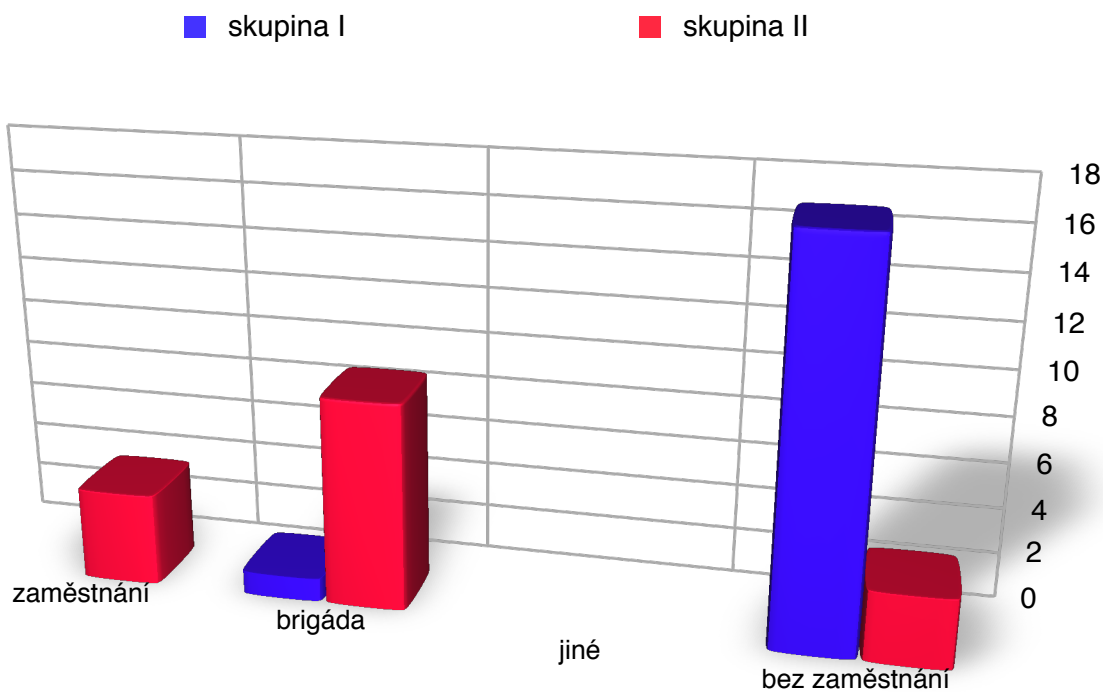
Co se týká způsobu získávání finančních prostředků a životní úrovně dotazovaných bylo výzkumem zjištěno, že většina respondentů ze skupiny označené č. I získávalo finanční prostředky před nástupem do výkonu trestu z příležitostných brigád (celkem deset respondentů), pouze tři dotázaní měli stále zaměstnání, jeden dostával finanční prostředky od své rodiny a čtyři, jak se dalo – kamarádi, úřad práce, kdy dokonce jeden z respondentů zde uvedl, že finanční prostředky získával pácháním trestné činnosti, konkrétně krádežemi. V současné době má brigádu pouze jeden z dotázaných, kterou mu zajistil jeho kamarád, stále zaměstnání nemá k dispozici ani jeden z respondentů a sedmnáct respondentů zaměstnání či brigádu hledá. Na úřadu práce jako nezaměstnaní jsou evidováni pouze tři osoby. Osm respondentů žije v současné době v domě nebo bytě, šest na ubytovně, tři na ulici a jeden u svého kamaráda. Třem osobám pomohl bydlení zajistit sociální kurátor, šesti respondentům rodina, šest osob si bydlení zajistilo samo a tři osoby žijí na ulici. U skupiny č. II shodně převážná většina získávala finanční prostředky prostřednictvím brigád, pět osob mělo stále zaměstnání a pouze dvě osoby finanční prostředky získávaly od své rodiny. V současné době pět osob z této skupiny žije v domě nebo bytě, deset osob na ubytovně a pouze jedna žije na ulici. Devíti osobám bydlení pomohl zprostředkovat právě sociální kurátor, pět osob si zajistilo ubytování samo a jedna prostřednictvím své rodiny. Překvapující je situace týkající se současného zaměstnání, kdy čtyři osoby pracují v trvalém zaměstnaneckém poměru, devět pracuje brigádně a pouze tři osoby nepracují. Opět ve většině případech osloveným respondentům práci pomohl zabezpečit sociální kurátor případně si práci zajistili respondenti sami (graf č. 16, 17).

Graf č. 16: Současný způsob bydlení

Zdroj: Vlastní šetření

Graf č. 17: Současný způsob získávání finančních prostředků (po propuštění z VTOS)

Zdroj: Vlastní šetření

Devět osob ze skupiny č. I je se svojí rodinou v kontaktu pouze občas, pět osob žije se svojí rodinou a čtyři se svojí rodinou nestýkají. Ve skupině č. II je situace značně odlišná, pouze jedna osoba žije se svojí rodinou, osm osob se stýká se svojí rodinou pouze občas, jedna osoba nemá již žádnou rodinu a šest respondentů není se svojí rodinou v žádném kontaktu.

Do budoucna šest osob se sociálním kurátorem chce i nadále spolupracovat, sedm neví, tři osoby pouze v případě nutnosti a potřeby a dva respondenti o spolupráci zájem nemají. U skupiny č. II je situace v tomto směru jednoznačná, třináct respondentů se sociálním kurátorem spolupracovat chce, dvě osoby mají zájem o spolupráci v případě potřeby a pouze jedna osoba uvedla, že prozatím neví. Ani jedna osoba z dotázaných nevedla možnost zápornou.

3.2.3 Charakteristika vybraných sociálních kurátorů pro dospělé a výsledky provedeného výzkumu

Pro vyplnění dotazníků ze strany sociálních kurátorů bylo osloveno celkem 80 náhodných osob z tohoto oboru. 40 sociálních kurátorů z měst s počtem obyvatel do 50.000 a 40 sociálních kurátorů z měst s počtem obyvatel nad 50.000. Cílem tohoto výzkumu bylo porovnat tyto dvě skupiny osob a najít odpověď na otázku, zda sociální kurátoři uplatňují poznatky sociální pedagogiky do své činnosti při reintegraci propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody do běžného života. Dále daným výzkumem se pokusím zjistit zda existují nějaké rozdíly v možnostech a pracovních podmínkách sociálních kurátorů působících v rámci měst a obcí s počtem obyvatel do 50.000 a nad 50.000 obyvatel. Sociální kurátoři (v této kapitole budou nazýváni též respondenty) byli o vyplnění dotazníků (viz. dotazník č. I – příloha č. 12) požádáni buď mnou osobně nebo prostřednictvím e-mailu. Výzkum probíhal v roce 2012, od měsíce 2/2012 do měsíce 8/2012. Do měsíce 8/2012 jsem obdržela nazpět celkem 42 vyplněných dotazníků. Všech 42 odevzdaných dotazníků je pro výzkum použitelných. 22 vyplněných dotazníků pochází od respondentů z měst s počtem obyvatel do 50.000 obyvatel a 20 dotazníků odevzdali respondenti žijící a působící na úřadech ve městech nad 50.000 obyvatel. 4 z oslovených sociálních kurátorů zaslané dotazníky z důvodu přeřazení na jiný post nevyplnili, za nevyplnění se mi písemně omluvili, zbývající část oslovených sociálních kurátorů i přes opakovanou žádost o vyplnění, dotazníky bez udání důvodů nevyplnila. Uvedeného výzkumu se účastnilo celkem 12 mužů a 24 žen. Pro potvrzení či vyvrácení stanovené výzkumné otázky není však třeba dále pohlaví rozlišovat. Výsledky výzkumu vzhledem k nízkému počtu respondentů budou jako v prvním případě uváděny v absolutních hodnotách, neboť procentuální vyjádření by mohlo být zavádějící.

Oslovené sociální kurátory jsem rozdělila do dvou skupin. Ve skupině č. I jsou zařazeni sociální kurátoři působící ve městech s počtem obyvatel do 50.000 a sociální kurátoři pracující ve městech nad 50.000 obyvatel jsou zařazeni ve skupině označené č. II. Grafické provedení je opět barevně odlišeno, skupina č. I je zakreslena fialovou barvou a skupina č. II barvou zelenou.

Ve skupině č. I vyplnilo dotazník celkem šestnáct žen a šest mužů, čtyři osoby z dané skupiny dosáhly středoškolského vzdělání, nejpočetněji je zastoupena skupina absolventů vyšší odborné školy a skupina vysokoškoláků. Dva respondenti z řady středoškoláků v současné době studují v jednom případě vysokou školu a v jednom případě vyšší odbornou školu. Nejvíce osob ze skupiny č. I dokončilo své vzdělání v roce 2001 – 2010.

Skupina č. II je zastoupena dvanácti ženami a osmi muži. V dané skupině čtrnáct osob dosáhlo vysokoškolského vzdělání, tři vyšší odborné, jeden ze sociálních kurátorů absolvoval vzdělání doktorandské a pouze dvě osoby mají vzdělání středoškolské. Opět nejvíce osob dokončilo své vzdělání stejně jako u první skupiny v průběhu r. 2001 – 2010 (graf č. 18).

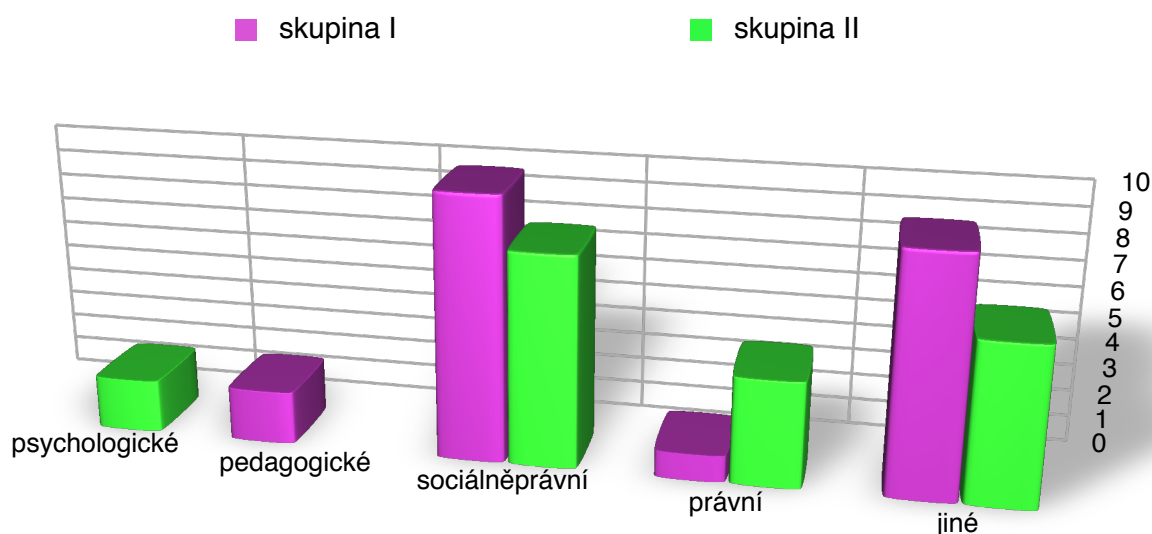
Graf č. 18: Respondenti podle stupně vzdělání

Zdroj: Vlastní šetření

Ze skupiny č. I má deset osob vzdělání z oboru sociálněprávní, následuje vzdělání různého zaměření, kdy ve třech případech se zde vyskytuje vzdělání zdravotní, dále po jednom případě vzdělání z oboru sociální pedagog, sociální pracovník, speciální pedagog a jeden z respondentů má vzdělání průmyslové. Dva z respondentů vystudovali obor pedagogický a jeden právní. U skupiny č. II opět nejvyšší počet respondentů disponuje se vzděláním sociálněprávním, následuje vzdělání z jiných oborů jako je sociální pedagogika, veřejná správa, sociální práce, vzdělávání dospělých a také poněkud vzdálený obor, obor sklářský. Čtyři osoby disponují vzděláním právním a dvě osoby vzděláním psychologickým (graf č. 19).

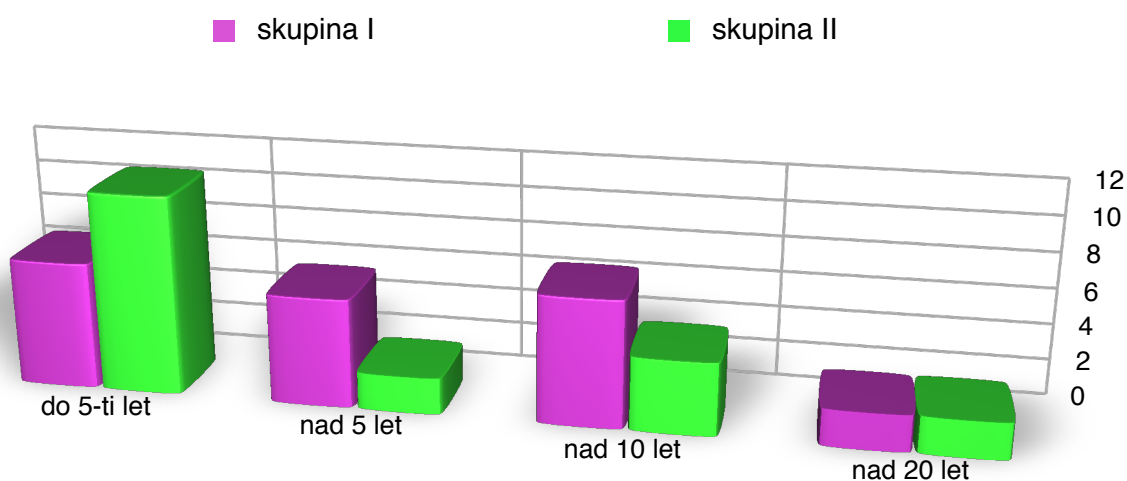
Graf č. 19: Respondenti podle druhu vzdělání

Zdroj: Vlastní šetření

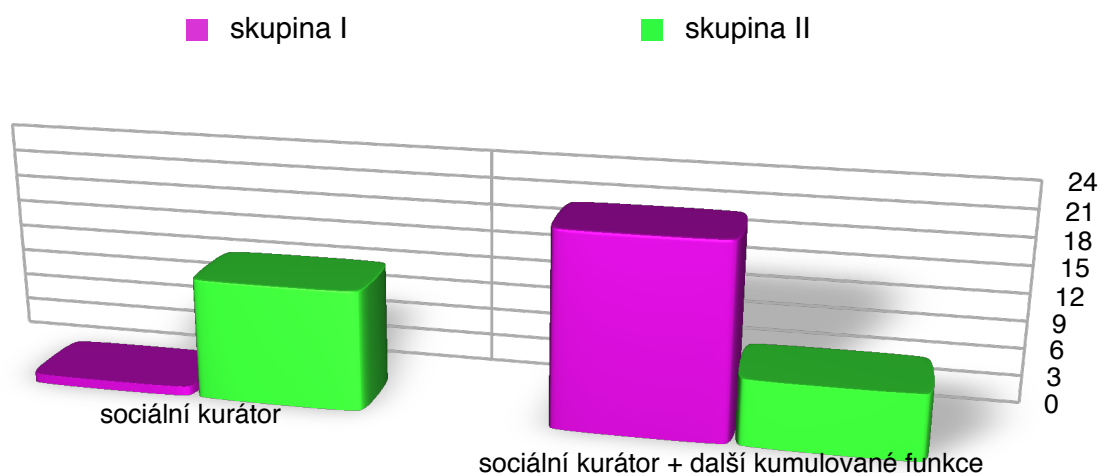
Co se týká délky praxe u skupiny č. I je nejvíce osob ve skupině s praxí v době od 10-ti do 20-ti let a na druhé pozici praxe do 5-ti let. Dále následuje skupina osob s praxí od 5-ti do 10-ti let, pouze dvě osoby se řadí do skupiny s praxí nad 20 let. Obě tyto osoby pracují v daném oboru již 23 a 25 let. Jednadvacet sociálních kurátorů ze skupiny č. I vykonává funkci sociálního kurátora s dalšími kumulovanými posty. U skupiny číslo II jedenáct osob vykonává svoji funkci sociálního kurátora méně jak 5 let, dvě osoby mají praxi nad 5 let, čtyři osoby nad 10 let, jedna osoba danou otázku nevyplnila a dva respondenti vykonávají svoji práci více jak 20 let, konkrétně se jedná o 24 let a 30 let. V této skupině pouze sedm sociálních kurátorů má svoji funkci sociálního kurátora kumulovanou s jinými funkcemi. Třináct osob vykonává samostatnou funkci sociálního kurátora (graf č. 20, 21).

Graf č. 20: Respondenti podle délky dosažené praxe

Zdroj: Vlastní šetření

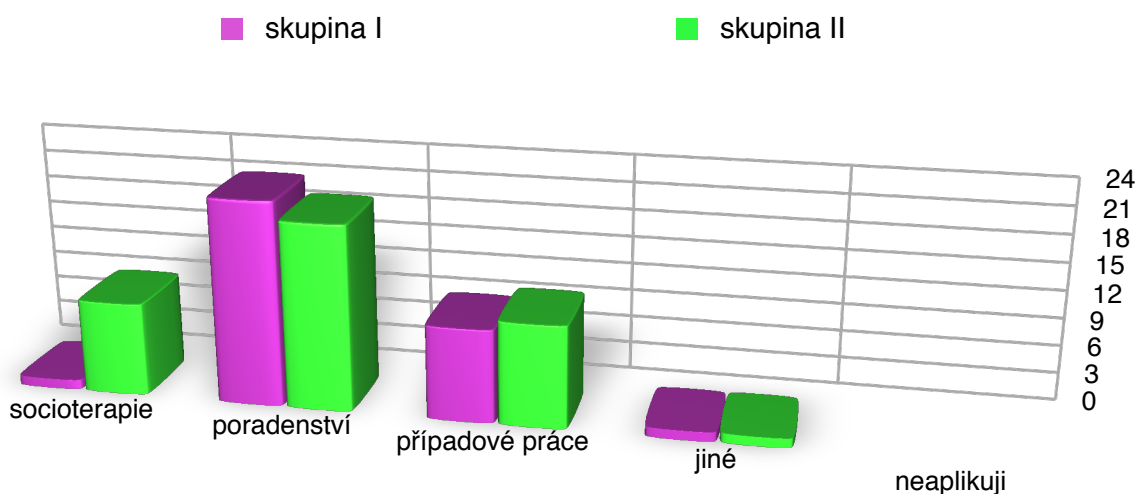
Graf č. 21: Respondenti podle zastávané funkce

Zdroj: Vlastní šetření

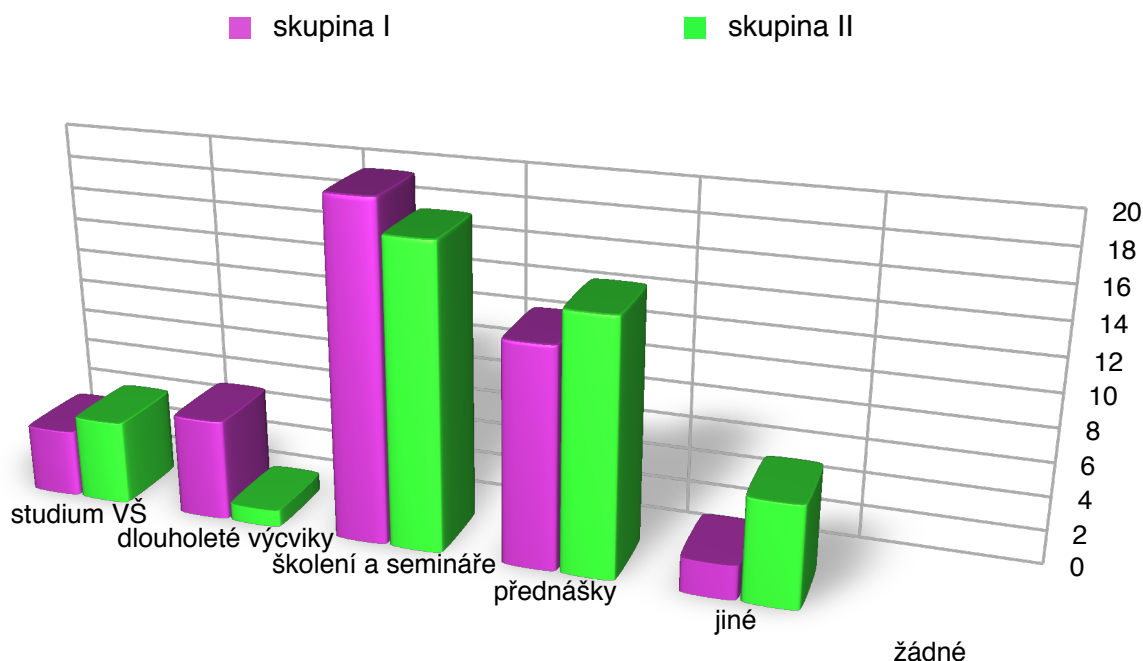
Respondenti ze skupiny č. I poskytují dle získaných odpovědí ve své praxi svým klientům zejména poradenství a zabývají se případovými pracemi. Pouze jeden z respondentů využívá ke své činnosti socioterapii a jeden úkolově orientovaný přístup společně se sociální prací s rodinou. Ve skupině č. II je situace zcela jiná, zde bylo zjištěno, že kromě poradenství a případové práce, je poměrně často zařazována do technik sociálních kurátorů také socioterapie. V jednom případě respondent uvedl, že využívá i jiných technik, tyto však následně blíže neupřesnil. Pro obě skupiny je však společné, že jednotlivé techniky uplatňují v kombinaci, kdy nejčastější kombinací byla kombinace poradenství s případovou prací. Při získávání poznatků pro výkon zaměstnání a profesního vzdělávání jednotlivých respondentů z oboru sociální kurátor je nejčastěji jak ve skupině č. I, tak ve skupině č. II využíváno školení a semináře v kombinaci s přednáškami a samostudiem (graf č. 22, 23).

Graf č. 22: Aplikace vybraných technik v praxi respondentů

Zdroj: Vlastní šetření

Graf č. 23: Získávání nových poznatků pro výkon zaměstnání a profesního vzdělávání respondentů

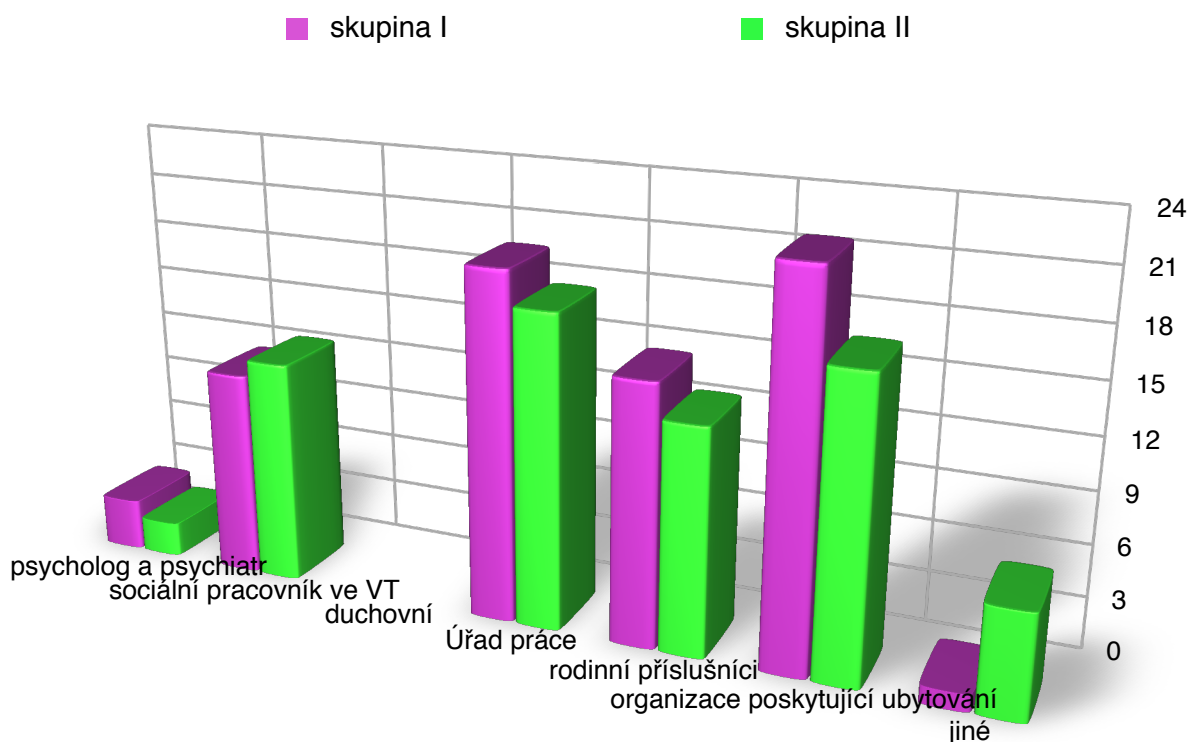

Zdroj: Vlastní šetření

Shoda u skupiny č. I a skupiny č. II panuje i v otázce aplikace jednotlivých poznatků a informací do praxe, kde až na výjimky shodně jednotliví respondenti v obou skupinách odpověděli, že získané poznatky a informace aplikovali do své praxe v době kratší jednoho roku. U skupiny č. I je nejčastější odpovědí získávání znalostí z právní oblasti a dále výcvik a vedení metod sociální práce jako je správné vedení rozhovoru s klienty či případové konference. Ve dvou případech zde sociální kurátoři uvedli i získávání poznatků ke správnému zpracovávání administrativních úkonů na zefektivnění jejich práce. Tři respondenti z této skupiny uvedli, že žádné výsledky po zařazení nových poznatků a informací do praxe pro ně nepřineslo, neboť toto nebylo třeba, případně nebyl klient, s kterým by bylo možno tohoto využít. U skupiny č. II nejvíce respondentů získalo poznatky v oblasti výcviku, vedení a aplikace metod sociální práce, dále následuje získávání praktických poznatků z oblasti finanční, výpočetní techniky či právní, které jednotliví sociální kurátoři následně zařazují do své praxe a využívají je v oblasti odborného poradenství. Z této skupiny pouze dva respondenti uvedli, že žádný přínos nově nabyté poznatky a informace pro ně neměly, neboť u jednoho toto nebylo třeba a u druhého se nejednalo o žádnou novou věc. Toto však nemění nic na skutečnosti, že většina sociálních kurátorů ve skupině č. I a ve skupině č. II považuje zařazení nových poznatků do své praxe za přínos mající vliv především na lepší komunikaci a snadnější začlenění jejich klientů do běžného života, což je samozřejmě cíl jejich činnosti.

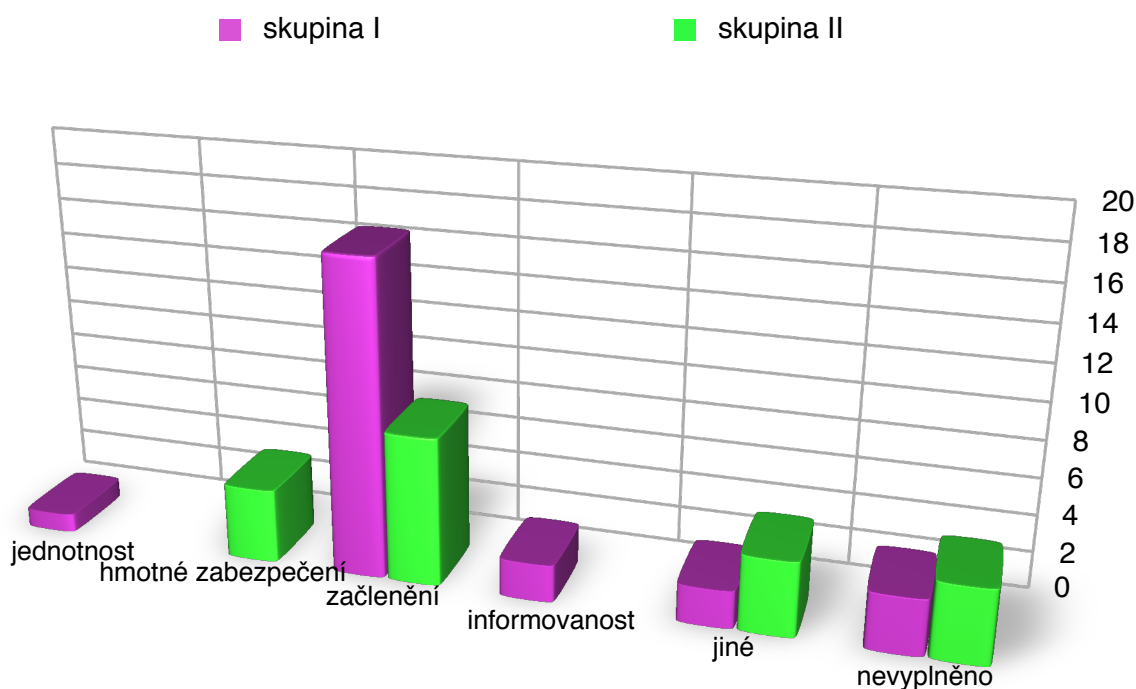
Respondenti ze skupiny č. I při výkonu své činnosti nejvíce spolupracují s organizacemi poskytující bydlení a to až ve dvaadvaceti případech, dále následuje úřad práce a rodinní příslušníci klienta. Pouze dvanáct osob vyplnilo, že spolupracuje i se sociálními pracovníky ve výkonu trestu, pouze tři osoby s psychiatry a psychology a to u osob, kteří se potýkají či potýkaly s nějakou závislostí a jeden respondent uvedl i spolupráci s dalšími institucemi, jako je probační a mediační služba, soudy, obecní úřady či neziskové a charitativní organizace. U skupiny č. II mezi nejvíce spolupracující organizace patří v první řadě úřad práce (označilo osmnáct respondentů), dále následují organizace poskytující bydlení (17) a nezanedbatelný je i počet respondentů, kteří spolupracují s rodinnými příslušníky propuštěného a v neposlední řadě i se sociálním pracovníkem působící ve výkonu trestu, kterých v obou případech bylo po třinácti osobách. Spolupráci psychologa a psychiatra využívá pouze šest respondentů a to opět u osob, jenž jsou závislé na psychotropních a omamných látkách. Šest respondentů uvedlo, že mimo výše uvedené instituce a organizace spolupracuje ještě s dalšími institucemi, jako je probační a mediační služba, soudy, policie, neziskové organizace a v poslední době také, v čím dál vyšším počtu, exekuční úřady. Dle sdělení respondentů, jak ze skupiny č. I tak ze skupiny č. II spolupráce s těmito organizacemi je nezbytná a jejím výsledkem je samozřejmě jednoznačně dle sdělení většiny respondentů z obou skupin, snazší začlenění klienta do běžného života a zajištění jeho základních hmotných i nehmotných potřeb. Danou položku ze skupiny č. I nevyplnili tři respondenti a ze skupiny č. II pouze jeden respondent. (graf č. 24, 25).

Graf č. 24: Míra spolupráce sociálních kurátorů s jednotlivými institucemi a osobami

Zdroj: Vlastní šetření

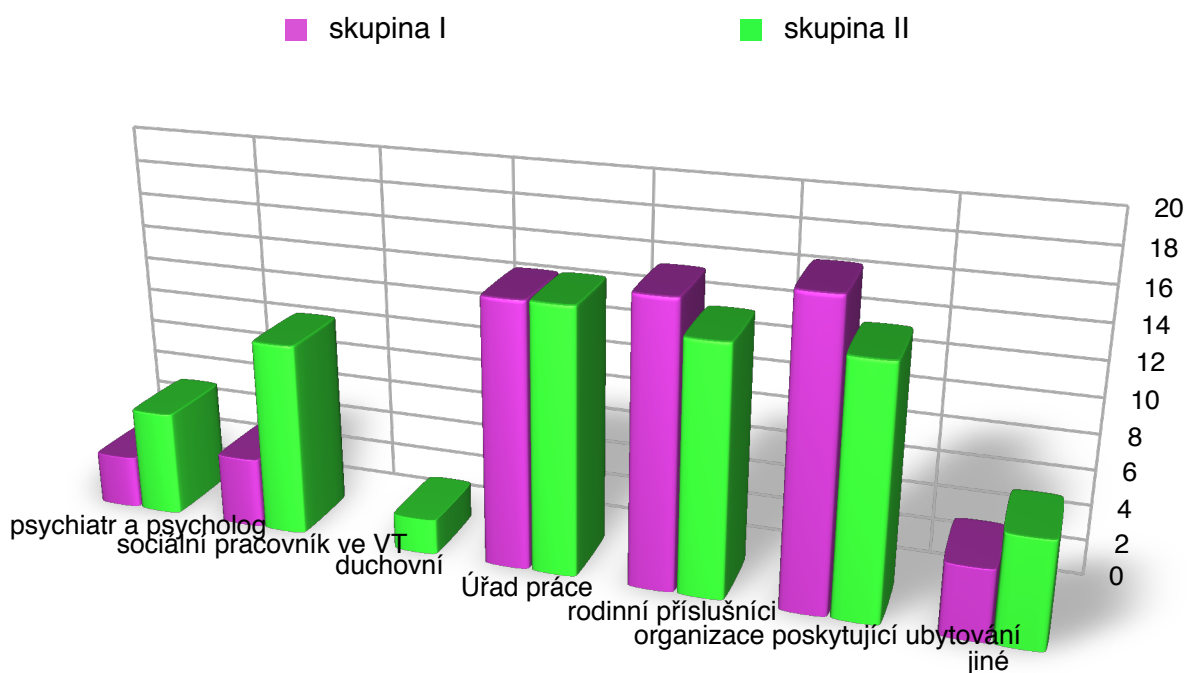
Graf č. 25: Přínos spolupráce sociálních kurátorů s jednotlivými institucemi a osobami

Zdroj: Vlastní šetření

Na otázku, s kým a v jaké míře, je třeba po propuštění odsouzeného po vykonání trestu odnětí svobody spolupracovat, respondenti ze skupiny označené č. I uvedli, že za nejnütnější a zcela nenahraditelnou spolupráci považují spolupráci zejména s organizacemi poskytující bydlení, spolupráci s rodinnými příslušníky a samozřejmě spolupráci s úřady práce, jenž v současné době vyplácejí propuštěným podporu mimořádné okamžité pomoci a jsou nápomocny daným osobám při hledání možností k jejich opětovnému zařazení se na trh práce. S psychiatry a psychology, stejně tak pro mne překvapivě se sociálními pracovníky a dalšími institucemi oslovení respondenti ze skupiny č. I nepovažují spolupráci za tak důležitou. Patnáct respondentů ze skupiny č. II považuje spolupráci s úřady práce za nejdůležitější, dále následuje spolupráce s organizacemi poskytující bydlení a spolupráce s rodinnými příslušníky propuštěných. Poměrně za velmi významnou považují respondenti ze skupiny č. II, oproti respondentům ze skupiny č. I, také spolupráci se sociálními pracovníky působícími ve VTOS (označilo jedenáct respondentů). Naopak za ne příliš častou, považují respondenti z této skupiny spolupráci s psychiatry a psychology, duchovními a samozřejmě s institucemi jako jsou zaměstnavatelé, stacionáře, probační a mediační služba, azylové domy. Duchovní se u respondentů ve skupině č. I neobjevili ani v jednom případě. Tři respondenti ze skupiny č. II tuto položku nevyplnili, u skupiny č. I vyplnili všichni z dotázaných (graf č. 26).

Graf č. 26: Potřebnost spolupráce sociálních kurátorů s jednotlivými institucemi a osobami

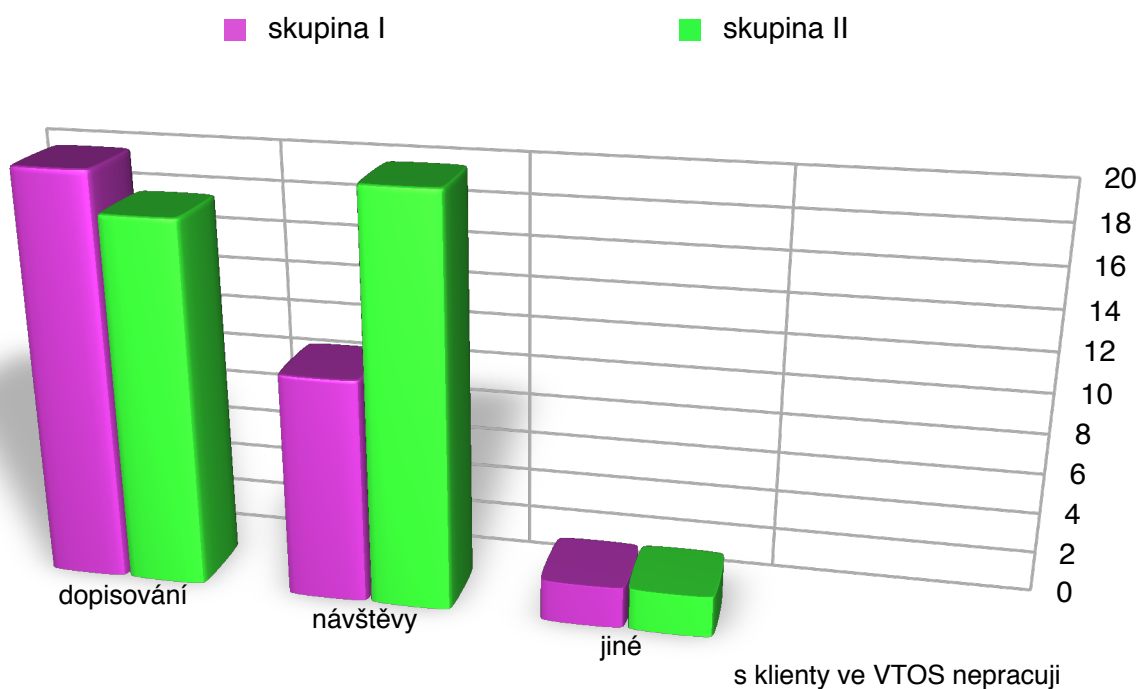
Zdroj: Vlastní šetření

Další otázky jsou zaměřeny na zjištění zatíženosti jednotlivých sociálních kurátorů, kdy u skupiny č. I bylo zjištěno, že pět respondentů má v evidenci do 100 klientů (nejedná se samozřejmě pouze o klienty propuštěné z VTOS, ale zejména pak o osoby bez přístřeší, osoby propuštěné ze školských zařízení atd.), pět respondentů uvedlo že v evidenci má do 150 klientů, pět nad 200 klientů, tři do 50 klientů a jeden do 200 klientů. Tři respondenti danou položku z této skupiny nevyplnili. Ze skupiny č. II čtrnáct respondentů má v evidenci více jak 200 klientů, tři do 100 klientů a dva do 150 klientů, pouze jeden z respondentů danou položku nevyplnil. Aktivně spolupracuje ze skupiny č. I pět respondentů s klienty do počtu 10-ti osob, pět do 50-ti osob, tři do 20-ti klientů, tři do 100 klientů, jeden více jak 100 osob a jeden respondent v současné době nemá v aktivní evidenci žádného klienta. Čtyři respondenti danou položku nevyplnili. Ze skupiny č. II nejvíce respondentů pracuje s klienty do počtu 50-ti osob (jedná se o osm respondentů), dále čtyři do 100 klientů, čtyři respondenti v současné době mají aktivních více jak 100 klientů a jeden z oslovených respondentů aktivně spolupracuje s klienty v počtu do 10-ti osob. Tři respondenti na danou otázku neodpověděli. Během jednoho úředního dne šest respondentů ze skupiny č. I uvedlo, že je navštíví jeden klient, šest respondentů odpovědělo, že v průměru denně hovoří tak do pěti klientů a čtyři respondenty více jak s pěti klienty. Tři respondenti do dotazníku uvedli, že toto nelze stanovit a tři respondenti tuto položku nevyplnili. U skupiny označené č. II osm respondentů během jednoho úředního dne navštíví tak do pěti klientů, sedm respondentů více jak deset osob, čtyři respondenty více jak pět klientů a pouze jeden z dotázaných danou položku nevyplnil.

Na otázku týkající se počtu klientů, kteří na vlastní popud osloví sociální kurátory odpověděla z každé skupiny pouze polovina oslovených respondentů, zbývající část uvedla, že tento údaj nedovede odhadnout, neboť žádné statistiky nejsou jimi vedeny či položku nevyplnila. Tři respondenti ze skupiny č. I na danou otázku uvedlo, že se jedná v průměru pouze o 30% propuštěných, kteří je oslovují z vlastního popudu, dva respondenti se domnívají, že se jedná až o 80% propuštěných a vždy po jednom z dotázaných respondentů uvedlo, že se může jednat o 20%, 60%, 70% a dle jednoho osloveného dokonce až o 90% z řad jejich klientů. Jednotnost pamatuje i v další otázce, týkající se doby oslovení sociálního kurátora klientem, kdy vesměs všichni respondenti se shodují na tom, že to je v době po jejich propuštění, v době vazby či výkonu trestu sociální kurátoři jsou z řad svých klientů oslovováni velmi zřídka. Ze skupiny č. II pět oslovených respondentů se domnívá, že z vlastního popudu je osloví 60% klientů, dva respondenti se domnívají, že se jedná dokonce o 98%, následuje 95%, 80%, 85%, 75%, 50% a 10% jenž tyto údaje uvedlo vždy po jednom z dotázaných respondentů. Opět shodně všichni, kteří na danou otázku odpověděli, se domnívají, že se jedná především o období po jejich propuštění, neboť potřebují řešit otázku další své existence, jako je bydlení a práce a sociální kurátor je, jak již bylo v této práci napsáno, většinou jedinou osobou, na kterou se můžou v tomto ohledu obrátit. V době svého propuštění dle hrubých odhadů jednotlivých respondentů má v průměru bydlení zajištěno dle první skupiny 40% propuštěných, dle skupiny č. II o něco méně, a to cca 30%. U zajištění práce se shodují, jak skupina č. I, tak skupina č. II, že tento počet je velmi zanedbatelný a maximálně se může jednat o 10% propuštěných.

Jak u skupiny č. I, tak u skupiny č. II, sociální kurátoři navštěvují své klienty ve VTOS a návštěvy doplňují písemným stykem. Nikdo z oslovených respondentů ve skupině č. I a č. II neuvedl, že by s klienty v době vazby či VTOS nepracoval, pouze jeden z respondentů ze skupiny č. I a jeden z respondentů ze skupiny č. II tuto položku nevyplnili. Kromě návštěv a korespondence dva z dotázaných respondentů z každé skupiny uvedli, že v této době také již spolupracují s rodinami odsouzených a se soc. pracovníky ve VTOS. Sedm respondentů ze skupiny č. I a šest respondentů ze skupiny č. II vyplnilo i následující otázku, týkající se důvodů nespolupráce s klienty, kde uvedli, že pokud s klientem se v době vazby či výkonu trestu nespojí je toto zapříčiněno nedostupností věznice či jejich časovou vytížeností. Dále dva z respondentů uvedli, že na vině může být i klient, neboť na odeslaný dopis či nabídku pomoci nereaguje či o služby a o pomoc sociálních kurátorů nemá zájem (graf č. 27).

Graf č. 27: Způsob činnosti sociálního kurátora s odsouzenými v průběhu VTOS

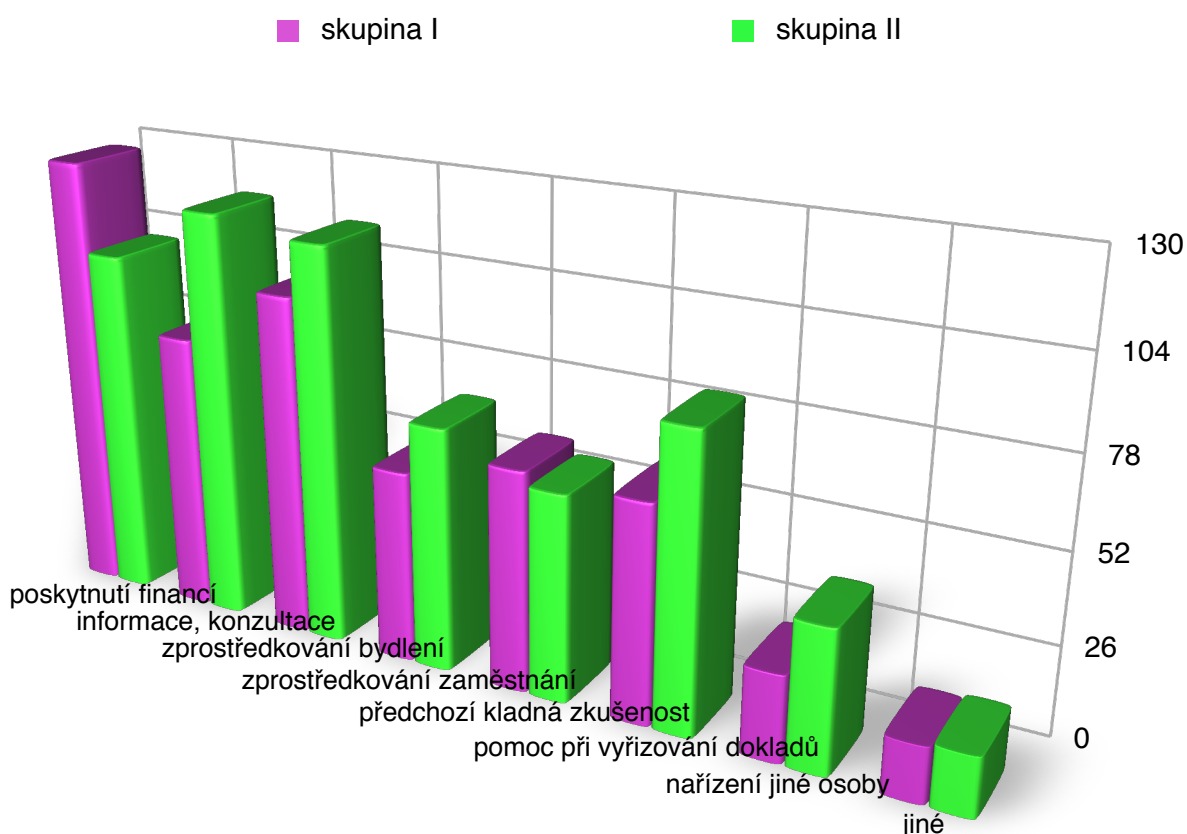

Zdroj: Vlastní šetření

Jako nejčastější důvod kontaktu propuštěného, pro který klient osloví sociálního kurátora je dle respondentů ve skupině č. I stále získání finanční hotovosti ve formě výplaty mimořádné okamžité pomoci, přestože od 1.1.2012 sociální kurátoři již svým klientům tuto dávku nevyplácejí a tato je vyplácena na jednotlivých kontaktních místech ÚP ČR, na něž sociální kurátoři své klienty odkazují. Přestože o této změně jednotliví klienti jsou ve věznicích informováni, propuštění o dávku sociální kurátory ve většině případech stále žádají. V uvedené otázce oslovení respondenti přiřazovali k jednotlivým důvodům číslovky od čísla jedna do čísla osm, kdy osmičkou byl označen sociálními kurátory nejčastější důvod jejich kontaktu a číslem jedna nejméně častý. Tyto body byly následně sečteny a vytvořeno pořadí jednotlivých důvodů kontaktů klientů sociálních kurátorů. Výplata MOPS získala u skupiny č. I celkem 129 bodů, kdy na tuto otázku odpovědělo celkem osmnáct respondentů. Čtyři respondenti danou položku nevyplnili. Třináct respondentů ze skupiny č. I tento důvod kontaktu dokonce umístilo na první místo. Druhým nejčastějším důvodem kontaktu klientů je dle skupiny č. I, pomoc při zprostředkování bydlení (získalo 100 bodů), následuje poskytnutí informací, rad, konzultace (82 bodů), předchozí kladná zkušenost (64 bodů), pomoc při vyřízení dokladů (63 bodů), pomoc při zprostředkování zaměstnání (56 bodů), nařízení jiné osoby (25 bodů) a jako poslední se umístily se jiné důvody (16 bodů), jako je např. kontakt s rodinou, dluhová problematika atd.. Potřeba získání informací, rad a konzultací se u skupiny č. II umístilo na prvním místě se 120 body, druhým nejčastějším důvodem návštěvy klientů sociálního kurátora ve městech nad 50.000 obyvatel je pomoc

při zprostředkování bydlení (116 bodů), následuje poskytnutí financí (103 body), pomoc při vyřizování dokladů a doprovod na úřady (85 bodů) a dále pomoc při zprostředkování zaměstnání (71 bodů). V závěru tohoto žebříčku se objevuje předchozí kladná zkušenost (60 bodů), nařízení jiné osoby (41 bodů) a jiný důvod (17 bodů), jako je například dle sdělení některých respondentů vystavení potvrzení či zprostředkování kontaktu na charitativní nebo neziskové organizace. Dva respondenti danou položku nevyplnili. (graf č. 28)

Graf č. 28: Důvody kontaktu klienta sociálních kurátorů

Zdroj: Vlastní šetření

Uvedené výsledky se pak následně shodují i s výsledky další položené otázky týkající se zjišťování problémů, které řeší klienti sociálních kurátorů v době vazby, VTOS a následně po svém propuštění. V době vazby odsouzení v nejvyšší míře řeší, jak dle respondentů ze skupiny č. I, tak ze skupiny č. II kontakt se svojí rodinou a okolím a otázku financí. Dále v době ve VTOS nejčastějším problémem se stala potřeba kontaktování své rodiny a hledání možností pro své podmíněné propuštění. Po propuštění na svobodu je pro klienty sociálních kurátorů nejdůležitější poskytnutí finančních prostředků, zprostředkování bydlení a zprostředkování zaměstnání. Výsledky u skupiny č. I i skupiny č. II se až na drobné nuance shodují. U skupiny č. I danou položku nevyplnili čtyři respondenti. Na období vazby odpovědělo u skupiny č. I pouze šest respondentů, s uvedením, že v tomto období

sociální kurátoři s klienty většinou ještě nespolupracují, případně o jejich pomoc nemají zájem. U skupiny č. II odpověď vyplnilo v otázce vazby čtrnáct respondentů .

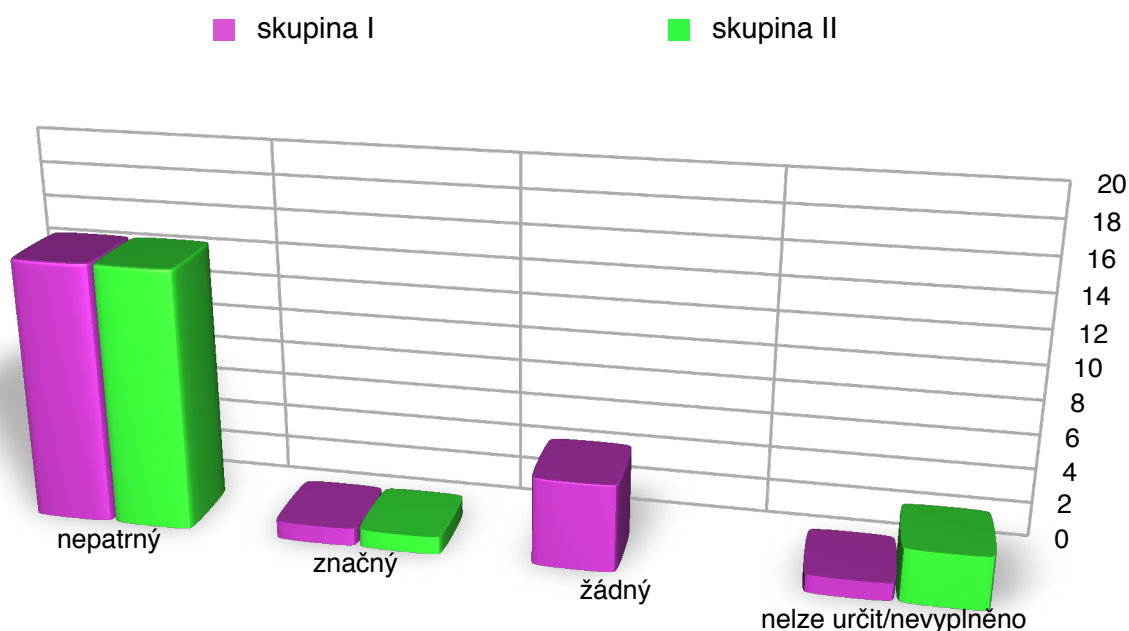
Oslovení sociálního kurátora ze strany rodiny odsouzeného a následně propuštěného dle provedeného výzkumu je velmi mizivé. Na danou otázku odpovědělo ze skupiny č. I pouze šest respondentů a ze skupiny č. II pouze osm respondentů, zbývající část respondentů položku nevyplnila a nebo nedovedla odhadnout, kolik takovýchto případů se u nich za rok může objevit. Dle získaných odpovědí se ale jedná o počet, zcela zanedbatelný. Jako nejčastější důvod tohoto kontaktu jsou především dluhy jejich příbuzných.

Co se týká intenzity návštěvnosti sociálního kurátora jeho klienty třináct respondentů ze skupiny č. I uvedlo, že jejich klienti je po svém propuštění navštěvují pravidelně, sedm respondentů uvedlo, že pouze sporadicky a dva respondenti danou položku nevyplnili. Ve skupině č. II jsou výsledky obdobné, jedenáct respondentů uvádí pravidelnou docházku svých klientů a osm respondentů uvedlo, že pouze sporadicky. V dané skupině na tuto otázku neodpověděl pouze jeden sociální kurátor. Podle většiny respondentů ze skupiny č. I a skupiny č. II je nejčastějším důvodem přerušeni spolupráce s propuštěnými nekontaktnost ze strany klienta nebo opětovný nástup do VTOS, kdy zhruba třetina respondentů uvedla kombinaci obou důvodů přerušeni. Jeden respondent ze skupiny č. I uvedl jako důvod přerušeni vyřešení problematické situace klienta a tři respondenti ze skupiny č. II ve dvou případech vyřešení akutní životní situace klienta a v jednom případě osamostatnění.

Osm respondentů ze skupiny č. I uvedlo, že více jak 50% jejich klientů se opětovně dopouští páčání trestné činnosti, čtyři respondenti uvedli, že se domnívají, že se jedná o 30% propuštěných, Jeden ze sociálních kurátorů stanovil dokonce 80% a naopak jeden z respondentů této skupiny pouze 20%. Osm respondentů na danou otázku neodpovědělo případně tento údaj nabylo schopno odhadnout. Ze skupiny č. II jedenáct respondentů odhaduje páčání opětovně trestné činnosti jejich klienty z řad propuštěných ve více jak 50%, čtyři z respondentů toto procento odhadují na 30% a jeden na 80%. V této skupině danou otázku nevyplnilo pět respondentů.

Dle vlastních zkušeností patnáct respondentů ze skupiny č. I a patnáct respondentů ze skupiny č. II uvedlo, že samotný sociální kurátor má na chování svých klientů nepatrný vliv. Pět respondentů ze skupiny č. I uvedlo, že naopak vliv žádný nemají a pouze podle jednoho respondenta ze skupiny č. I a jednoho respondenta ze skupiny č. II jejich vliv na chování propuštěných je zásadní. Jeden respondent ze skupiny č. II uvedl, že na chování svých klientů dle svých zkušeností nemá žádný, ale může ovlivnit jejich tzv. nasměrování. Danou položku ze skupiny č. I nevyplnil pouze jeden respondent a ze skupiny č. II tři respondenti (graf č. 29).

Graf č. 29 : Míra vlivu sociálního kurátora na další chování propuštěných z VTOS

Zdroj: Vlastní šetření

Co se týká zlepšení a ulehčení vlastní práce sociálních kurátorů, včetně zlepšení vztahů sociální kurátor versus propuštěný a zvýšení důvěry k jejich osobě, tak pět respondentů ze skupiny č. I odpovědělo, že jedním z řešení by bylo, mít více možností zajistit propuštěným práci a levné bydlení, čtyři respondenti se domnívají, že práci by jim usnadnilo zapojení více institucí a organizací do systému postpenitenciární péče, ve dvou případech se zde objevila i odpověď navrácení výplaty dávek MOPS či změna systému s dalšími motivačními prvky. Čtyři respondenti z této skupiny také poukazují na přílišné přetěžování jejich osob a tím nemožnosti provádět dostatečná šetření a návštěvy jednotlivých klientů. V daném bodě zazněly také odpovědi, jako je méně administrativy, více kompetencí, více aktivity ze strany sociálních pracovníků ve věznicích a tudíž kvalitnější informovanost jednotlivých propuštěných, rovné chování či dostatečné znalosti. Tři respondenti z dané skupiny na danou otázku neodpověděli a jeden z dotázaných uvedl, že nemá potřebu něco zlepšovat či ulehčovat, daná situace mu zcela vyhovuje. Polovina z dotázaných ze skupiny č. II odpověděla, že jednoznačně přínosem pro jejich činnost by byla možnost zajistit pro jejich klienty dostatek pracovních příležitostí a dostupného bydlení včetně omezení jejich diskriminace z důvodu záznamu v rejstříku trestu. Čtyři respondenti se domnívají, že jejich práci by napomohlo znovu vrácení výplaty MOPS, neboť peníze byly a vždy budou pro propuštěné velkým motivačním prvkem. Dále následuje lepší informovanost mezi jednotlivými spolupracujícími složkami a institucemi, více prostoru pro přímou práci sociálních kurátorů s klienty, změna systému a opět méně administrativy. Dva z respondentů v této skupině uvedli, že neexistuje žádný prostředek na celkové zlepšení jejich činnosti, neboť vždy zcela záleží na klientovi. Pouze jeden z respondentů danou položku nevyplnil.

3.3 Vyhodnocení výsledků sociologického výzkumu

Na základě provedeného výzkumu byly porovnávány dvě skupiny propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody a dvě skupiny sociálních kurátorů. Vždy jedna skupina propuštěných a jedna skupina sociálních kurátorů pocházela z měst a obcí s počtem obyvatel do 50.000 a druhá skupina propuštěných a sociálních kurátorů z měst s počtem obyvatel nad 50.000. Výzkumem jsem se snažila zjistit, zda existuje nějaký rozdíl mezi propuštěnými jedinci z výkonu trestu odnětí svobody a sociálními kurátory žijícími a působícími v rozdílném prostředí, neboť jak je všeobecně známo lokální prostředí může mít vliv na odlišné chování a povahové rysy jedinců. Dále výzkumem jsem se snažila najít odpověď na stanovené výzkumné otázky.

Zjištěnými výsledky u skupin propuštěných jedinců zařazených ve skupinách č. I a č. II byly potvrzeny výsledky současných statistik, že mezi odsouzenými převažují muži nad ženami a nejvíce dochází k páchaní trestné činnosti u kategorie osob ve věku 21 – 40 let. Statistické údaje se potvrdily i v otázce vzdělanosti propuštěných, kde bylo zjištěno, že páchaní trestné činnosti se dopouštějí ve větší míře osoby s nižším vzděláním. V prováděném výzkumu se ani v jedné ze skupin propuštěných neobjevila osoba s vysokoškolským vzděláním. Ve městech s počtem obyvatel nad 50.000 byla vzdělanost dotazovaných respondentů vyšší, což lze přičíst k pestřejší a dostupnější nabídce vzdělávacích institucí v těchto lokalitách. Zajímavé bylo zjištění z oblasti partnerských vztahů, kde bez ohledu na danou lokalitu jednotliví propuštění nežili, až na výjimku jednoho z respondentů, v oficiálním registrovaném svazku, většina z respondentů žila zcela sama a o navazování vztahů s druhým pohlavím neprojevovali příliš zájem. Většina respondentů pochází z rodin neúplných – dysfunkčních. Situace v oblasti životních podmínek respondentů před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody byla u obou porovnávaných skupin obdobná, většina z respondentů žila buď v domech nebo bytech či na ubytovnách. Více jak polovina dotazovaných respondentů se dopustila trestné činnosti již opakovaně, prvotrestaných se objevilo ve zkoumaném vzorku celkem jedenáct (více jich bylo ve skupině č. II). Nejčastější spáchanou trestnou činností jsou krádeže a hlavním motivem v obou skupinách byly zcela jednoznačně dluhy respondentů. Opět v těchto otázkách nebyly zjištěny mezi oběma skupinami žádné rozdíly. Rozdíly nebyly zaznamenány ani u výsledků mezi respondenty sledující dobu, kdy navštěvují či navštíví po svém propuštění sociálního kurátora.

Nepatrný rozdíl se objevil mezi oběma skupinami v otázce ovlivnění jejich vztahu s jejich rodinou v době jejich pobytu ve VTOS, kdy většina z respondentů ze skupiny č. I uvedla, že jejich vztah pobytem ve VTOS nebyl prakticky ovlivněn a naopak u respondentů ve skupině č. II, vztah ovlivněn z většiny byl. Tento fakt bych přičítala stále větší soudržnosti a udržování hodnoty rodiny na maloměstě. Velice překvapivých výsledků a markantních rozdílů jsem zaznamenala v otázce informovanosti odsouzených a následně propuštěných o institutu sociálního kurátora, kdy jedinci z řad propuštěných ze skupiny č. I jednoznačně uvedli, že o pomoci ze strany sociálního kurátora se dozvěděli pouze od sociální pracovnice ve výkonu trestu či od svých spoluvězňů, kdežto u respondentů ze skupiny č. II byla třetina oslovených o tomto institutu informována už od samotného

sociálního kurátora, který jej buď kontaktoval osobně ve věznici či písemně. U skupiny č. I sociální kurátor dle odpovědí propuštěných, nekontaktoval žádného propuštěného, tito jej kontaktovali sami, kdy naopak u skupiny druhé u poloviny z nich kontakt přišel právě ze strany sociálních kurátorů. Ze skupiny č. I v době výkonu vazby a ve výkonu trestu ani jednoho z dotázaných respondentů sociální kurátor nenavštívil. U respondentů ve skupině č. II návštěvy sociálního kurátora byly, jak z výsledků je zřejmé, zcela běžnou praxí. Těmto výsledkům následně odpovídají i výsledky následující, týkající se kontaktu sociálního kurátora v době VTOS a následné pomoci přípravy na zařazení se do běžného života po výstupu odsouzených na svobodu, kdy u skupiny č. I respondenti byli vesměs v kontaktu se svojí rodinou, se sociálním kurátorem ani v jednom případě, kdežto u skupiny č. II se sociální kurátor kromě rodiny, sociální pracovnice ve VT, objevuje dokonce ve více jak jedné třetině případů. V době na svobodě u skupiny č. I kromě sociálního kurátora pomáhali osloveným respondentům zejména rodinní příslušníci a kamarádi, u respondentů skupiny č. II ve většině případech pouze sociální kurátor. Zjištěný výsledek svědčí o skutečnosti, že i v dnešní době stále existuje větší soudržnost rodiny a lidí na maloměstech. Relativně markantní rozdíly bych odůvodnila taktéž tím, že vzhledem k relativně výrazné podpoře respondentů ze skupiny č. I vlastní rodinou, nemají až tak enormní zájem o pomoc ze strany sociálních kurátorů. Na druhé straně sociální kurátoři ze skupiny č. I vzhledem ke kumulovaným funkcím jsou hodně pracovně vytížení, nemohou se často v dostatečné míře věnovat svým klientům a k značně omezeným finančním rozpočtům nemohou ani provádět, tak časté návštěvy svých klientů ve VT. Dostupnost vězeňských zařízení je pro ně také náročnější než-li u sociálních kurátorů z měst s počtem obyvatel nad 50.000, kde v některých případech jsou vězeňská zařízení přímo v daných lokalitách. Rozdíly mezi respondenty skupin č. I a č. II byly následně zjištěny i u otázky ohledně důvodů, pro které respondent kontaktoval sociálního kurátora, kdy u respondentů ze skupiny č. I, ve více jak polovině případů, dotazovaní odpověděli, že důvodem jejich kontaktování sociálního kurátora bylo především získání finanční hotovosti, na rozdíl od respondentů ve skupině č. II, pro které hlavním důvodem kontaktu se sociálním kurátorem, u více jak poloviny respondentů, bylo ubytování a zaměstnání. Následně však respondenti ze skupiny č. I na otázku, co bylo po propuštění na svobodu pro ně nejdůležitější uvedli především bydlení a zaměstnání, což se zcela shoduje s výsledky respondentů ze skupiny č. II. Nepatrný rozdíl mezi oběma skupinami respondentů byl zaznamenán u výsledků frekvence návštěvnosti sociálních kurátorů, kde bylo zjištěno, že respondenti ze skupiny č. II navštěvují své sociální kurátory častěji, což opět může souviset s rodinným zázemím a lokalitou ve které žijí, neboť sociální kurátor představuje pro respondenty ze skupiny č. II v podstatě jedinou osobu, na kterou se po svém návratu z vězení mohou obrátit a dále sociální kurátor vzhledem k větším možnostem dostupného bydlení a zaměstnání v lokalitách nad 50.000 obyvatel je schopen více klientovi pomoci a tím si i získat více jeho důvěry a vztah, čemuž napovídají i následující zjištěné výsledky.

V otázce současného bydlení jednotlivých propuštěných respondentů, nebyl zjištěn mezi danými skupinami žádný rozdíl, většina jich po svém propuštění žije v domech a bytech. V čem se však, ale objevily rozdíly mezi respondenty, tak bylo v otázce pomoci při zajištění současného bydlení, kdy opět u respondentů skupiny č. I, u většiny případů se jedná o pomoc a zásluhu jejich rodiny a u respondentů

ve skupině č. II to je sociální kurátor. Markantní rozdíl byl zjištěn i v otázce současného zaměstnání propuštěných, kdy bylo zjištěno, že respondenti ve skupině č. I s výjimkou jedné osoby nemají v současné době žádné zaměstnání ani brigádu a naopak respondenti ze skupiny č. II, ve více jak polovině případů již pracují ve stálém pracovním poměru a nebo brigádně, jenž jim z větší části pomohl zprostředkovat právě sociální kurátor. Tento rozdíl je způsobem dle mého názoru opět vyšší nezaměstnanosti a nedostatečné nabídky pracovních míst v menších lokalitách, tudíž mnohem náročnější možnosti zajištění práce pro tuto specifickou skupinu obyvatel. Přestože ve většině případech respondentů ze skupiny č. I pomáhala a podporovala je jejich rodina, pouze třetina z nich žije se svojí rodinou, zbytek se s ní vídá pouze občas. U respondentů ve skupině č. II polovina se vídá se svojí rodinou a polovina s ní kontakt vůbec nemá. Rozdíl byl zjištěn i v otázce další spolupráce respondentů se sociálními kurátory, kdy u respondentů ve skupině č. II jednoznačně jednotliví respondenti uvedli, že o spolupráci mají i nadále zájem, u skupiny respondentů č. I zájem měla pouze jedna třetina dotázaných. Zdůvodnění těchto rozdílů je opět skutečnost mnohem náročnějších podmínek v práci sociálních kurátorů na maloměstech, v otázce možnosti nalezení vhodných pracovních míst a dostupného bydlení pro své klienty a tím ztížené možnosti navázání potřebné důvěry a spolupráce z řad svých klientů.

Porovnáním skupin sociálních kurátorů z měst s obcí do 50.000 obyvatel a nad 50.000 obyvatel, bylo zjištěno, že sociální kurátoři působící ve městech nad 50.000 obyvatel, tj. zařazení do skupiny č. II, dosahují nepatrně vyššího vzdělání, jak jejich kolegové z měst a obcí do 50.000 obyvatel, zařazení ve skupině č. I. Doba dokončení vzdělání včetně vystudovaného oboru je u obou skupin shodná a převažuje sociálněprávní vzdělání. Rozdíly mezi respondenty obou skupin byly zjištěny v otázce délky jejich praxe, kdy většina respondentů ze skupiny č. I pracuje v daném oboru delší dobu a jejich funkce s výjimkou jednoho respondenta je kumulovaná s dalšími funkcemi, což je jeden z nejpodstatnějších rozdílů mezi porovnávanými respondenty ze skupiny č. I a č. II. Rozdíl mezi oběma skupinami respondentů byl patrný i v otázce aplikace sociálních technik do praxe, kdy respondenti ze skupiny č. I kromě poradenství a případových technik do praxe neaplikují žádné další techniky, na rozdíl od svých kolegů ze skupiny č. II, kde se kromě uváděných technik objevuje i v hojném počtu socioterapie. Tento rozdíl by mohl být zapříčiněn větším počtem nových sociálních kurátorů v lokalitách měst nad 50.000 obyvatel, kteří se nebojí do práce vnést nové prvky a techniky a dále i více klientů, se kterými tyto techniky lze uplatnit. Při získávání poznatků pro výkon zaměstnání a profesního vzdělávání jednotlivých respondentů z oboru sociální kurátor je nejčastěji, jak ve skupině č. I, tak ve skupině č. II využíváno školení a semináře v kombinaci s přednáškami a samostudiem. Shoda u skupiny č. I a skupiny č. II byla zjištěna taktéž v otázce aplikace jednotlivých poznatků a informací do praxe, kde až na výjimky shodně jednotliví respondenti v obou skupinách odpověděli, že získané poznatky a informace aplikovali do své praxe v době kratší 1 roku a nejčastěji se jednalo u obou skupin o nácik a vedení sociálních metod a dále získávání nejrůznějších poznatků z oblasti právní a finanční. Většina z oslovených respondentů považovala zařazení nových poznatků do své praxe za přínos mající vliv především na lepší komunikaci s klienty, přesné a aktuální informace, které mohou usnadnit jejich klientům začlenění do běžného života, což je samozřejmě cíl jejich činnosti. Co se týká spolupráce

sociálních kurátorů s dalšími institucemi a organizacemi v systému postpenitenciární péče, v obou skupinách dotazovaných respondentů panuje taktéž shoda, kdy jako nejvíce využívané organizace označili, jak respondenti ze skupiny č. I, tak ze skupiny č. II úřad práce, dále organizace poskytující bydlení a rodinné příslušníky propuštěných. Spolupráci s těmito třemi skupinami považují jednotliví respondenti ze skupiny č. I a č. II za zcela nezbytnou a nenahraditelnou, kdy hlavním přínosem vzájemné spolupráce je dle většiny oslovených respondentů snazší a účelnější zařazení jednotlivých propuštěných do běžného života. Další otázky byly zaměřeny na zjištění zatíženosti jednotlivých sociálních kurátorů, kdy však v těchto bodech nelze jednotlivé skupiny porovnávat, porovnání by bylo neobjektivní, neboť bylo zjištěno, že respondenti ze skupiny č. I, s výjimkou jednoho respondenta, vykonávají pozici sociálního kurátora v kombinaci s jinou funkcí. Na otázku týkající se počtu klientů, kteří na vlastní popud osloví sociální kurátory, odpověděla z každé skupiny pouze polovina oslovených respondentů, kdy v jejich odhadech panují značné rozdíly. Oslovení respondenti uvádějí počty v rozpětí od 20% klientů až po 90% klientů. Daný rozptyl je dán nevedením statistik v této oblasti. Naopak shoda panuje mezi respondenty v jednotlivých skupinách i vzájemně v otázce doby oslovení sociálního kurátora klienty, kdy všichni se jednoznačně shodují, že k jejich oslovení ze strany klienta dochází především v době po jejich propuštění. V době vazby či VTOS se toto děje pouze ve výjimečných případech. Shodných výsledků bylo zjištěno i v dalších otázkách, jako je spolupráce sociálních kurátorů s klienty v době vazby či VTOS, kdy všichni respondenti shodně uvedli, že styk s klienty navazují a udržují především prostřednictvím dopisování či prováděním návštěv. Nikdo z oslovených respondentů nevedl, že by tyto úkony nečinil, což však je následně zcela v rozporu se získanými odpověďmi klientů sociálních kurátorů spadajících do skupiny č. I, kteří jednoznačně uvedli, že v době jejich pobytu ve VTOS je sociální kurátor nikdy nenavštívil ani nekontaktoval a kontakty přišly vždy z jejich strany. Dle dostupných statistik MPSV za rok 2011 bylo zjištěno, že sociální kurátoři v roce 2011 pracovali ve vězení s celkem 3.546 osobami a propuštěno bylo za rok 2011 celkem 14.792 osob. Rozdíly byly zjištěny dále v otázce důvodů kontaktování propuštěných sociálního kurátora. Nejčastějším důvodem kontaktu propuštěného ve skupině č. I je stále získání finanční hotovosti ve formě výplaty mimořádné okamžité pomoci, přestože od 1.1.2012 sociální kurátoři již svým klientům tuto dávku nevyplácejí. Následuje zprostředkování bydlení a dále poskytnutí informací, rad, konzultace. Potřeba získání informací, rad a konzultací je u respondentů ze skupiny č. II nejžádanější služba, dále následovala pomoc při zprostředkování ubytování a otázka poskytnutí financí, přesněji dávky MOPS bylo až na místě třetím. Důvod pro propuštění po výstupu z VTOS se na sociálního kurátora obrací se žádostí o výplatu dávky MOPS, přestože již tuto dávku od 1.1.2012 neposkytují a tato je vyplácena na kontaktních místech ÚP ČR je dle některých oslovených sociálních kurátorů jednoznačně špatným podáním informace klientům o službách z řad sociálních pracovníků ve VT. Zhruba třetina oslovených kurátorů by, ale navrácení výplaty dávky MOPS do jejich kompetence velmi přivítala, neboť pro většinu z klientů sociálních kurátorů to je jediný možný prostředek pro jejich motivaci ke spolupráci a navázání vřelých vztahů mezi nimi. Procentuální vyčíslení oslovení sociálního kurátora ze strany rodiny odsouzeného a následně propuštěného dle provedeného výzkumu je u obou oslovených skupin velmi mizivé, pokud však

nastane, je to hlavně z důvodů potřeby řešit dluhovou situaci odsouzeného příbuzného resp. následně propuštěného, která zasahuje do života jejich celé rodiny.

Návštěvy propuštěných u sociálních kurátorů u skupiny č. I a skupiny č. II jsou u většiny pravidelné a nejčastějším důvodem přerušení spolupráce s propuštěnými bývá nekontaktnost ze strany klienta nebo opětovný nástup klienta do VTOS. Opětovné dopouštění se trestné činnosti, dle většiny sociálních kurátorů skupiny č. I a skupiny č. II, činí více jak 50%. Vliv sociálních kurátorů na další chování jejich klientů a klientů samotných je dle většiny z dotázaných sociálních kurátorů v podstatě nulový. Co se týkalo poslední otázky, co by sociálním kurátorům zlepšilo a ulehčilo jejich práci či pomohlo prohloubit vztahy s klienty, případně zvýšilo jejich důvěru k nim, padaly zde nejrůznější odpovědi. Nejvíce dotázaných sociálních kurátorů uvedlo, že jednoznačně přínosem pro jejich činnost by byla možnost zajistit pro jejich klienty dostatek pracovních příležitostí a dostupného bydlení včetně omezení jejich diskriminace z důvodu jejich záznamu v rejstříku trestu. Zajímavé je také vyjádření nezanedbatelného počtu sociálních kurátorů ohledně znovunavrácení výplaty MOPS do jejich kompetence, neboť peníze byly a vždy budou pro propuštěné velkým motivačním prvkem a motivačních prvků v tomto systému je prozatím velmi pomálu.

3.4 Analýza získaných dat

Z provedeného šetření bylo zjištěno, že sociální kurátoři jako sociální pedagogové přispívají k reintegraci propuštěných z VTOS do běžného života. Jejich pomoc spočívá především v jejich pomoci při zprostředkování bydlení, zaměstnání, pomoci při vyřizování osobních dokladů či při doprovodu klientů na úřady k jednání aj. Ve větším množství propuštěných z VTOS využívají služeb sociálních kurátorů ve velkých městech, kde sociální kurátoři díky lepší nabídce na trhu práce a dostupnějšímu bydlení mají možnost ve větší míře uspokojit požadavky svých klientů. Tento fakt je zřejmý i z výsledků provedeného šetření v otázce pomoci při zprostředkování zaměstnání propuštěným, kdy u skupiny respondentů č. I po svém propuštění nikde žádný z respondentů nepracoval a naopak u skupiny respondentů č. II pracovaly dokonce až 3/4 dotázaných. Propuštění považují bytovou otázku a otázku zaměstnání za dva nejdůležitější předpoklady k jejich úspěšnému startu do života po jejich propuštění z VTOS a v případě, že sociální kurátor nemá možnost toto pro propuštěné zajistit, propuštění zcela ztrácí motivaci se sociálním kurátorem nadále spolupracovat. Další podstatný rozdíl mezi skupinami propuštěných byl zjištěn v otázce rodinné podpory, kdy u propuštěných pocházejících a žijících v lokalitě maloměsta bylo zjištěno, že rodinné zázemí hraje pro tyto osoby v životě po jejich propuštění na svobodu nezastupitelnou úlohu. Respondenti ze skupiny č. I jsou z větší části se svojí rodinou v kontaktu a překvapující byla zejména jejich podpora a pomoc odsouzeným v době výkonu trestu a následně po jejich propuštění, zejména pak pomoc v otázce zajištění bydlení a finanční podpory. To naopak u respondentů skupiny č. II (propuštění žijící v městech nad 50.000 obyvatel) bylo zjištěno, že se svými rodinnými příslušníky z větší části v kontaktu nejsou a jedinou oporu a pomoc v době po jejich propuštění, představuje pro ně právě sociální kurátor.

Nejzásadnějším rozdílem mezi oběma skupinami sociálních kurátorů je značná pracovní vytíženost, kdy u skupiny č. I (sociální kurátoři působící ve městech do 50.000 obyvatel) s výjimkou jednoho respondenta, vykonávají činnost sociálního kurátora s dalšími kumulovanými funkcemi, na rozdíl od svých kolegů působících ve městech s počtem obyvatel nad 50.000. Díky kumulaci agendy s jinou činností se řada sociálních kurátorů potýká s velkou pracovní vytížeností, nedostatkem času a z toho vyplývající omezenou možností zařazování nových technik a poznatků z oblasti sociální pedagogiky do své praxe v potřebné míře. Sociální kurátoři působící v těchto lokalitách nejsou schopni taktéž v míře v jaké by si představovali a v jaké je nutné, provádět návštěvy svých klientů ve VTOS, kdy následkem zpravidla bývá nenavázání dostatečného vztahu a důvěry se svými klienty, což v konečném důsledku pro výkon této činnosti je nesmírně důležité a má veliký vliv na další proces reintegrace jejich klienta do společnosti. Dalšími zásadními důvody, pro něž nemohou někteří sociální kurátoři provádět v dostatečné míře návštěvy svých klientů ve VTOS, a to především opět platí pro sociální kurátory z měst do 50.000 obyvatel, patří dle zjištěných poznatků, překážky ze strany zaměstnavatele, velká kilometrická vzdálenost, disperze konkrétních klientů v jednotlivých věznicích a samozřejmě v dnešní době velmi sledovaný finanční rozpočet té dané instituce. Nepatrný rozdíl byl zjištěn i mezi skupinami sociálních kurátorů v otázce aplikace sociálních technik do praxe, kdy respondenti ze skupiny č. II, tj. sociální kurátoři z měst s počtem obyvatel nad 50.000 aplikují do své práce více poznatků ze sociální pedagogiky a využívají více technik, což přičítám opět lepším pracovním podmínkám této skupiny respondentů.

Více rozdílů bylo zjištěno, ale především mezi jednotlivými skupinami klientů sociálních kurátorů než-li samotnými sociálními kurátory. Vliv lokálního prostředí byl v daném výzkumu patrný, ale ne zvlášť zásadní, tak jak jsem původně očekávala. Rozdíly, které zde byly zaznamenány souvisely z velké části s pracovními podmínkami sociálních kurátorů a vlastními osobami sociálních kurátorů, zejména pak jejich přístupem ke své činnosti a také samozřejmě osobami jejich klientů. Z uvedeného shrnutí je tedy zřejmé, že na základě provedeného sociologického výzkumu se podařilo nalézt odpovědi na výzkumné otázky:

Výzkumná otázka č. 1 zní : Do jaké míry propuštění využívají systém postpenitenciární péče v rámci měst a obcí s počtem obyvatel do 50.000 obyvatel a v rámci měst nad 50.000 obyvatel a dostává se jim v obou lokalitách dostatečného množství informací o tomto systému ?

Odpověď: Výzkumem bylo zjištěno, že propuštění trvale žijící ve městech s počtem obyvatel pod 50.000 využívají systém postpenitenciární péče v nižší míře, než-li propuštění žijící ve městech s počtem obyvatel nad 50.000. Rozdíl byl způsoben, jednak vyšší podporou propuštěných z řad vlastní rodiny a jednak, omezenými možnostmi sociálního kurátora působících v těchto lokalitách, zejména v oblasti možnosti pomoci při zprostředkování zaměstnání a dostupného bydlení. Systém postpenitenciární péče je využíván klienty sociálních kurátorů v celé šíři a o institutu sociálního kurátora a možnosti jeho pomoci, byli všichni respondenti z řad propuštěných dostatečně informováni.

Informace jim byli poskytnuty buď ze strany sociálních pracovníků působících ve VT či samotných sociálních kurátorů. Hlavním důvodem oslovení sociálního kurátora propuštěných v lokalitách do 50.000 obyvatel, byla především potřeba získání finanční hotovosti, otázku bydlení a zaměstnání si víceméně v těchto oblastech osoby propuštěných, řeší po vlastní linii, nejčastěji za pomoci své rodiny na rozdíl od propuštěných z měst s kapacitou nad 50.000 obyvatel. V lokalitách nad 50.000 obyvatel sociální kurátor ve většině případech představuje pro propuštěné jedinou osobu, na kterou se mohou po svém propuštění obrátit.

Výzkumná otázka č.2 zní: Uplatňují sociální kurátoři poznatky sociální pedagogiky do své činnosti při reintegraci propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody do běžného života a existují nějaké rozdíly v možnostech a pracovních podmínkách sociálních kurátorů působících v rámci měst a obcí s počtem obyvatel do 50.000 a nad 50.000 obyvatel ?

Odpověď: Sociální kurátoři uplatňují při své činnosti metody a poznatky ze sociální pedagogiky. Bez aplikace poznatků z tohoto oboru by vykonávání jejich činnosti nebylo v podstatě vůbec možné. Výzkumem bylo zjištěno, že sociální kurátoři působící ve městech s počtem obyvatel nad 50.000 zařazují do své praxe více poznatků ze sociální pedagogiky než-li jejich kolegové působící ve městech s počtem obyvatel do 50.000, kdy daný rozdíl je dán jednak vyšší vzdělaností respondentů z měst s počtem obyvatel nad 50.000 a jednak lepšími podmínkami pro práci. Podstatně horší možnosti a pracovní podmínky byli zjištěny u skupiny respondentů působících ve městech s počtem obyvatel do 50.000, kdy bylo zjištěno, že díky kumulaci agendy s jinou činností se řada sociálních kurátorů potýká s velkou pracovní vyčerpáním, nedostatkem času a z toho, jak již bylo uvedeno, omezenou možností zařazování nových technik a poznatků z oblasti sociální pedagogiky do své praxe či omezenou možností provádět návštěvy svých klientů ve VTOS, což má následně neblahý vliv na navazování jejich vztahů s klienty. Dalším výrazným handicapem u skupiny sociálních kurátorů působících ve městech a obcích s počtem obyvatel do 50.000 obyvatel představuje značně omezená možnost při snaze pomoci svým klientům při zprostředkování zaměstnání či vhodného ubytování zapříčiněné podmínkami v daných lokalitách.

Přes zjištěné rozdíly mezi jednotlivými sociálními kurátory však platí skutečnost, že jejich činnost patří jednoznačně k zcela nepostradatelné a nenahraditelné součásti systému postpenitenciární péče.

Závěr

Propuštění z výkonu trestu na svobodu znamená pro jedince na jedné straně radost, štěstí, počátek nového života, na straně druhé velikou psychickou zátěž způsobenou nastalými změnami souvisejícími s propuštěním na svobodu. Změna může být pro některé jedince po propuštění na svobodu, tak markantní, že jedinec již není schopen bez pomoci druhých začít žít normálním způsobem života. Zařadit se do běžného života, překonat tuto zátěž jednoznačně pomáhá této skupině obyvatel sociální kurátor, o němž a o jeho práci včetně přiblížení problematiky osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, pojednává tato diplomová práce. Diplomovou práci jsem rozdělila na část teoretickou a část praktickou, kdy v teoretické části jsem popsala institut sociálního kurátora v České republice, vznik a historický vývoj jeho postavení včetně současné pozice. V dané části jsem se také zabývala legislativní úpravou, kde jsem neopomněla poukázat na provedenou sociální reformu, jenž má na práci sociálních kurátorů bezesporu zásadní vliv a jenž nastala od 1.1.2012 s účinností zákona č. 366 ze dne 6. listopadu 2011. Zásadní změnou pro práci sociálních kurátorů bylo sjednocení výplaty dávek sociální ochrany na Kontaktní místa Úřadu práce České republiky a nastolení nových podmínek pro jejich přiznání. V teoretické části jsem se také věnovala otázce metod a náplně práce sociálních kurátorů včetně charakteristiky pojmu resocializace, reintegrace a samozřejmě postpenitenciární péče. V druhé polovině teoretické části je popsán vztah sociální práce s předmětem sociální pedagogiky včetně uvedení statistických údajů o osobách ve VTOS a sociálních kurátorech působících na území České republiky za rok 2011.

Praktická část se zabývá již samotným sociologickým výzkumem, v němž jsem oslovila sociální kurátory a propuštěné z VTOS z celé České republiky. V rámci tohoto prováděného sociologického výzkumu jsem porovnávala mezi sebou dvě skupiny propuštěných z VTOS a dvě skupiny sociálních kurátorů. Vždy jedna skupina respondentů pocházela z měst a obcí s počtem obyvatel do 50.000 a druhá skupina z měst s počtem obyvatel nad 50.000. Porovnáváním propuštěných a sociálních kurátorů z velkých a malých měst jsem se snažila nalézt stanovený cíl diplomové práce, což bylo nalézt odpověď na výzkumné otázky, zaměřené na zjištění využívání a znalost služeb systému postpenitenciární péče ve vybraném vzorku respondentů včetně využívání poznatků sociální pedagogiky v práci sociálního kurátora při reintegraci propuštěných do běžného života. Stanovené výzkumné otázky zodpovězeny byly, propuštění žijící v obou porovnávaných lokalitách jsou dostatečně informováni o možnosti využití institutu sociálního kurátora, tento v celé své škále využívají a stejně tak u sociálních kurátorů bylo zjištěno, že tito zařazují do své praxe poznatky z oboru sociální pedagogiky. Cíl práce byl splněn.

V diplomové práci byla použita metoda analýzy literatury a následně pro daný sociologický výzkum metoda polostrukturovaného rozhovoru a dotazníkového šetření.

Sociální kurátoři jsou sociálními pedagogy, kteří svojí činností bezezbytku naplňují cíl sociální pedagogiky spočívající ve vytváření takových podmínek, za nichž jedinec nacházející se v tíživé životní situaci se aktivně zapojuje do realizace řešení svých potíží a postupně se učí překonávat své problémy samostatně. Činnost sociálního kurátora spočívá především v pomoci svým klientům při zprostředkování bydlení, zaměstnání, poradenské činnosti a další.

Postavení sociálních kurátorů i přes zjištěné problémy a rozdíly hraje v prostředí propuštěných žijících, jak v městech s počtem obyvatel do 50.000, tak i v městech s počtem obyvatel nad 50.000 obyvatel, velmi významnou roli. Jejich pozice v systému postpenitenciární péče je zcela nezastupitelná, kdy vzhledem k vývoji současné situace, je zřejmé, že počty jejich klientů budou nadále jednoznačně přibývat. Sociální kurátoři vnímají tíživé momenty v životě svých klientů, snaží se dle svých možností a schopností svým klientům být vždy nápomocni a to i přesto, že v některých případech, jak z výzkumu bylo zjištěno, jsou jejich možnosti značně omezené. Svojí činností se snaží klienty podporovat v jejich aktivitě zapojit se do realizace řešení své tíživé životní situace a stát se tak řádným a platným členem lidské společnosti. Daná práce potvrdila, že studium sociálně pedagogického vzdělání pro práci sociálních kurátorů je zcela nenahraditelné a pro jejich práci velmi zásadní, stejně tak i pro další příbuzné obory.

Co se týká získaných výsledků z provedeného sociologického výzkumu byla bych velmi ráda, pokud by se staly pro některé z řad sociálních kurátorů určitým impulsem pro zamyšlení se nad vlastním způsobem své práce a stejně tak, pokud by v budoucnu, třeba i nepatrným způsobem, přispěly k pozitivní změně v jejich práci. Pro ulehčení práce a podmínek sociálních kurátorů by v současné době jednoznačně přispělo zařazení nových motivačních prvků do systému jejich práce, které tento systém zcela postrádá. Domnívám se též, že některých poznatků z této diplomové práce by mohlo být využito i v práci jiných oborů, jako například sociologie, kriminologie, případně dalších.

Resumé

Diplomová práce “ Pozice sociálního kurátora v systému postpenitenciární péče “ pojednává o výkonu činnosti sociálního kurátora z pohledu sociální pedagogiky. Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V části teoretické je definován institut sociálního kurátora v České republice, jeho vznik současné postavení, metody a náplň práce včetně procesu reintegrace propuštěných z VTOS do běžného života společnosti. Část praktická se následně zabývá drobným sociologickým výzkumem zaměřeným na využívání a znalost služeb systému postpenitenciární péče ve vybraném vzorku respondentů včetně využívání poznatků sociální pedagogiky v práci sociálního kurátora při reintegraci propuštěných. Sociologický výzkum byl prováděn dotazníkovým šetřením a metodou polostrukturovaného rozhovoru.

Anotace

V diplomové práci nazvané “ Pozice kurátora v systému postpenitenciární péče “ jsem se zabývala výkonem činnosti sociálního kurátora z pohledu sociální pedagogiky. Teoretická část diplomové práce popisuje pozici sociálního kurátora v České republice, vznik tohoto institutu, historický vývoj a současnou pozici sociálního kurátora. Dále je zde popsána legislativní úprava včetně zmínky o sociální reformě platné od 1.1.2012 a jejím dopadu na činnost sociálních kurátorů. V teoretické části nebyly opomenuty ani metody a náplň práce sociálních kurátorů, charakteristika pojmu resocializace, reintegrace a postpenitenciární péče. Dále je zde zachycen vztah sociální práce a sociální pedagogiky včetně charakteristiky osob ve VTOS, statistické údaje o osobách ve VTOS a sociálních kurátorech zjištěných za rok 2011. Na část teoretickou následně navazuje část praktická zabývající se drobným sociologickým výzkumem. Pro sociologický výzkum byly osloveny dvě skupiny propuštěných z VTOS žijících jednak ve městech a obcích s počtem obyvatel do 50.000 obyvatel a jednak ve městech s počtem obyvatel nad 50.000 a dvě skupiny sociálních kurátorů působících taktéž v těchto dvou rozdílných lokalitách. Cílem diplomové práce bylo porovnat mezi sebou tyto dvě skupiny osob a nalézt stanovený cíl diplomové práce, což bylo nalézt odpověď na výzkumné otázky, zaměřené na zjištění využívání a znalost služeb systému postpenitenciární péče ve vybraném vzorku respondentů včetně využívání poznatků sociální pedagogiky v práci sociálního kurátora při reintegraci propuštěných. Z výsledků sociologického bylo zjištěno, že osoby propuštěné z VTOS jsou v dostatečné míře informovány o existenci a možnosti pomoci ze strany sociálního kurátora a systém postpenitenciární péče využívají v plné šíři. Sociální kurátor jako sociální pedagog při výkonu své činnosti aplikuje do své praxe poznatky z oblasti sociální pedagogiky, kdy jeho činnost spočívá především v pomoci svým klientům při zprostředkování bydlení, zaměstnání či jednání s úřady a institucemi.

Klíčová slova

sociální kurátor, sociální pomoc, sociální péče, sociální pedagogika, postpenitenciární péče, resocializace, reintegrace, propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Annotation

In my thesis „Position of the parole officer in the post-penitentiary care system“ I dealt with a discharge of the office of a parole officer from the social education point of view. The theoretical part of the thesis describes a parole officer's position in the Czech Republic, a genesis of this institution, historical development and a current position of a parole officer. Furthermore is described a legislative status inclusive a mention of the social reform, valid from 1.1.2012 and of its consequence to parole officer activities. In the theoretical part there were not omitted parole officer methods of work and his job description, resocialisation, reintegration and post-penitentiary care definitions. Furthermore I described there relations between a social work and social education inclusive a characteristic of persons in the punishment of the deprivation of liberty, statistical dates regarding persons in the punishment of the deprivation of liberty and parole officers, ascertained for 2011.

The theoretical part is followed by a practical part which deals with a small-sized sociology research. There were two groups of persons questioned, released from the punishment of the deprivation of liberty, living in towns populated up to 50.000 and above 50.000 inhabitants and also two groups of parole officers, working in these two different locations too. The aim of the thesis was to compare these two people groups among each other and to find the defined aim of the thesis: to find the answer to the research questions, focused on finding how is the usage and understanding of the post-penitentiary care system services in a choosen sample of respondents inclusive a finding how a parole officer uses social education pieces of knowledge in his work regarding a reintegration of released persons. Pursuant to the results of this sociology research it has been ascertained that the persons released from the punishment of the deprivation of liberty are informed sufficiently about the existence and possibility of help by a parole officer and that they use this post-penitentiary system in full. A parole officer like a social educator applies social education knowledges in his praxis,- his activity consist mainly in helping his clients to arrange an accomodation, job or to handle with authorities and institutions.

Key words:

parole officer, social assistance, social welfare, social pedagogy, post-penitentiary care, rehabilitation, reintegration, the release ot the enforcement of a sentence involving deprivation of liberty

Zdroje dat a seznam použité literatury

Zdroje dat:

1. **Zákon č. 111/2006 Sb.**, o pomoci v hmotné nouzi
2. **Zákon č. 40/2009 Sb.**, trestní zákoník
3. **Zákon č. 366/2011 Sb.**, kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi
4. **Zákon č. 73/2011 Sb.**, o Úřadu práce České republiky a změně souvisejících zákonů
5. **Zákon č. 555/1992 Sb.**, o vězeňské službě a justiční strážní ČR
6. **Zákon č. 293/1993 Sb.**, o výkonu vazby
7. **Zákon č. 169/1999 Sb.**, o výkonu trestu odnětí svobody
8. **Zákon č. 101/2002 Sb.**, o ochraně osobních údajů
9. **Zákon č. 257/2000 Sb.**, o Probační a mediační službě
10. **Zákon č. 108/2006 Sb.**, o sociálních službách
11. **Zákon č. 94/1963 Sb.**, o rodině
12. **Zákon č. 121/1975 Sb.**, o sociálním zabezpečení
13. **Zákon č. 2/1993 Sb.**, Listina základních práv a svobod
14. **Zákon č. 117/1995 Sb.**, o státní sociální podpoře
15. **Zákon č. 128/2000 Sb.**, o obcích
16. **Zákon č. 129/2000 Sb.**, o krajích
17. **Zákon č. 313/2002 Sb.**, kterým se mění zákon o obcích
18. **Zákon č. 314/2002 Sb.**, o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností
19. **Zákon č. 320/2002 Sb.**, o ukončení činnosti Okresních úřadů a zrušení některých zákonů
20. **Zákon č. 108/2006 Sb.**, o sociálních službách
21. **Zákon č. 110/2006 Sb.**, o životním a existenčním minimu

22. **Vy. MPSV č. 130/1976 Sb.**
23. **Vy. MPSV č. 504/2006 Sb.**
24. **Vy. MPSV č. 505/2006 Sb.**

25. **Metodický pokyn MPSV 2/2006 a 7/2006**
26. **Sdělení úřadu práce České republiky ze dne 21. 12. 2011**

Seznam použité literatury:

- 1. BAKOŠOVÁ, Z.** Sociálna pedagogika ako životná pomoc. 3. vyd. Bratislava: Public promotion, s.r.o., 2008, 251 s., ISBN 978-80-969944-0-3.
- 2. BEDNÁŘOVÁ, Z., PELECH, L.** Slabikář sociální práce na ulici – supervize, streetwork, financování. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2003, 104 s., ISBN 80-7239-148-8.
- 3. ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V.** Základy peneologie pro policisty. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002, 148 s., ISBN 80-7251-104-1.
- 4. ČERNÍKOVÁ, V.** Sociální ochrana. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005, 163 s., ISBN 80-7251-207-2.
- 5. DAVIDOVÁ, I. a kol.** Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010, 150 s., ISBN 978-80-7368-628-4.
- 6. DOŇKOVÁ, O., NOVOTNÝ, S.** Vývojová psychologie pro sociální pedagogy. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, 140 s., ISBN nevedeno.
- 7. GOJOVÁ, A. a kol.** Příručka pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory. vyd. nevedeno. Ostrava: PITSTOPMEDIA, 2007, 85 s., ISBN 978-80-7368-329-0.
- 8. GOJOVÁ, A. a kol.** Sborník studijních textů pro sociální kurátory. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, 560 s., ISBN 978-80-7368-627-7.
- 9. HÁJEK, K.** Práce s emocemi pro pomáhající profese: tělesně zakotvené prožívání. 2. vyd. Praha: Portál, 2006, 119 s., ISBN 978-80-7367-346-8.
- 10. HASMANOVÁ, L. a kol.** Mezi vězením a komunitou: In sborník příspěvků k problematice sociální reintegrace vězňených osob. 1. vyd. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2008, 104 s., ISBN 978-80-904116-0-9.
- 11. HENDL, J.** Úvod do kvalitativního výzkumu. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999, 277 s., ISBN 80-246-0030-7.

- 12. HUNGR, P., VAŇKOVÁ, Z.** Teorie práva I. 1.vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2007, 99 s., ISBN nevedeno.
- 13. KOPŘIVA, K.** Lidský vztah jako součást profese. 5. vyd. Praha: Portál, 2006, 147 s.,ISBN 80-7367-181-6.
- 14. KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J.** Vzpouza deprivantů. 1. vyd. Praha: Makropulos, 1996, 303 s., ISBN 80-901776-8-9.
- 15. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V.** Člověk, prostředí, příroda. vyd. nevedeno. Brno: Paido, 2001, 199 s., ISBN 80-7315-004-2.
- 16. KRAUS, B., SÝKORA, P.** Sociální pedagogika I. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, 63 s., ISBN nevedeno.
- 17. KRAUS, B.** Sociální pedagogika II. vyd. nevedeno. Brno: Institut mezioborových studií, 2007, 77 s., ISBN nevedeno.
- 18. KRAUS, B.** Základy sociální pedagogiky. 1.vyd. Praha: Portál, 2008, 215 s., ISBN 978-80-7367-383-3.
- 19. KUČERA, J., RADVAN, E.** Vybrané problémy metodologie vědy. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2005, 86 s., ISBN nevedeno.
- 20. MATOUŠEK, O. a kol.** Metody a řízení sociální práce. 1. vyd. Praha : Portál, 2003, 380 s., ISBN 80-7178-548-2.
- 21. MATOUŠEK, O.** Slovník sociální práce. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 287 s., ISBN 80-7178-549-0.
- 22. MATOUŠEK, O. a kol.** Sociální práce v praxi : specifika různých cílových skupin a práce s nimi. 2. vyd. Praha: Portál, 2010, 351 s., ISBN 978-80-7367-818-0.
- 23. MÜHLPACHR, P. a kol.** Sociální pedagogika II. 1.vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, 250 s., ISBN nevedeno.

- 24. MÜHLPACHR, P.** Sociální a postpenitenciární péče. Brno: Institut mezioborových studií, 2004, 80 s., ISBN neuvedeno.
- 25. MÜHLPACHR, P.** Úvod do studia sociální práce. Brno: MSD, 2008, 100 s., ISBN 978-80-7392-070-8.
- 26. NAVRÁTIL, P.** Teorie a metody sociální práce. 1. vyd. Brno: Marek Zeman, 2001, 168 s., ISBN 80-903070-0-0.
- 27. PRŮCHOVÁ, Z.** Význam sociální práce v procesu prevence sociálně patologických jevů v roli sociálního kurátora. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2011, 90 s.. ISBN neuvedeno.
- 28. RADVAN, E.** O vědě a metodologických specifikách společenských věd. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2008, 93 s., ISBN neuvedeno.
- 29. RADVAN, E., VAVŘÍK, M.** Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách. 1.vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, 57 s., ISBN neuvedeno.
- 30. SOCHŮREK, J.** Kapitoly z penologie I.díl.Úvod do teorie trestu a trestání. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 57 s., ISBN 978-80-7372-203-6.
- 31. SOCHŮREK, J.** Kapitoly z penologie II. díl. Teorie a praxe zacházení s vězňnými. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 77 s., ISBN 978-80-7372-204-3.
- 32. SOCHŮREK, J.** Kapitoly z penologie III. díl. Negativní jevy ve vězení. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 69 s., ISBN 978-80-7372-205-0.
- 33. ŠICH, J. a kol.** In Sborník z konference "Z vězení venku": Olomouc, 27.listopadu 2007. 1.vyd. Olomouc: Charita Olomouc, 2007, 39 s., ISBN 978-80-254-1056-1.
- 34. ŠPILÁČKOVÁ, M.** Koncepce péče o společensky nepřizpůsobené občany v sedmdesátých letech 20. století. vyd. neuvedeno Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2011, 17 s., ISBN neuvedeno.
- 35. ŠTĚRBA, V.** Penologie, Praha: Armex Publishing, s.r.o., 2007, 148 s., ISBN 978-80-86795-48-5.

- 36. TICHÝ, M.** Práce se sociálně neadaptovanými klienty, 1.vyd.Ostrava:Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007, 79 s., ISBN 978-80-7368-310-8.
- 37. ÚLEHLA, I.** Umění pomáhat. 3.vyd.Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, 128 s., ISBN 80-86429-36-9.
- 38. VÁGNEROVÁ, M.** Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky. 1.vyd.Praha:Portál, 1999, 444 s., ISBN 80-7178-214-9.
- 39. VÁGNEROVÁ, M.** Psychopatologie pro sociální pracovníky. I.díl. 1.vydání. Liberec:Technická univerzita v Liberci, 2003, 98 s., ISBN 80-7083-729-2.
- 40. VÁGNEROVÁ, M.** Psychopatologie pro sociální pracovníky. II. díl. 1.vydání.Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003, 100 s., ISBN 80-7083-730-6.
- 41. VANTUCH, P.** Aktuální otázky postpenitenciární péče. 1.vyd.Brno:Univerzita J.E.Purkyně, 1982, 175 s., ISBN nevedeno.
- 42. VESELÁ, J.** Obecná sociologie. 1.vyd.Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000, 93 s., ISBN 80-7194-312-6.
- 43. VÍZDAL, F. a kol.** Sociální psychologie I. 1.vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, 105 s., ISBN nevedeno.
- 44. VÍZDAL, F.** Základy psychologie. 1.vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, 186 s., ISBN nevedeno.
- 45. ZAPLETAL, J.** Prevence kriminality. 2. přepracované vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005, 108 s., ISBN 80-7251-200-5.

Internetové zdroje:

1. Davidová I. a kol: Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence
http://projekty.osu.cz/sockur/dok/publikace/metodicka_prirucka.pdf (3.3.2012)

2. Informační portál a databáze služeb sociální prevence pro osoby ohrožené sociálním vyloučením
<http://www.sluzbyprevence.mpsv.cz> (23.10.2012)

3. Kriminalita v Libereckém kraji v roce 2011
http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/120504_krimi (23.10.2012)

4. Ministerstvo práce a sociálních věcí – sociální kurátor
http://www.mpsv.cz/files/clanky/7193/socialni_kurator.pdf (14.8.2012)

5. Ministerstvo práce a sociálních věcí – statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí v roce 2011
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/13612/rocenka-2011.pdf> (23.10.2012)

6. Sekce sociálních kurátorů
<http://www.socialnipracovnici.cz/sekce-socialnich-kuratoru/article/o-nas> (14.8.2012)

7. Slovník cizích slov
(<http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz>) (28.6.2012)

8. Sociálna práca po výkone trestu odňatia slobody
http://www.upsvar.sk/buxus/docs/magazine/2008/SPZ_6_08web.pdf (19.9.2012)

9. Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2011
http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravn%C3%AD/statistiky/Statistické%20ročanky/Rocenka_2011.pdf (19.9.2012)

10. Teoretické vzdělávání sociálních pracovníků
<http://www.socialniprace.cz/soubory/0310ocemsemuvi-101110150909.pdf> (14.8.2012)

11. Zodvihňime zahodené šance
http://www.upsvar.sk/buxus/docs/magazine/2008/SPZ_6_08web.pdf (19.9.2012)

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
ČNR	Česká národní rada
ČSR	Československá republika
DHN	Dávky hmotné nouze
DSSP	Dávky státní sociální podpory
MOPS	Mimořádná okamžitá pomoc z důvodu ohrožení osoby sociálním vyloučením (forma dávky hmotné nouze)
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OSN	Organizace spojených národů
ÚP	Úřad práce
VS	Vězeňská služba
VTOS	Výkon trestu odnětí svobody
VT	Výkon trestu

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přehled stavů a ubytovacích kapacit (průměrné stavy vězněných osob ve VV a věznicích VS ČR v roce 2011)

Příloha č. 2: Věkové složení odsouzených osob (stav k 31.12.)

Příloha č. 3: Průměrné stavy odsouzených podle pohlaví

Příloha č. 4: Počet odsouzených podle délky uloženého trestu (stav k 31.12.)

Příloha č. 5: Četnost vybraných trestných činů osob ve VTOS (stav k 31.12.)

Příloha č. 6: Skutky spáchané recidivisty podle krajů

Příloha č. 7: Sociální práce s příslušníky marginálních skupin v roce 2011

Příloha č. 8: Sociální kurátoři – poměr podle pohlaví

Příloha č. 9: Sociální kurátoři – kombinace s jinou funkcí

Příloha č.10: Sociální kurátoři – na kterých odborech působí

Příloha č.11: Okruhy otázek pro klienty sociálních kurátorů (propuštěné z VTOS)

Příloha č.12: Dotazník č.I – dotazník pro sociální kurátory

Příloha č.13: Dotazník č.II – dotazník pro klienty sociálních kurátorů (propuštěné z VTOS)

Přílohy

Příloha č. 1: Přehled stavů a ubytovacích kapacit (průměrné stavy vězňených osob ve VV a věznicích VS ČR v roce 2011)

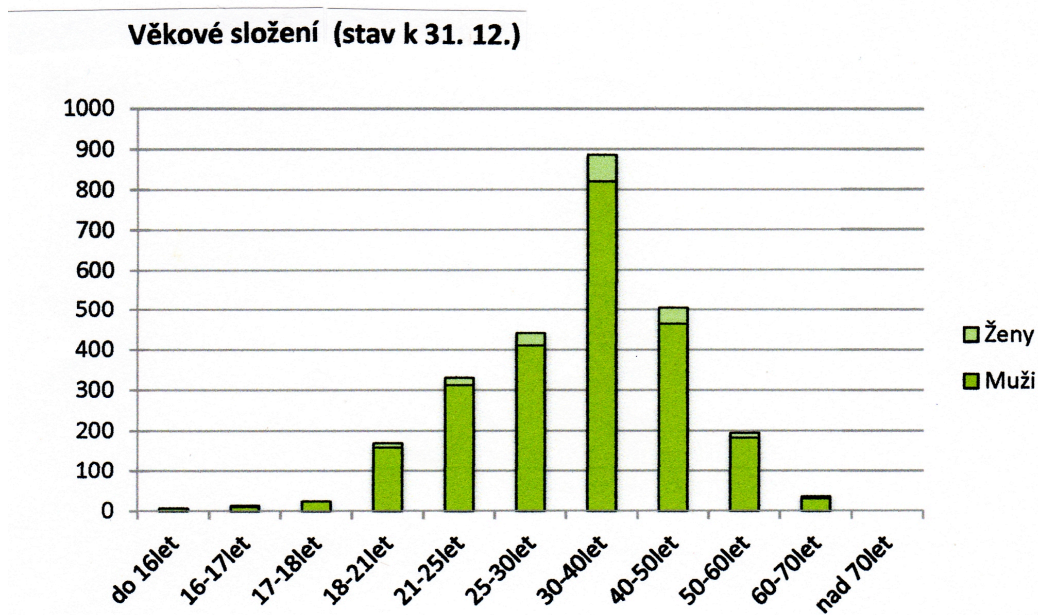
1. Přehled stavů a ubytovacích kapacit

Průměrné stavy vězňených osob ve vazebních věznicích a věznicích VS ČR v roce 2011

Vazební věznice a věznice	OBVINĚNÍ						ODSOUZENÍ												Celkem	Neurčeno	Celkem				
	Dospělí		Mladiství		Úhrnem obvinění		S dohledem		S dozorem		S ostrahou		Se zvýšenou ostrahou		Mladiství		Úhrnem odsouzení					Celkem odsouzení			
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž					Ž		
Bélačice	248,33	19,56	4,58	0,09	252,91	19,65	272,56	3,90	0,48	211,90	13,80	93,17	6,83	6,80	0,18	2,89	0,19	318,66	21,49	699,98	699,98		699,98		
Brno	22,88	0,13	0,23		23,11	0,13	23,23	77,26	2,27	0,11	87,25	0,04	0,11					166,88	0,15	167,02	167,02		167,02		
Břeclav	106,91	8,26	1,01		107,91	8,26	116,17	45,66	0,52	140,01	3,68	18,40	0,51	1,45		0,21	0,07	163,42	4,79	168,20	168,20		168,20	0,01	
Č. Budějovice																					260,70	260,70		260,70	
Dělnice																					936,34	936,34		936,34	
Heřmanice																					887,85	887,85		887,85	
Horní Slavkov	189,71	13,09	1,46	0,06	191,17	13,15	204,32	146,43	0,90	47,89	7,34	49,85	2,01	0,42		1,07	0,05	245,66	10,29	255,95	255,95		255,95	0,06	
Hradec Králové																					639,29	639,29		639,29	
Jičovice																					151,58	151,58		151,58	
Kardov																					631,64	631,64		631,64	
Kaučín																					945,33	945,33		945,33	0,02
Kyšperský nad Ohří	129,10	6,65	1,45	0,11	130,55	6,77	137,32	1,26	0,41	201,16	5,15	74,19	0,71	0,05	0,04	0,34	0,00	277,00	6,31	283,31	283,31		283,31		
Liberec	239,70	9,76	7,65	0,27	247,36	10,04	257,39	2,38	0,35	99,95	9,86	46,12	2,20	1,23		1,03	0,00	150,71	12,41	163,12	163,12		163,12	0,03	
Litoměřice																					400,04	400,04		400,04	
Mírov																					507,65	507,65		507,65	
Nové Sedlo																					345,09	345,09		345,09	
Odolov	133,04	6,43	4,30	0,35	137,33	6,78	144,11	32,71	0,77	0,12	113,19	3,85	18,47	0,71	1,15	0,05	0,88	0,22	134,47	4,95	139,42	139,42		139,42	0,02
Olomouc																					482,83	482,83		482,83	
Opava																					184,56	184,56		184,56	
Orávek	275,32	23,79	13,00	0,44	288,32	24,23	312,55	0,03	0,04	26,09	184,45	173,57	0,05	75,91	0,01	22,70		641,03	298,28	482,83	482,83		482,83		
Ostava	87,11	4,39	0,62	0,16	87,73	4,55	92,28	1,72	0,06	190,62	28,54	45,63	2,67	0,99		5,92	0,13	244,88	31,41	276,29	276,29		276,29	0,10	
Ostrov nad Ohří																					1093,75	1093,75		1093,75	0,06
Pardubice																					769,83	769,83		769,83	
Píseň	136,11	9,93	2,30		138,41	9,93	148,34	0,73	0,46	28,68	3,90	125,42	0,77	20,81	0,01	12,42		1322,61	5,14	1327,75	1327,75		1327,75		
Praha - Pankrác	330,96	27,47	3,00		333,96	27,47	361,43	52,17	1,08	308,37	16,15	295,30	8,42	7,88	0,08	0,79		664,50	25,72	690,22	690,22		690,22	0,08	
Praha - Ruzyně	354,97	27,64	1,90	0,13	356,87	27,77	384,64	30,21	1,56	25,23	217,14	68,75	71,26	3,60	0,69	0,62	0,07	291,27	97,64	388,91	388,91		388,91	0,05	
Příbram																					962,66	962,66		962,66	
Řepčice																					489,88	489,88		489,88	
Řybnice																					561,47	561,47		561,47	
Straž pod Ralskem																					933,54	933,54		933,54	
Světla nad Sázavou	83,95	10,58	2,73		86,69	10,58	97,26	0,14	3,08	441,26	1,15	12,89	0,46	0,36		0,60		99,83	1,63	61,46	61,46		61,46	0,02	
Teplice																					1172,41	1172,41		1172,41	0,05
Valdice																					1105,87	1105,87		1105,87	
Vinařice																					524,10	524,10		524,10	
Všehrdy	14,65	0,02	0,28	0,00	14,93	0,02	14,95	100,75													228,25	228,25		228,25	0,01
Znojmo	2352,74	167,72	44,50	1,61	2397,24	169,33	2566,57	627,00	58,79	7718,79	781,16	9417,54	398,96	1207,02	23,09	142,39	10,72	19112,74	1272,71	20385,45	20385,45		20385,45	12,37	
Úhrnem																					20385,45	20385,45		20385,45	
Celkem	2520,46	167,72	46,11		2566,57	169,33	2566,57	685,79	8499,95	9816,50	1230,11	1230,11				153,11				20385,45	20385,45		20385,45	12,37	

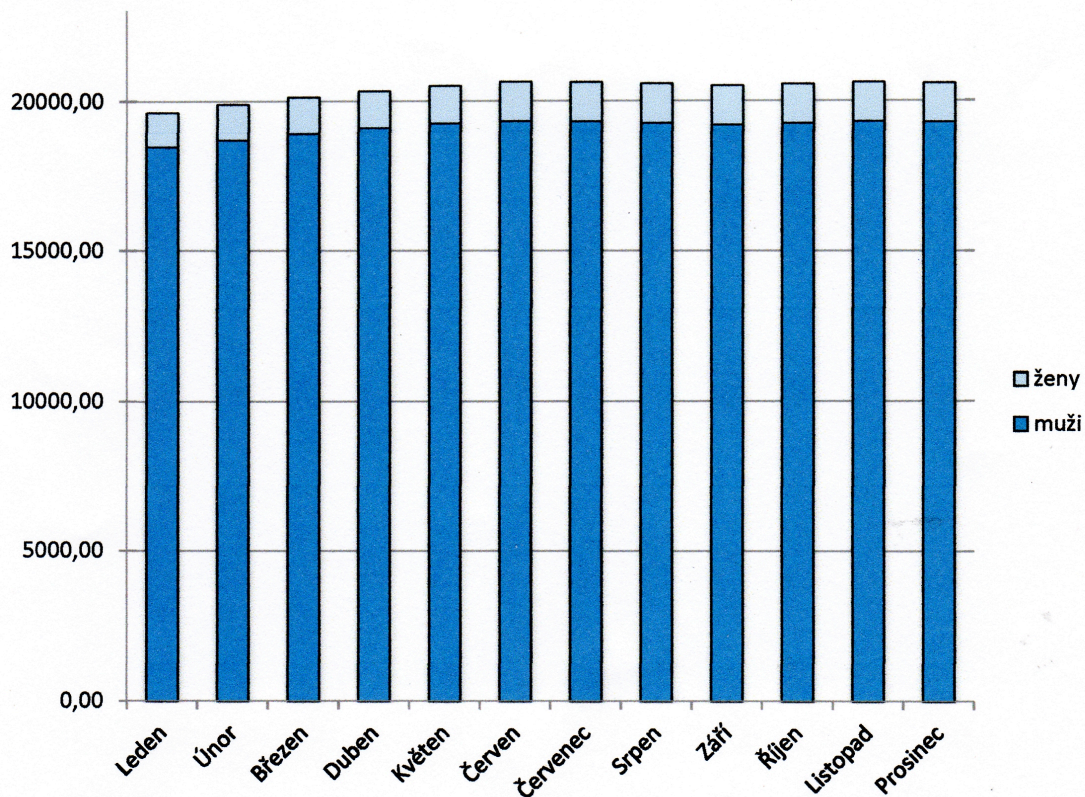
Průměrné stavy vězňených osob jsou vypočítány průměrem z denních dat stažených vždy v pondělí - pátek v rozmezí 6:00 - 8:00 hod. Sloupec "Neurčeno" v řádce Brno je průměrný počet osob v zabezpečovací detenci. Sloupec "Neurčeno" v ostatních řádkách je chybou vstupních dat při vkládání těchto záznamů při příjmu osoby do výkonu vazby nebo trestu.

Příloha č. 2: Věkové složení odsouzených osob (stav k 31.12.)

Příloha č. 3: Průměrné stavy odsouzených podle pohlaví

Průměrné stavy odsouzených podle pohlaví

Příloha č. 4: Počet odsouzených podle délky uloženého trestu (stav k 31.12.)

Počet odsouzených podle délky uloženého trestu (stav k 31. 12.)

Délka uloženého trestu	2009			2010			2011		
	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy	Celkem
Do 3 měsíců	410	27	437	326	25	351	293	26	319
3 - 6 měsíců	1 991	164	2 155	1 714	167	1 881	1 544	149	1 693
6 - 9 měsíců	1 697	100	1 797	1 548	125	1 673	1 474	147	1 621
9 - 12 měsíců	2 804	181	2 985	2 938	211	3 149	3 073	236	3 309
1 - 2 roky	3 937	184	4 121	4 080	199	4 279	4 727	286	5 013
2 - 3 roky	2 251	103	2 354	2 348	132	2 480	2 568	169	2 737
3 - 5 let	1 814	81	1 895	1 959	97	2 056	2 125	111	2 236
5 - 7 let	1 039	51	1 090	1 008	49	1 057	1 044	49	1 093
7 - 10 let	1 185	53	1 238	1 187	59	1 246	1 163	60	1 223
10 - 15 let	980	54	1 034	959	55	1 014	936	62	998
Nad 15 let	211	7	218	218	8	226	249	10	259
Doživotí	36	2	38	35	2	37	38	2	40
Celkem	18 355	1007	19 362	18 320	1 129	19 449	19 234	1 307	20 541

Příloha č. 5: Četnost vybraných trestných činů osob ve VTOS (stav k 31.12.)

Četnost vybraných trestných činů osob ve výkonu trestu odnětí svobody (stav k 31. 12.)

Paragraf**)	Poznámka	Muži	Ženy	Celkem
§ 141	zabití	5	0	5
§ 148, §240	zkrácení daně, poplatku	153	4	157
§ 155, § 325	násilí proti úřední osobě	290	13	303
§ 158, § 329	zneužití pravomoci úřední osoby	15	0	15
§ 161, § 332	podplácení	15	0	15
§ 179, § 272	obecné ohrožení	41	0	41
§ 185, § 279	nedovolené ozbrojování	278	1	279
§ 198, § 355	hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob	7	0	7
§ 202, § 358	výtržnictví	1 187	29	1 216
§ 203, § 302	týrání zvířat	1	0	1
§ 205, § 191	šíření pornografie	27	1	28
§ 213, § 196	zanedbání povinné výživy	1 944	119	2 063
§ 215, § 198	týrání svěřené osoby	50	22	72
§ 219, § 140	vražda	1 151	96	1 247
§ 221, § 146	ublížení na zdraví	661	8	669
§ 222, § 145	těžké ublížení na zdraví	539	27	566
§ 223, § 148	ublížení na zdraví z nedbalosti	21	3	24
§ 224, § 143, § 147	těžké ublížení na zdraví/usmrcení z nedbalosti	215	6	221
§ 231, § 171	omezování osobní svobody	115	0	115
§ 234, § 173	loupež	2 819	103	2 922
§ 235, § 175	vydírání/sexuální nátlak	816	14	830
§ 238, § 178	porušování domovní svobody	2 596	73	2 669
§ 241, § 185	znásilnění	501	3	504
§ 242, § 187	pohlavní zneužití	215	6	221
§ 247, § 205	krádež	7 926	604	8 530
§ 249b, § 234	neoprávněné držení platební karty	1 570	140	1 710
§ 250, § 209	podvod	1 563	165	1 728
§ 250b, § 211	úvěrový podvod	676	79	755
§160, §331	přijetí úplatku	5	1	6
§171, § 337	maření výkonu úředního rozhodnutí	2 962	106	3 068
§196, § 352	násilí proti skupině obyvatelů	27	3	30
§248, §206	zpronevěra	674	70	744

** Členění dle zákona č. 140/1961 Sb. a zákona č. 40/2009 Sb.

Přehled četnosti vybraných trestných činů spáchaných v souvislosti s používáním a distribucí omamných látek

Paragraf**)	Poznámka	Muži	Ženy	Celkem
§ 187, § 283	Neoprávněná výroba, dovoz, vývoz, zprostředkování, prodej nebo opatření omamných nebo psychotropních látek	1 777	152	1 929
§ 187a, § 284	Přechovávání omamných a psychotropních látek ve větším množství než malém	118	8	126
§ 188, § 286	Výroba, opatřování sobě nebo jinému, přechovávání, omamných a psychotropních látek a jedů	148	7	155
§ 188a, § 287	Šíření toxikomanie	25	1	26
§ 201, § 274	Ohrožení pod vlivem návykové látky	1 066	11	1 077
§ 201a, § 360	Opilství	27	0	27
Celkem		3 161	179	3 340

** Členění dle zákona č. 140/1961 Sb. a zákona č. 40/2009 Sb.

Příloha č. 6: Skutky spáchané recidivisty podle krajů

Skutky spáchané recidivisty podle krajů

Zdroj: Policejní prezidium ČR

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Česká republika	70,473	72,556	74,097	74,594	73,316	74,010	69,214	73,560	70,581	74,212
v tom kraj:										
Hlavní město Praha	12,711	12,246	11,000	11,625	11,822	10,587	8,685	10,186	9,228	10,349
Středočeský	4,725	5,027	5,665	4,951	4,727	5,360	5,887	5,773	6,500	6,817
Jihočeský	4,104	4,037	4,326	4,488	4,262	4,699	4,390	4,491	4,551	4,551
Plzeňský	2,425	2,981	3,476	3,492	3,416	3,378	2,718	2,927	2,713	3,046
Karlovarský	3,265	3,557	3,251	3,290	3,274	3,302	3,227	3,483	3,021	3,148
Ústecký	8,770	9,467	9,766	9,797	9,891	10,405	9,302	9,433	8,825	9,395
Liberecký	3,932	4,095	4,481	4,668	4,308	4,397	3,804	4,144	3,756	4,081
Královéhradecký	3,202	3,024	2,920	3,008	2,938	3,523	3,677	3,670	3,623	3,465
Pardubický	2,618	2,462	2,601	2,613	2,219	2,196	2,344	2,769	2,575	2,808
Vysočina	2,170	2,151	2,262	2,275	2,409	2,503	2,389	2,570	2,424	2,743
Jihomoravský	5,143	6,087	6,034	6,381	6,695	6,487	6,512	6,899	6,605	6,831
Olomoucký	4,638	4,335	4,522	4,584	4,172	3,939	3,505	3,539	3,944	3,833
Zlínský	2,774	2,648	2,745	2,662	2,707	2,666	2,781	2,983	2,764	2,918
Moravskoslezský	9,996	10,439	11,048	10,760	10,476	10,568	9,992	10,693	10,052	10,227

Příloha č. 7: Sociální práce s příslušníky marginálních skupin v roce 2011

SOCIÁLNÍ PRÁCE S PŘÍSLUŠNÍKY MARGINÁLNÍCH SKUPIN V ROCE 2011
(V28-01)

Tabulka č. 9.1

Územní jednotka	Počet osob zapsaných v přírůstkovém rejstříku	z toho osoby			Počet osob propuštěných z vězení	z toho osoby			Počet občanů propuštěných ze školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy	z toho osoby, jimž byla poskytována pomoc	Počet sociálních kurátorů pracujících s příslušníky marginálních skupin
		jimž byla poskytnuta jednorázová pomoc	jimž byla poskytována pomoc	ve vězení s nimiž se pracuje		jimž byla poskytnuta jednorázová pomoc	jimž byla poskytována pomoc	ve vězení s nimiž se pracovalo během VTOS			
Hlavní město Praha	5,531	1,795	2,264	523	1,558	612	494	176	41	34	27
Středočeský kraj	3,021	941	780	285	1,522	712	325	177	77	37	32
Jihočeský kraj	1,459	378	409	105	705	313	174	48	24	14	23
Plzeňský kraj	2,046	426	443	434	727	264	371	48	54	35	18
Karlovarský kraj	1,547	246	741	109	738	143	394	88	36	8	8
Ústecký kraj	3,915	1,866	1,118	294	1,828	1,177	373	143	161	88	18
Liberecký kraj	1,653	799	342	83	704	362	156	66	51	16	10
Královéhradecký kraj	2,634	656	958	189	1,058	292	247	83	34	11	18
Pardubický kraj	1,335	385	277	119	450	219	73	63	10	6	16
Kraj Vysočina	1,335	451	433	164	482	224	157	78	13	13	15
Jihomoravský kraj	5,302	1,130	2,450	316	1,448	537	473	148	29	18	36
Olomoucký kraj	2,050	479	444	122	839	333	249	65	51	39	14
Zlínský kraj	1,600	537	393	162	562	335	123	57	29	15	14
Moravskoslezský kraj	6,400	2,256	2,258	611	2,171	975	690	127	99	32	40
CELKEM ČR	39,828	12,345	13,310	3,546	14,792	6,498	4,299	1,367	709	366	289

Pramen: MPSV

VTOS - výkon trestu odnětí svobody

Příloha č. 8: Sociální kurátoři – poměr podle pohlaví

Sociální kurátoři - poměr dle pohlaví [?]

> [zpět](#)

Celkem sociálních kurátorů: 295 **100%**

Podíl mužů a žen

žen	205	69,49%	
mužů	90	30,51%	

Sociálních kurátorů v jednotlivých krajích

kraj	celkem	z toho žen	%	
Jihomoravský kraj	45	29	64,44%	
Středočeský kraj	35	29	82,86%	
Kraj Vysočina	28	18	64,29%	
Jihočeský kraj	24	17	70,83%	
Zlínský kraj	23	13	56,52%	
Pardubický kraj	22	16	72,73%	
Ústecký kraj	20	13	65%	
Olomoucký kraj	19	15	78,95%	
Moravskoslezský kraj	18	12	66,67%	
Hlavní město Praha	17	9	52,94%	
Plzeňský kraj	15	12	80%	
Královéhradecký kraj	11	7	63,64%	
Liberecký kraj	10	10	100%	
Karlovarský kraj	8	5	62,5%	
průměrný podíl žen			70,1%	

Aktuálnost statistik: 23. 10. 2012 [10:22] [?]

Příloha č. 9: Sociální kurátoři – kombinace s jinou funkcí

Sociální kurátoři - kombinace s jinou funkcí

> [zpět](#)

Kombinace s jinou funkcí

Celkem sociálních kurátorů:	295	100%	
pouze sociální kurátor	27	9,15%	
sociální kurátor a kurátor pro mládež	59	20%	
sociální kurátor s jinou funkcí	99	33,56%	

Sociální kurátoři v jednotlivých krajích

Vysvětlivky

- > CPSC - celkový počet sociálních kurátorů
- > PSK - pouze sociální kurátor
- > SKFKM - sociální kurátor s funkcí kurátora pro mládež
- > SKJF - sociální kurátor s jinou funkcí

kraj	CPSC	PSK	SKFKM	SKJF
Jihomoravský kraj	45 100%	10 22,22%	6 13,33%	16 35,56%
Středočeský kraj	35 100%	1 2,86%	7 20%	13 37,14%
Kraj Vysočina	28 100%	1 3,57%	11 39,29%	8 28,57%
Jihočeský kraj	24 100%	1 4,17%	2 8,33%	5 20,83%
Zlínský kraj	23 100%	0 0%	7 30,43%	8 34,78%
Pardubický kraj	22 100%	0 0%	1 4,55%	10 45,45%
Ústecký kraj	20 100%	1 5%	5 25%	7 35%
Olomoucký kraj	19 100%	2 10,53%	5 26,32%	3 15,79%
Moravskoslezský kraj	18 100%	4 22,22%	1 5,56%	9 50%
Hlavní město Praha	17 100%	5 29,41%	4 23,53%	1 5,88%
Plzeňský kraj	15 100%	0 0%	6 40%	4 26,67%
Královéhradecký kraj	11 100%	0 0%	3 27,27%	6 54,55%
Liberecký kraj	10 100%	0 0%	0 0%	6 60%
Karlovarský kraj	8 100%	2 25%	1 12,5%	3 37,5%

Aktuálnost statistik: 23. 10. 2012 [10:23]

Příloha č.10: Sociální kurátoři – na kterých odborech působí

Sociální kurátoři – na kterých odborech působí? | Informační portál...e služeb sociální prevence pro osoby ohrožené sociálním vyloučením

10/23/12 10:23 AM

Sociální kurátoři - na kterých odborech působí?

> [zpět](#)

Na kterých odborech působí?

Celkem sociálních kurátorů:	295	100%	
sociálním, sociálních věcí případně s přidruženou oblastí	181	61,36%	<div style="width: 61.36%;"></div>
členění na oddělení, odbory či obdobné organizační složky neexistuje	2	0,68%	<div style="width: 0.68%;"></div>
jiném než sociálním, případně jiném než sociálním s přidruženou oblastí	2	0,68%	<div style="width: 0.68%;"></div>

Sociálních kurátorů v jednotlivých krajích

kraj	počet sociálních kurátorů	z toho: na odboru sociálním...	na odboru jiném...	členění není
Jihomoravský kraj	45	32	0	0
	100%	71,11%	0%	0%
Středočeský kraj	35	19	0	2
	100%	54,29%	0%	5,71%
Kraj Vysočina	28	20	0	0
	100%	71,43%	0%	0%
Jihočeský kraj	24	8	0	0
	100%	33,33%	0%	0%
Zlínský kraj	23	15	0	0
	100%	65,22%	0%	0%
Pardubický kraj	22	10	1	0
	100%	45,45%	4,55%	0%
Ústecký kraj	20	13	0	0
	100%	65%	0%	0%
Olomoucký kraj	19	10	0	0
	100%	52,63%	0%	0%
Moravskoslezský kraj	18	14	0	0
	100%	77,78%	0%	0%
Hlavní město Praha	17	10	0	0
	100%	58,82%	0%	0%
Plzeňský kraj	15	10	0	0
	100%	66,67%	0%	0%
Královéhradecký kraj	11	9	0	0
	100%	81,82%	0%	0%
Liberecký kraj	10	5	1	0

Příloha č.11 - Okruhy otázek pro klienty sociálních kurátorů (propuštěné z VTOS)

ot.č.1 – osobní údaje včetně údajů o trestní minulosti a spáchané trestné činnosti

ot.č.2 – získání informací o institutu sociálního kurátora

ot.č.3 – frekvence a důvody kontaktu a návštěv u sociálního kurátora

ot.č.4 – pomoc a přínos sociálního kurátora pro propuštěného

ot.č.5 – současná situace propuštěného (zaměstnání, bydlení, rodinná situace, finance a budoucí vize)

ot.č.6 – budoucí spolupráce se sociálním kurátorem

pořad.číslo

DOTAZNÍK č.I

měsíc/rok

1. Vaše pohlaví ? žena muž

2. Stupeň dosaženého vzdělání

středoškolské vyšší odborné vysokoškolské doktorandské

3. Ve kterém roce jste ukončil/a shora uvedené dosažené vzdělání ?

4. O jaký druh vzdělání se jednalo ?

psychologické pedagogické sociálněprávní právní

jiné (uvest' druh).....

5. Délka praxe v oboru

6. Místo a město výkonu praxe

do 50.tis. obyvatel nad 50.tis.obyvateľ

7. V současné době vykonáváte funkci

soc.kurátor soc.kurátor s dalšími kumulovanými funkcemi

8. V rámci profesního vzdělávání absolvujete

dlouholeté výcviky školení a semináře přednášky

jiné (uved'te jaké).....

nevzdělávám se, žádné formy vzdělávání neabsolvuji

9. Aplikujete v praxi nějakou techniku ?

socioterapii poradenství případové práce neaplikuji

jiné (uvest' jaké).....

10. Jakým způsobem získáváte nové poznatky a techniky pro výkon svého zaměstnání ?

studium VŠ dlouholeté výcviky školení a semináře přednášky
nezískávám jiné(uvest' jaké).....

11. Kdy naposledy jste aplikoval/a nové poznatky do své praxe ?

doba kratší jak 1 rok v době od 1 roku do 4 let více jak 5 let

neaplikuji žádné poznatky

12. O jaké poznatky či techniky se jednalo ?

.....

13. Přineslo zařazení nových poznatků a technik do Vaší praxe nějaké výsledky ?

ano (prosím uvést jaké).....

.....

ne

14. V případě, že jste nové poznatky a techniky do své praxe nikdy neaplikoval/a, z jakého důvodu ?

nebylo třeba žádné nové poznatky jsem nezískal/a nadřizený toto odmítal

jiný důvod (uvést jaký).....

15. S jakými institucemi a osobami nejčastěji po propuštění odsouzeného spolupracujete ?

psycholog a psychiatr rodinný příslušníci propuštěného

sociální pracovník z VT organizace poskytující ubytování

duchovní s nikým nespolupracuji

úřady práce jiné (uvést jaké).....

16. Jaký přínos má spolupráce s jinými osobami a institucemi ?

.....

.....

17. S kým by bylo třeba po propuštění odsouzeného z VTOS spolupracovat a v jaké míře ?

psycholog a psychiatr

sociální pracovník z VT

duchovní.....

úřady práce.....

rodinný příslušníci propuštěného.....

instituce poskytující ubytování.....

jiné (prosím uveďte).....

18. Kolik máte v současné době v evidenci klientů ?

19. S kolika klienty v současné době aktivně spolupracujete ?

20. Kolik klientů Vás v průměru navštíví během jednoho úředního dne ?

21. Uveďte, pokud je Vám známo, kolik % klientů Vás požádá o Vaše služby na základě vlastního popudu, ať již v době výkonu VTOS či po jeho propuštění
.....

22. Uveďte, pokud je Vám známo, v jakém stádiu Vás tito klienti osloví (vyjádřete v %)

vazba.....%

VTOS.....%

po propuštění.....%

23. Uveďte, pokud je Vám známo, kolik % klientů má vlastní bydlení v okamžik, kdy Vás osloví

24. Uveďte, pokud je Vám známo, kolik % klientů pracuje v okamžik, kdy Vás osloví.....
.....

25. Pracujete s klientem již v průběhu vazby či VTOS a jakým způsobem ?

dopisování návštěvy nepracuji s klientem ve VTOS jiné (uveďte jaké).....

26. V případě, že s klientem v průběhu vazby či VTOS nepracujete, co je důvodem ?

časová vytíženost zákaz ze strany nadřízené jiné (uveďte).....

27. Co je nejčastějším důvodem, pro který Vás klient kontaktuje (na stupnici od 1 do 8 seřadte jednotlivé důvody, s tím, že č. 8 je nejčastější důvod klientovi návštěvy a č. 1 nejméně častý důvod) ?

poskytnutí financí zprostředkování zaměstnání

informace, konzultace, rad předchozí kladná zkušenost

zprostředkování bydlení pomoc při vyřizování nových dokladů, jednání na úřadu

nařízení jiné osoby jiný důvod (prosím uveďte jaký).....

28. Uved'te, pokud je Vám známo, v kolika případech se průměrně kontaktujete či jste kontaktován rodinnými příslušníky klienta a co je nejčastějším důvodem tohoto kontaktu

.....
.....

29. Jaké problémy nejčastěji řeší klienti v průběhu vazby, VTOS a po propuštění (prosím uveďte tři nejčastější problémy) ?

vazba.....

VTOS.....

po propuštění

30. Pracujete spíše s lidmi, kteří Vás po propuštění navštěvují

pravidelně sporadicky

31. Co je nejčastějším důvodem přerušeni Vaší spolupráce s klientem ?

opětovný nástup do VTOS nekontaktnost ze strany klienta jiné (prosím uvést)

32. Kolik % klientů, pokud toto lze vyjádřit, se opětovně dopouští páchaní trestné činnosti ?

.....

33. Do jaké míry, dle Vašeho názoru a zkušeností, máte vliv v rámci reintegrace na další chování klientů ?

nepatrný značný žádný

34. Co by pomohlo, dle Vašeho názoru zlepšit či ulehčit Vaší práci, vztahy s klienty a zvýšit důvěru k Vaší osobě ?

.....
.....
.....

pořad.číslo	<u>DOTAZNÍK č.II</u>				měsíc/rok
1. Váš věk.....					
2. Vaše pohlaví žena muž					
3. Vaše vzdělání základní středoškolské vysokoškolské					
4. Váš rodinný stav svobodná/ý vdaná/ženatý rozvedená/ý vdova/vdovec					
5. Město, kde máte trvalé bydliště a kde navštěvujete soc.kurátora					
do 50.tis.obyvatel nad 50.tis.obyvatel					
6. Město, kde v současné době skutečně žijete					
do 50.tis.obyvatel nad 50.tis.obyvatel					
7. Kolikrát jste byl doposud trestán (uved'te tresty podmíněné i nepodmíněné)?					
prvotrestaný do 3.trestů nad 3.tresty nad 5.trestů					
8. Jaké trestné činnosti jste se dopustil či dopouštěl a za níž jste byl odsouzen?					
majetková násilná jiná (prosím uvést druh).....					
9. Co Vás vedlo k tomu, že jste se dopustil shora uvedené trestné činnosti ?					
hlad dluhy drogy jiné (prosím uvést).....					
10. Jak dlouho jste již na svobodě po Vašem posledním propuštění ?.....					
11. V jakých podmínkách jste vyrůstal/a ?					
úplná rodina (matka + otec) dětský domov (bez rodičů)					
neúplná rodina (pouze jeden rodič) jiné(prosím o uvedení).....					
12. V době před spácháním Vaší trestné činnosti a vykonáním Vašeho posledního trestu jste žil/a					
s partnerem/kou s partnerem/kou a dětmi sám jiné(uvést jaké).....					

13. V době před spácháním Vaší trestné činnosti a vykonáním Vašeho posledního trestu jste žil/a

v domě či bytě na ubytovně na ulici jiné (uvést jaké).....

14. Ovlivnil pobyt ve VTOS Váš vztah k Vaší rodině ?

nepatrně velmi zásadně neovlivnil

15. V případě, že ovlivnil, prosím o Vaše sdělení, jakým způsobem ?.....

.....

16. Jakým způsobem a od koho jste získal informace o existenci sociálního kurátora ?.....

.....

17. Kontaktoval Vás sociální kurátor nebo jste kontaktoval Vy jeho a kdy to bylo (v průběhu vazby, ve VTOS nebo po Vašem propuštění) ?

.....

.....

18. V případě, že jste kontaktoval soc. kurátora, co bylo důvodem tohoto kontaktu ?

.....

19. Co Vám sociální kurátor nabízel a co jste požadoval od sociálního kurátora Vy ?

.....

.....

20. Jakou pomoc od sociálního kurátora jste dosud využil ?

.....

.....

21. Kolikrát Vás soc. kurátor na vazbě a ve VTOS navštívil ?

.....

22. S kým jste byl/a v době výkonu trestu v kontaktu, jak často a v jaké formě ?

.....

.....

23. Jak jste se připravoval/a na život po propuštění na svobodu a kdo Vám v tomto pomáhal ?

.....

24. Co všechno pro Vás sociální kurátor dosud vyřizoval a s jakým výsledkem ?

.....

.....

25. Co bylo pro Vás po propuštění na svobodu nejdůležitější ?

zajištění zaměstnání zajištění ubytování zajištění dokladů jiné(uvést).....

26. Kdo Vám po propuštění na svobodu poskytl pomoc, jakou a s jakým výsledkem ?

.....
.....

27. Jak často jste v kontaktu se sociálním kurátorem ?

28. Jak nejčastěji získáváte finanční prostředky ?

ze zaměstnání z brigád od rodiny jiné (prosím uvést).....

29. Kde v současné době bydlíte ?

v domě, bytě na ubytovně na ulici jiné (prosím uvést).....

30. Kdo Vám současné bydlení zajistil ?

sociální kurátor rodina já sám jiné (prosím uvést).....

31. Pracujete v současné době a kde ?

zaměstnání na HPP (prosím uvést kde)

brigádně

nikde nepracuji

jiné (prosím uvést).....

32. V případě, že pracujete, kdo Vám zajistil práci?

sociální kurátor rodina já sám jiné(prosím uvést).....

33. Jste v kontaktu se svojí rodinou ?

žiji se svojí rodinou ne, nestýkáme se občas se vídáme

jiné (prosím uvést).....

34. Budete i nadále spolupracovat se sociálním kurátorem ?

ano ne nevím jiné (prosím uvést).....